

Rimana

1

Qullaw
Qichwa

Cuaderno de trabajo - Comunicación 1°
Quechua Collao

PERÚ

Ministerio
de Educación

La ciudadana y el ciudadano que queremos

Rimana

1

Qullaw
Qichwa

Ministerio de Educación

Ministerio de Educación
Dirección General de Educación Básica Alternativa, Intercultural Bilingüe
y de Servicios Educativos en el Ámbito rural

Dirección de Educación Intercultural Bilingüe

1 Rimana. Qichwa - Qullawpi llamk'ana mayt'u
Cuaderno de trabajo - Comunicación 1° - Quechua Collao

©Ministerio de Educación
Av. De la Arqueología cuadra 2, San Borja
Lima, Perú
Teléfono: 615-5800
www.gob.pe/minedu

Ruraq

Brígida Layme Narváez

Kaqninkuna qhawapayaq

Daniel Puma Muelle

DEIB-DIGEIBIRA llapan llamk'aypi yanapakuy

Juana Huacoto Bejar

Qillqasqa qhawapayaq

Zenon Farfán Rojas

Sapanka Suyumanta Qhawapaqkuna

Jorge Mercado Lipa, Nivardo Orcoapaza Pari, Euden Pérez Palazuelos, German Felix Quispe Quispe, Toribia Lidia Torres Palomino.

Mayt'u tupachiq

Sumac Marticorena Romero

Siq'iq

Francisco Desiderio Valverde Valverde
Degeibira-DEIB

DEIBpa qhawapaq

Madeleine Asunción Nuñonca Lupo

Primera edición, 2021

Tiraje: 11,930 ejemplares

Hecho el Depósito Legal en la Biblioteca Nacional del Perú N.º 2021 - 10278

Se terminó de imprimir en octubre del 2021 en
los talleres gráficos de Industria Pacífico Editores S.A.C.

Jirón Castrovirreyra N.º 224, Breña, Lima.

RUC N.º 20519049822

Todos los derechos reservados. Prohibida la reproducción de este libro por cualquier medio, total o parcialmente, sin permiso expreso de los editores.
Impreso en el Perú/Printed in Peru

Warmapa riqsichikuynin

Sutiyqa:

Ñiqiyqa:

Yachay wasiyqa:

Llaqtayqa:

Yachachiqniyqa:

wata:

Riqsichikuynin

Munasqa warmi qhari wawakuna

Kay llamk'anapaq qillqana mayt'utan yachachiqkuna tukuy sunquwan munakuywan ruraraqayku, qhiswa siminchikpi yachayniyki, rimayniyki, qillqayniyki yanapanaykupaq.

Llamk'ana qillqana mayt'upin tarinki imaymana ruraykunata aylluykiq, yawar aylluykiq kawsayninmanta pukllanapaq, takinapaq, siq'inapaq, (ch'irunapaq), llimp'inapaq, ñawinchanapaq, qillqanapaq. Llamk'anaykipaqtaq yachachiqniyki, tayta mamayki, apuchayki, yawar aylluyki yanapasunki.

Watuchkaykuñan qampaq allin kayninta hinallataq musuq yachaykuna yachanaykipaq. Kay llamk'ana qillqana mayt'uqa k}humpaykin yachanaykipaq chaymi amachanayki.

¡Qillqayta, ñawinchayta kusionqalla yachay!

Kaqninkuna

1 T'aqa

Ayllunchikpa kawsayninkunawan uywanakunchik

Yachananchikpaq 1 ¿Imaraykutaq runakuna qura hampiwana manaña hampikunchikchu?	10	Yachananchikpaq 2 ¿Imaraykutaq runakuna qura hampikunawan manaña hampikunchikchu?	29
1 Raphi ¿Imaraykutaq runakuna qura hampiwana manaña hampikunchikchu?	11	1 Raphi Iman kanman qura hampiwana manaña hampikusqanchikmanta riqsisunchik	30
2 Raphi Ayllunchikpi qura hampikunamanta ñawinchasun	14	2 Raphi Iman kanman qura hampikunawan manaña hampikuptinchik ñawinchaspa qillqasun	33
3 Raphi Qura hampikunamanta ñawinchasun qillqasun	18	3 Raphi Qura hampimanta willakuyta ñawinchaspa qillqasun	37
4 Raphi Rimanakusunchik	22	4 Raphi Rimanakusunchik	41
5 Raphi Llamk'asqayta riqsichini	25	5 Raphi Llamk'asqayta riqsichini	44
6 Raphi Tiklla ayllupa qura hampikunamanta yachayninta riqsisun	27	6 Raphi Q'irukunapa hampinakuynin	46

2 T'aqa

Ayllunchikpi aymurasunchik

Yachananchikpaq 3 ¿Imaraykutaq chakranchikkunapi mikhuykuna pisiyapuchkan?	50	Yachananchikpaq 4 ¿Imaraykutaq chakranchikkunapi mikhuykuna pisiyapuchkan?	69
1 Raphi Imarayku pisi mikhuykuna kasqanmanta riqsisunchik	51	1 Raphi Iman kanman chakrakunapi pisi mikhuykuna uqarisqanchikmanta riqsisunchik	70
2 Raphi Chakrakunapi imayna mikhuykuna ñawinchaspa qillqasun	54	2 Raphi Mikhuy huqariymanta ñawinchaspa qillqasun	73
3 Raphi Chakrapa mikhuykunamanta ñawinchaspa qillqasun	58	3 Raphi Mikhuykuna allin kasqanmanta ñawinchaspa qillqasun	77
4 Raphi Rimanakusunchik	62	4 Raphi Rimasunchik	81
5 Raphi Llamk'asqayta riqsichini	65	5 Raphi Rurasqayta riqsichini	84
6 Raphi Conima llaqtapa aymurayninta riqsisun	67	6 Raphi Ch'umbivilcas llaqtapi mikhuy uqariyta riqsisun	86

3 T'aqa

Llaqtanchikkunapa rayminkuna

Yachananchikpaq 5 ¿Imaraykutaq ayllunchikpi raymikuna chinkapuchkan?	90	Yachananchikpaq 6 ¿Imanaptinmi ayllukunapi rayminkuna chinkapuchkan?	109
1 Raphi Imaraykutaq ayllunchikkunapi wakin raymikuna chinkapusqanta riqsisunchik	91	1 Raphi Imanaptinmi ayllukunapi raymikuna chinkapusqanmanta riqsisunchik	110
2 Raphi Saramanta qañiwamantawan ñawinchaspa qillqasun	94	2 Raphi Papamanta ch'uñumantawan ñawinchaspa qillqay	113
3 Raphi ¿Imayna sara, qañiwa wiñasqanmanta?	98	3 Raphi Raymikunamanta ñawinchaspa qillqasun	117
4 Raphi Rimasunchik	102	4 Raphi Rimasunchik	121
5 Raphi Rurasqayta riqsichini	105	5 Raphi Rurasqayta riqsichini	124
6 Raphi Qanchi llaqtapa rayminta riqsisun	107	6 Raphi Papamanta ch'uñumantawan ñawinchaspa qillqay	126

4 T'aqa

Uywanchikkunata raymichasunchik

Yachananchikpaq 7 ¿Imaraykutaq ayllunchikkunapi uywakuna chinkapuchkan?	130	Yachananchikpaq 8 ¿Imaraykutaq ayllunchikkunapi uywakuna chinkapuchkan?	149
1 Raphi Imaraykutaq ayllukunapi uywakuna chinkasqanmanta riqsisunchik	131	1 Raphi Iman kanman uywakuna chinkapusqanmanta riqsisunchik	150
2 Raphi Ayllunchikkunapi uywakuna riqsinapaq ñawinchaspa qillqasun	134	2 Raphi Uywakunapa chinkasqanmanta willarinata ñawinchaspa qillqasun	153
3 Raphi Ayllukunapi uywakunamanta willarinata ñawinchaspa qillqasun	138	3 Raphi Uywakuna uywanapaq yachaykunata ñawinchaspa qillqasun	157
4 Raphi Rimasunchik	142	4 Raphi Rimasunchik	161
5 Raphi Rurasqayta riqsichini	145	5 Raphi Rurasqayta riqsichini	164
6 Raphi Hunt'aya ayllupa uywakuna uywayninta riqsisun	147	6 Raphi Lawrayanipi uywakuna uywayta riqsisun	166

5 T'aqa

Ayllunchikkunapa rurayninkunata chaninchasunchik

Yachananchikpaq 9 ¿Imaraykun ayllukunapi wasi ruraypi ayni mink'a chinkapuchkan?	170	Yachananchikpaq 10 ¿Imarayku ayllukunapi wasi ruraypi ayni mink'a chinkapuchkan?	189
1 Raphi Imarayku wasi ruraypi ayni mink'a chinkapusqanta riqsisun	171	1 Raphi Iman kanman wasi ruraypi manaña ayni mink'a kaptin riqsisunchik	190
2 Raphi Wasi ruranapaq kaqkunamanta qhatuna raphita ñawinchaspa qillqasun	174	2 Raphi Wasi llamk'anakunamanta kasqan willakuyta ñawinchaspa riqsichisun	193
3 Raphi Wasi ruranakunamanta kasqan willayta ñawinchaspa qillqasun	178	3 Raphi Qhatuna raphita ñawinchaspa qillqasun	197
4 Raphi Rimasunchik	182	4 Raphi Rimakusunchik	201
5 Raphi Rurasqayta riqsichini	185	5 Raphi Rurasqayta riqsichini	204
6 Raphi Asheninka llaqtapa wasi rurayninta riqsisunchik	187	6 Raphi Shawikunapa wasi rurayninta riqsisun	206

6 T'aqa

Ayllunchikkunapa yachayninkunata chaninchasunchik

Yachananchikpaq 11 ¿Imaraykutaq ayllukunapi makiwan rurasqakuna chinkapuchkan?	210	Yachananchikpaq 12 ¿Imaraykutaq ayllukunapi makiwan rurasqakuna chinkapuchkan?	229
1 Raphi Imarayku away, makiwan rurasqakuna pisi apaykachasqanchikmanta riqsisunchik	211	1 Raphi Imankanman awaykuna, makiwan rurasqakunata pisita apaykachaqtinchik	230
2 Raphi Away, makiwan rurasqakunamanta musuq willakuyta ñawinchaspa qillqasun	214	2 Raphi Willakuq raphikunata ñawinchaspa qillqasun	233
3 Raphi Tapupayanata ñawinchaspa qillqasun	218	3 Raphi Musuq willakuyta ñawinchaspa qillqasun	237
4 Raphi Rimasunchik	222	4 Raphi Rimasunchik	241
5 Raphi Rurasqayta riqsichini	225	5 Raphi Rurasqayta riqsichini	244
6 Raphi Asheninkakunapa awayninkunata riqsisun	227	6 Raphi Chumbivilcas llaqtapa awayninta riqsisunchik	246

7 T'aqa

Hatun tarpuyi yanapanakusunchik

Yachananchikpaq 13 ¿Imaraykutaq tarpuy kinrayta unu pisiyan?	250	Yachananchikpaq 14 ¿Imaraykutaq tarpuy kinraypi unu pisiyan?	269
1 Raphi Tarpuy kinrayta imarayku unu pisiyasqanta riqsisunchik	251	1 Raphi Iman kanman tarpuypi unu pisiyasqanmanta riqsisunchik	270
2 Raphi Tarpuyi imarayku unu pisiyasqanmanta kartata ñawinchaspa qillqasun	254	2 Raphi Correo electrónico nisqata ñawinchaspa qillqasun	273
3 Raphi Kutichinanchikpaq kartata ñawinchaspa qillqasun	258	3 Raphi Mensaje de texto nisqata tarpuyimanta ñawinchaspa qillqasun	277
4 Raphi Rimasunchik	262	4 Raphi Rimasunchik	281
5 Raphi Rurasqayta riqsichini	265	5 Raphi Rurasqayta riqsichini	284
6 Raphi Qhichwakunapa tarpuyinta riqsisunchik	267	6 Raphi Chota - Cajamarca llaqtapa papa tarpuyinta riqsisunchik	286

8 T'aqa

Apunchikkunawan uywanakusunchik

Yachananchikpaq 15 ¿Imaraykutaq apunchikkunata yuyarinanchikpuni?	290	Yachananchikpaq 16 ¿Imaraykutaq apunchikkunata yuyarinanchikpuni?	309
1 Raphi Imarayku apukunawan uywanakuy chinkapusqanmanta riqsisun	291	1 Raphi Iman kanman apukunawan kawsayninchik chinkaptin riqsisunchik	310
2 Raphi Willakuyta siq'iyinta ñawinchaspa qillqasun	294	2 Raphi Rimanakuspa chaninchasqanchikta ñawinchaspa qillqasun	313
3 Raphi Kawsasqamanta willakuyta ruraytukunapaq ñawinchaspa qillqasun	298	3 Raphi Aktata ñawinchaspa qillqasun	317
4 Raphi Rimasunchik	302	4 Raphi Rimasunchik	321
5 Raphi Rurasqayta riqsichini	305	5 Raphi Rurasqayta riqsichini	324
6 Raphi Apu Qurupunamanta riqsisun	307	6 Raphi Inkakunapa apunkunamanta riqsisun	326

Imataq kan raphikunapi

Kawsayninchikmanta yuyaychakuy.

Ñawinchaspa qillqasuchik.

Yachayninchikkunamanta tapukuy, rimay.

Rimarinachikpaq.

Rurasqanchik qhawarichina.

Huk ayllukunapa yachayninkuna qhawarichiy.

Pukllarikunanchikpaq.

1

Ayllunchikpa kawsayninkunawan uywanakunchik

T'aqa

¿Imaraykutaq runakuna qura hampiwana manaña hampikunchikchu?

Yachaykuna rikhurichiq.

Ayllunchiskunapiqa, hinantinpi imaymana rikch'aq qurakunam wiñan, kaykunataqmi imaymana unquy hampinapaq. Ichaga kunanqa manaña yuyaywanchu chaninchanchik, aswanpas hampi qhatuna wasikunallataña qhawanchik.

Atipayninchik.

¿Imatataq rurasunman, imarayku qura hampikunawan manaña hampikusqanchikmanta yachanapaq?

Allinta qhawaspa kutichiy.

- ¿Imatataq siq'ipi runakuna rurachkan?
- ¿Hayk'aqllapas qura hampita pallarqankichu? Willakuy.

Rurasqa.

Imarayku hampi qurakunawan manaña hampikusqanchikmanta, siq'ispa willakuy.

1 Raphi

¿Imaraykutaq runakuna qura hampiwana manaña hampikunchikchu?

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Yachaqmasiykikunawan rimay.

¿Imaynatataq wasiykipi hampinakunku?

¿Imaraykutaq manaña qura hampikunawan hampinakunchikchu?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qura hampikunamanta ñawinchasun.

Aylluyipi qura hampikuna

Micaela, Manuelwan, tayta Tomaspa hawayninkuna, paykunan ch'uhu unquywan unqurqapusqaku. Paykunaqa pastillastahampikunankupaq mañakunku.

Tayta Tomasqa wamanlipa unuta t'impuchin. Chaypis rimapakun, irqikunaqa manapaschamunanqakuchu upyayta, mamanqa pastillaslatañan upyachin, ¡chayraykun qura hampikunawan hampinakuyqa chinkapuchkan!

3 Tapukuykunaman rimaspa kutichiy.

- ¿Micaela, Manuelwan unquspa imawantaq hampikuyta munanku?
- ¿Imaraykutaq pastillasta wawakuna mañakun?
- ¿Imaraykupiwantaq manaña qura hampikunawan hampinakunchikchu?

4 Tapukuyman allin kutichisqata, X(wan) ch'ikuy.

a ¿Imanantaq runakuna pastillasllawanña hampinakuptinchik?

Qura hampikunawan hampinakuy chinkapun.

Qurakuna chinkapun.

ch ¿Imapaqtaq hampi qurakunari allin?

Unquspa hampinakunapaq.

Mikhunapaq.

5 Imarayku qura hampikunawan manaña hampinakuqanchikmanta taytamamaykiwan rimay.

6 Imarayku qura hampikunawan manaña hampikusqanchikmanta siq'ispa qillqay.

7 Yachaqmasiykikunaman qillqasqaykita, siq'isqaykitawan qhawachiy.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

8 Mayqam qurakunawantaq mana pastillasta upyaspa hampikusunman llimp'iy.

sasawi

wamanlipa

pastillas

9 Tapukuyta ñawinchaspa, allin kutichisqata llimp'iy

¿Allinchi qura hampikunawan hampinakuy?

¿Imarayku?

2 Raphi

Ayllunchikpi qura hampikunamanta ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Yachaqmasiykikunawan rimay.

Pastillaslataña
upyaqtinchik,
qura hampiw
hampinakuyninchik
chinkapunmanchu.

Qura hampikunataqa
sumaqtam allin
kawsananchikpaq
uywananchik.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Ñawpaq siq'ipa sutinta uyarispa, mayqam siq'ikunapa sutinmi qallariyninpi kikin t'uqyaqta muyuwan kanchachay "wamanlipa".

3 Pikunamantan "Aylluypi qura hampikuna" qillqasqapi rimasqa, tukukuyninpi kikin t'uqyaqkunata uyarispa x(wan) ch'ikuy.

4 Siq'ikunapa sutinta ñawinchaspa, sapa simi phatma t'uqyasqanmanhina t'aqllakuy.

sasawi

wamanlipa

muña

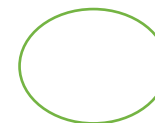
5 Simikunapa sutinta uyarispa hukta pinkiy sapanka simi phatmaq tuqyasqanmanhina. Chaymantataq hayk'a pinkiy mi kasqa chayta churay.

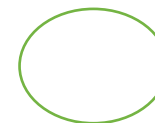
sasawi

wamanlipa

muña

6 Ñawpaq sayaq wachupi qillqaman rikch'akuqta machkaspa pukllasun.

Chi'kuy (Xwan).

p	q	p	d	p	a
b	d	b	a	b	b
q	p	p	g	p	q
d	b	d	q	d	b
c	ɔ	c	h	c	e
u	n	u	u	c	ñ
h	n	m	h	h	c

7 Simikunata machkaspá pukllasun, qura hampikunapa sutinta tarispa llimp'iy.

mach11te	muña	P
A	Ω ot Σ	sasawi
wamanlipa	Ca12345	ca Σ° ma
Papa	Sasa	Qura

8 Mayqam rimaykunataq qura hampimanta rimachkanman chayta (Xwan) ch'ikuy.

Wawakuna qura hampita pallan.	☐
Tayta Tomás qura hampiwán hampiyta yachán.	☐
Ma 45 &kuni qura 12345.	☐
Tayta Tomasqa, pastillasta rantiqtinku llakikun.	☐
&%/(maá 888834 sasawi.	☐

3 Raphi

Qura hampikunamanta ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

Qura hampi pallaq haku.

¿Imakunataq kanan?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspa, kutichiy:

¿Imaynatataq qura hampikunata pallankuman?

¿Imamantataq qillqa rimanman?

2 Qillqasqata ch'inlla ñawinchaspa, riqsisqayki simikunata muyuwan wichq'ay.

Qura hampi pallay

Tomas machulayqa llapallan wawankunaman puquy kinraypi qura hampikuna pallayta, yachachin.

Paykunaqa muña, sasawi, wamanlipa, panti, pupusa chaykunata pallaspa llanthullapi ch'akichispa warkusqata waqaychanku, ima unquypas hap'iqtin, chay qura hampikunawan hampinakuspa qhali kawsakunankupaq.

3 “Qura hampi pallay” qillqasqata ñawinchaspa, tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Ima kinraypitaq qura hampita pallanku? ¿Ima qura hampikunatatataq riqsinki?
- ¿Ima qura hampikunatawantaq riqsinki? ¿Imapaqtaq pallanku?

¡Qura hampikunawan pukllasun!

4 Simikunata uyarispa, tukukuyninpi kikin t'uqyaqpi tukuq siq'ikunata tupachiy.

Yachaqmasiykikunaman imayna rurasqaykita willay.

Kunanqa
watuchikunata
ñawinhaspa
kusikusun.

5 Watuchikunata ñawinhaspa, kutichiyinta siq'isun.

Urqullanpi, q'asallanpi,
wiñani, ch'uhu unquypaq,
covid 19 unquypaq
ancha machkana kani.
¿pin kani?

Liwipas takinku
ñuqamanta, sasa
machkanas kanki
nispa.
¿Pitaq kani?

Kunanqa
watuchikunata
qillqasun.

6 Rimaspa kutichiy:

- ¿Ima qura hampikunawantaq unquspa hampikusunman?
- ¿Imatataq yachayta munani watuchi qillqanaypaq?

¿Imatan qillqasaq?

¿Imapaqmi qillqasaq?

¿Pipaqmi qillqasaq?

7 Riqsisqayki qura hampimanta huk watuchita siq'ispa qillqay.

Taytamamaykiman willay
watuchi paqarichisqaykita,
chaymantataq yachasqanku
watuchikunata willachikuy.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

8 Kutichiy:

¿Ima qura hampikunawantaq ch'uhu unquyta hampikuna?
¿Mayqam qura hampitataq allinpuni ch'uhupaq niwaq? ¿Imarayku?

4 Raphi

Rimanakusunchik

✚ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspa yachaqmasinchikkunawan rimasun.

- ¿Imaraykutaq semana santapi qura hampikunata pallanku?
- ¿Aylluykipi qura hampikunata taytamamayki pallachkanraqchu?

✚ Yachasqanchikta mat'ipasun

- #### 2 Yachachiqniykiwan semana santapi qura hampikuna pallaymanta rimay, chaymantataq uyarisqaykita siq'iy.

Ayllukunapiqa
ñawpaqmantapacha, ñuqaykuqa
qura hampikunallawanpuni
hampikurqayku ima
unquymantapas, manan hampina
wasikunataqa riqsirqaykuchu.

3 ¡Yachaqmasiykikunawan kay takichata uyarispa takiy!

Qhali kawsay

Pachamamaqa lliwpa
mamanchik qura hampita
phutuchipuwanchik

Qhali qhalilla kawsakunapaq,
Kusi kusilla purikunapaq.

4 Huñunakuspa ayllunchikpa munay takiyninkunamanta yuyaychakusun.

- Takipa qillqanta yuyarisun.
- Akllakuspa atinanchikkama takisun.
- Takinapaq tukanakunata rurasun.

Tayta mamaykiwan qura
hampimanta takita
yachachikuy.

5 Manaraq takichkaspa takiykita qillqay.

Empty rounded rectangular box for writing.

Tukanakunata tukaspa,
t'aqllakuspa takiy.
Yupay tupasqanta
suyakuy.

Yachaqmasiykikunaq
takisqanta uyarispa takiy.
Imamantan taki
kasqanta, riqsichiy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

6 Takikunata uyariyta, takiyta tukuspa, mayqam takin munaycha kasqanmanta, yachaqmasiykikunawan rimay.

7 Imamantataq takikuna uyarisqanchik kasqa, siq'iy.

5 Raphi

Llamk'asqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Taytamamaykiman,
yachaqmasiykikunaman
imarayku qura
hampiwawan manaña
hampikusqanchikmanta
willawaqchu?

¡Siq'ispa willakusun,
imarayku qura
hampikunawan manaña
hampikusqanchikmanta!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Manaraq willachkaspa, imaraykun qura hampikunawan manaña hampikusqanchikta siq'iy.

2 Kunanqa, imarayku qura hampikunawan manaña hampikusqanchik yachasqaykita qillqay.

3 Yachaqmasiykikunaman, taytamamaykiman, imarayku qura hampikunawan manaña hampikusqanchikmanta qillqasqaykimanta siq'isqaykimantawan willay.

Imarayku qura hampiwán manaña hampikusqanchikmanta willakusun.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

4 Rimaspa kutichiy:

¿Allinchi, yachaqmasinchikman, taytamamanchikman qura hampikunawan manaña hampikusqanchikmanta willasqanchik?
¿Imarayku? _____

Arí Mana

6 Raphi

Tiklla ayllupa qura hampikunamanta yachayninta riqsisun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Patan qillqata ñawinchaspa tapukuykunaman kutichiy:

- ¿Imamantataq qillqa rimanman?
- ¿Mayqam llaqtamantataq rimapayawanchik?

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

Pitumarcaqi qura hampi pallas

Pitumarca llaqtapa ayllunkunapiqa, qura hampikuna pallasqa hatun yachaymi.

Kay ayllukunapiqa, sapa watanmi viernes santo p'unchawpi kuchka tutamanta uywakunata urquman qatinku tutapachisun nispa, chaypitaq qura hampikunata manaraq inti llusimuchkaptin pallas.

Warmikunaqa manka, phuspuru, llamt'a apaykusqa purinku, urqupi qura hampikunata t'impuchispa lliw irqikunaman upyachinankupaq.

Kay ayllukunapiqa, qura hampi pallasqa, wawakunapaqmi kusikuy, paykunan kusiqa purinku qura t'impu upyaq, qura hampikuna pallasqa, chaypin paykunaga allinta tayta mamankumanta, awichankumanta imatapas yachanku.

2 Ñawinchayta tukuspa yachaqmasiykikunawan rimaspa tapukuykunaman kutichiy:

- ¿Ima llaqtamantan qillqasqapi rimasqa?
- ¿Aylluykiman imallapipas rikch'akunchu Pitumarca qura hampi pallas?

3 Pitumarca ayllunkunapi, aylluykipi qura hampi pallas siq'ispa, imakunapin rikch'akun, imakunapitaqmi mana chayta willakuy.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

1. ¿Pitumarca qura hampikuna pallas allinchi? ¿Imarayku?
2. ¿Imapitaq rikch'akun Pitumarca ayllunkunapi qura hampi pallas aylluykiman?

¿Imaraykutaq runakuna qura hampikunawan manaña hampikunchikchu?

Aylluykipi qura hampi pallaspa yacharquspaqa, huk sasachakuytañataq atipasun.

Rurasqa.

Iman kanman qura hampikunawan hampinakuy pisimanta chinkapusqanmanta riqsichiy.

Yachaykuna rikhurichiq.

Ayllu runakunaqa qura hampikunataqa sumaqta pallaspa llanthullapi ch'akichikpa unquykuna hampikunankupaq waqaychakunku. Ichaqa wakin runakunaqa ima unquyña hap'iqtinpas hampi qhatuna wasillamantaña imatapapas rantinku, qurakunataq mana imapaq kasqanta yachaspa upyanku.

Atipayninchik.

¿Imataq kanman runakuna qura hampikunawan manaña hampikusqanmanta, chaymanta tapupakusun?

1 Raphi

Iman kanman qura hampiwana manaña hampikusqanchikmanta riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Yachaqmasiykikunawan rimay.

Qura hampikunawan
hampikuytaqa, amapuni
qunqasunchu.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Hampi quramanta ñawinchasun.

Sasawi t'impumanta willakuy

Tomasqa, sasawi t'imputa
hawayninkunawan upyan.

Paykunaqa sapa tutamantan
munanku, ichaqa awichuqa
rimapayan manam sapa
p'unchawqa upyasunmanchu,
sasawiqqa chiripi wiksa nanaypaq,
ch'uhullapaqwanmi allin. Machulaqa
sinchi llakisqa rimapakun,
kunan runakunaqa manañam
yachankuñachu, imapaq sasawi
hampi kasqanta, nitaq

3 Tapukuykunaman rimaspa kutichiy.

- ¿Imaraykutaq kay qillqasqapa, patan qillqa “Sasawi t'impumanta willakuy?
- ¿Imaninantataq nin “Sasawiqa chiripi wiksa nanayllapaq, ch'uhullapaqwanmi”?
- ¿Imapiwantaq kanman, qura hampinchikta manaña riqsiqtinchik?

4 Tapukuyman allin kutichisqata (X wan) ch'impuy.

- a ¿Ima qura hampikunataq allin kanman wiksa nanaymanta hampikunapaq?

Hampi qurakuna	Yanapan	Mana yanapan	Ruraykuna	Yanapan	Mana yanapan
					
					

Taytamamaykiwan rimay, iman kanman ayllunchikkunapi manaña hampi qurakunata riqsiqtinchik, hampikuqtinchik ima.

- 5 Taytamaykipa iman kanman manaña qura hampikunawan hampikuptinchik, willasqanta siq'ispa qillqay.

- 6 Siq'ispa qillqasqaykita yachaqmasiykikunaman qhawachiy.

 Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 7 Tapukuykunata ñawinhaspa allin kutichisqata llimp'iy.

¿Allin chu, yachaqmasinchikman, taytamamanchikman qura hampikunawan manaña hampikusqanchikmanta willasqanchik?

Arí

Mana

¿Imarayku?

2 Raphi

Iman kanman qura hampikunawan manaña hampikuptinchik ñawinhaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq alichakusun

Mana qura hampiwanaq, qhali kawsayqa manam kanmanchu.

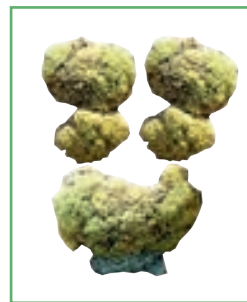

¿Imaynatawantaq qura hampikunawan hampikuwaq?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

Kunanqa ñawinhaspa rurasun.

1 Siq'ikunapa tukukuyninpi kikin t'uqyaqkunata muyuwan wichq'ay.

Yachaqmasiykikunawan tukukuyninpi kikin t'uqyap simikunata machkaspapukllay.

2 Qura hampimanta siq'ita qhawaspa, utqayllaman imakuna rikusqaykita willakuy.

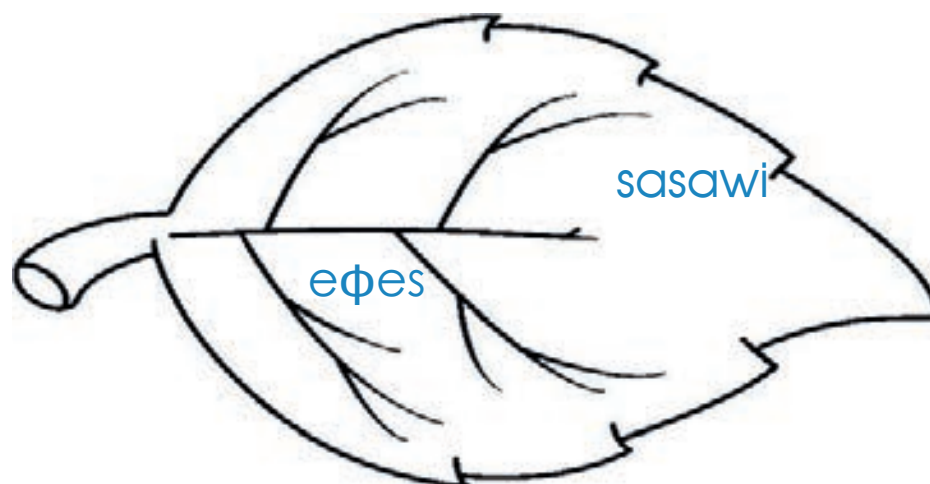
Yachaqmasiykikunawan pukllay, ¿pitaq utqayllata nin ima rikusqantapas?

3 Yachaqmasiykikunawan muyupi tiyaspa, qura hampikunapa sutinwan pukllay.

4 Raphipi, allin qillqasqa simikunata llimp'iy

5 Sasawipa rimaykuna apamusqanta llimp'iy.

An illustration of two green leafy plants, possibly parsley, growing from a brown base. The plants are surrounded by four text boxes in pink borders.

Wiksa nanaypaq sasawi t'impucha.

muña y t'€Os

Mi %o7 € kisa

Kisaqa wayrapaq kusa.

6 Qura hampikunapa sutinwan pukllasun, yachaqmasiykipa qura hampi sutin rimasqanta uyariy, chaymanta qaññataq tukukuyninwan hukta nillaytaq.

Muyupi tiyaspa qura hampikunapa sutinwan pukllay.

kisa - sasawi - wira wira - raki raki - ...

7 Siq'ita qhawaspa sutinta rimay, simipi qhipa tuqyaqwan qallariqta llimp'iy.

llantin

phallcha

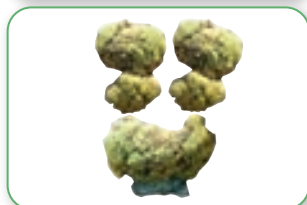
llawlli

kisa

maych'a

salwiya

sasawi

panti

pimpinilla

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

8 Kutichiy:

¿Ima simikunatatataq riqsirqunki kay llamk'ana raphipi?

¿Ima t'uqyaqkunapitaq simikuna tukusqa? ¿Imaynatan yacharqurqanki?

3 Raphi

Qura hampimanta willakuyta ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

Manuelpa willakusqanta uyarisun.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspa, kutichiy:

¿Imapaqtaq qillqasqata ñawinchasun? ¿Qillqasqari, imamantataq rimachkanman?

2 Ch'inlla ñawinchay, chaymantataq, riqsisqayki simikunata muyuwan wichq'ay.

Qura hampi amachay

Huk p'unchawsi, Micaela awichanpa kamachisqan sasawi qura hampi pallaqa llikllan q'ipiykusqa urquta risqa.

Qunqayllas ñanpi enfermerakunawan tuparqun, mancharisqas phawaylla awichanman willaq kutin.

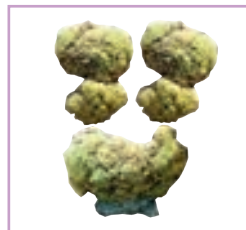
Chaypis, ayllu runakuna, awicha, enfermerakunawan qura hampikunawanpas pastillaskunawanpas unquykukunamanta amachakunankupaq, hampikunankupaqwan ima chaninchanku.

3 “Qura hampi amachay” qillqasqata ñawinchaspa, rimaspa kutichiy:

- ¿Qallariyninpi imaynataq kasqa? ¿Ima sasachakuypitaq Ana tarikurqan?
- ¿Tukukuyninpi chaninchasqanku qampaq allinchi? ¿Imarayku?

4 Qura hampikunapa sutinta uyarispa, sapanka sutiq t'uqyasqanmanhina llimp'iy.

Yachaqmasiykikunaq rurasqawan tupachispa imayna rurasqaykita willay.

5 Hampiq machulamanta willakuyta uyariy.

San Juan ayllupi hampiq machulamanta

Huk kutinsi, San Juan ayllupi tiyaq runakuna llapallanku corona virus unquywan unqurqapusqaku.

Hinas, huk irqiqa hampiy yachayniyuq machulanta tapusqa, imaynatataq kay unquymanta hampikusunman, hinachu lliw runakuna wañunqa, qanqa awichuy hampiytaqa yachankitaq nispa.

Machulaqa, qura hampiwán, despachuwán hampikuyta lliw aylluman yachachisqa; pastillaspas, yachayninchikpas iskayninmi allin nispa.

Chaymantapacha iskaynin yachaywan qhaliyapuspa kuisqa tiyakapusqaku.

6 Willakuyta uyariyta tukuspa tapukuykunaman kutichiy:

- ¿May ayllumantataq kay willakuy kasqa?
- ¿Pastillasllachu allin hampikunapaq?
- ¿Imatataq rurawaq qura hampikunawan hampinakuy mana chinkapanpaq?
- ¿Imataq kanman qura hampikunawan manaña hampikuptinchik?

Hampiqaqmanta willakuyta uyariyta tukuspaqa, huk willakuyta paqarichiy.

7 Manaraq qillqachkaspa, tapukuykunaman rimaspa kutichiy.

¿Imatan qillqasaq?

¿Imapaqmi qillqasaq?

¿Pipaqmi qillqasaq?

8 Willakuy paqarichisqaykita qillqaspa siq'iy.

Yachaqmasiykikunapaq, willakuy paqarichisqaykita ñawinchay.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Kutichiy:

- ¿Imatan willakuymanta yacharqanki? ¿Imaynatan yacharqanki?
- Taytamamaykiwan yachasqaykimanta rimay.

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspa yachaqmasiykikunawan rimay.

- ¿Imapaqtaq q'umir mallkiwan musqukuy?
- ¿Q'umir mallkiwan musqukuy kusikuychu, llakikuychu kanman?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qhali kawsaypaq musqukuymanta yachachiqniykiwan rimasqaykimanta yachasqaykita siq'iy.

Aylluykipa yachayninta qillqay.

Astawan yachasun, kunanqa
kikin t'uqyaqpi tukuq
simikunamantañataq
yachasun.

3 Manaraq qillqachkaspa, yachachiqniykiq kikin t'uqyaqpi tukukuqkuna ñawinchasqanta uyariy.

Sasawi t'impucha,
wiksa nanaypaq kusacha;
¡Huk, iskay, kimsa!
Qhali kapun wiksa.

Utqayllata tukukuyninpi kikin
t'uqyaqta rimay.

4 Yachaqmasiykikunawan rimay: ¿Ima simikunataq tukukuyninpi kikinta t'uqyasqa? Tarispa llimp'iy.

- 5 Qura hampikunapa sutinwan tukukuyninpi kikin t'uqyap simikunata tariy.
Kay hinata:

sasawi - ch'awi

chachakuma - sutuma

- 6 Kuyuaq qillqakunawan, yachaqmasiykikunap, uywakunap, sutinta tukukuyninpi kikin t'uqyapkunata machkaspaa qillqay.

K U Y U Q Q I L L Q A K U N A

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 7 Ruraykunata tukuspa, kutichiy:

- ¿Imaraykutaq qura hampikunata riqsinanchik?
- ¿Imapaqtaq tukukuyninpi kikin t'uqyap simikunata yachanchik?

5 Raphi

Llamk'asqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Willakuwaqchu,
iman kanman qura
hampikunawan manaña
hampikusqanchikmanta?

¡Atisunmi!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 1 Iman kanman qura hampikunawan manaña hampikusqanchikmanta willakunaykipaq allinta yuyaychakuspa siq'ispa qillqay.

2 Kunanqa, qillqasqaykita siq'iy.

3 Taytamamaykiman, yachaqmasiykiman iman kanman qura hampikunawan manaña hampikusqanchikmanta siq'ispa qillqasqaykimanta willay.

Iman kanman mana qura hampikunawan hampikuptinchik, willakuy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

4 Rimaspa kutichiy:

- ¿Qura hampikunawan manaña hampikuptinchik iman kanman chayta chaninchaspachu willakurqanki?

5 Taytamamaykiman yuyaychakusqaykita willay.

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Patan qillqata ñawinchaspa tapukuykunaman kutichiy:

- ¿Imamantataq qillqa rimachkanman? ¿May llaqtamantataq rimapayawanchik?

Q'irukunapa hampinakuynin

Q'iru ayllupi runakunaqa qura hampikunawan hampinakuytaqa anchatan yachanku.

Paykunaga kunankamapas imaymana qura hampikunata riqsinku, hampikuytapas taytamamankumanta, awichankumantapacharaq yachasqankuta mana qunqankuchu.

Kay hampinakuykunapiqa awichakuna, taytamamakuna, irqikunapas kankupuni. Chaypin qhawaspa, uyarispalla qura hampikunata, hampiyta ima yachanku.

2 Ñawinchayta tukuspa, yachaqmasiykikunawan rimaspa tapukuykunaman kutichiy:

- ¿Ima ayllumantataq qillqa rimasqa?
- ¿Chayhina hampinakuyninku, aylluykipi hampinakuyman rikch'akunchu?

3 Q'iru ayllupa hampinakuyninta, aylluykipi hampinakuytawan siq'iy, chaymantataq imakunapi rikch'akusqanta willakuy.

 Yachasqanchikmanta hamut'asun

1. ¿Allin chu q'irukunapa hampinakuynin yachasqayki? ¿Imarayku?
2. ¿Q'irukunapa chayhina hampinakusqanku, aylluykipi kikin chu? ¿Imarayku?

¡PUKLLASUNCHIK!

Qura hampi pallachkaqta siq'iy, chaymantataq sutyikita qillqay.

Siq'isqaykita
sumaqcha
kananpaq
361 Yupay
qhipa raphipi
k'askachinawan
k'askarqachiy.

Sutyi:

2

Ayllunchikpi aymurasunchik

T'aqa

¿Imaraykutaq chakranchikkunapi mikhuykuna pisiyapuchkan?

Yachaykuna rikhurichiq.

Ayllukunapi runamasinchikkunaqa anchatapunin aymuray kinrayta suyakunku, imaymana mikhuykuna uqarinankupaq kaytataqmi ruranku tukuy sunqu pachamamanta, apukunamanta mañarikuspa. Aswanpas kunan watakunaqa manañam ñawpaq watakunahinachu mikhuykuna uqarikun, pisita tarpusqanchik rayku, chaymi ayllu runakunapaq ancha llakikuy.

Qhawaspas kutichiy.

- ¿Siq'ipi runakuna imatataq rurachkanku?
- ¿Kayhina llamk'aypi yanapakurqankichu? Willakuy.

Atipayninchik.

¿Imaynatataq yachasunman imarayku kunan chakrakunapi pisi mikhuykuna kasqanmanta?

Rurasqa.

Chakrakunapi imarayku pisi mikhuykuna kasqanmanta siq'ispa willakuy.

1 Raphi

Imarayku pisi mikhuykuna kasqanmanta riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Yachaqmasiykikunawan rimay.

Hawayniy
Micaelawan
sara qhawaq
risaqku.

Iman kanman
mana qura
hampikunawan
hampikuptinchik,
willakuy.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasan

2 Ñawinchasun.

Imanarunmi sarata

Micaela awichanwan sara chakrata qhulla chuqlluman wayk'unankupaq risqaku. Chakraman chayaspas awichaqa llakisqa rimapakun kunan wataqa pisimá saraqqa kanqa nispa. Hawayninta nillantaq: wawáy pisi sara kanqa imaraykuchus kunanqa yuraq sarallataña mana wañuyupta, mana pachamamaman haywarikuspa tarpuqtinchik.

3 Ñawinchayta tukuspa, rimaspa. kutichiy.

¿Imaynatataq awicha sarata achkhata uqarinanpaq tarpunan? ¿Pitaq chayta yachan?

¿Imaraykutaq pisi sara kapun?

¿Qillqasqapi, imaraykutaq sara pisi kanqa?

4 Tapukuyta uyarispa allin kutichisqata X(wan), chimpuy.

- ¿Imaraykutaq awicha Micaelawan chakrapi pisita chuqlluta tarirqanku?

.....
.....

- Allinchi kanman qampaq wakin runakuna yuraq sarallataña mana wanuyupta, mana pachamaman haywarikuspa tarpusqanku?

Arí **Mana**

¿Imarayku?

5 Imarayku pisi mikhuy kapusqanmanta taytamamaykiwan rimay, chaymantataq siq'ispa qillqay.

Yachaqmasiykikunaman siq'ispa qillqasqaykita riqsichiy.

6 Yachaqmasiykikunawan imarayku pisi mikhuy kasqanmanta tapumusqaykimanta rimay.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

7 Yachaqmasiykikunawan imarayku pisi mikhuy kasqanmanta tapumusqaykimanta rimay.

- ¿Allin chu chakranchikkunapi mikhunanchikpaq hunt'asqa mikhuy tarpuy?

Arí

Mana

¿Imarayku? _____

2 Raphi

Chakrakunapi imayna mikhuykuna ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Yachaqmasiykikunawan rimay.

Chakrakunapi pisi
mikhuy kaptinqa
taqipi mana
mikhuykuna
kanqachu.

¡Chakrata
ñawpaqhina allin
kawsanapaq
llamk'ananchik!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Chakramanta simikunapa kasqan llikachasqata llimp'iy.

chakra

C12s#

sara

muhu

a4568

papa

Ti# =)ra

a&&ato

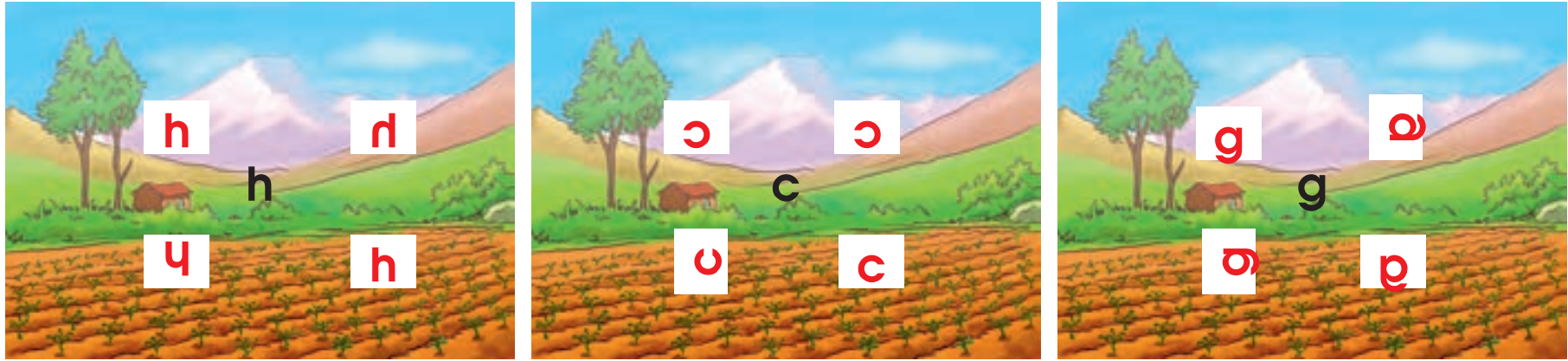
wanu

¿¿plá||o

killá

ŵıoΘ∞

- 3 Micaela chakranman rispa chawpiman huk achalayta churasqa, achalapi kikin kaq qillqakunata kanchachay.

- 4 Manuel huk qillqata paqarichin chakraman apaspa pukllananpaq. Manuelpa ñawpaq sayaq wachupi qillqa paqarichisqanman rikch'akuqkunata wichq'ay.

u	u	u	u	n
h	h	h	h	q
m	m	m	u	m
u	u	u	n	u

¿Ima
mikhuykunatataq
chakraykimanta
uqarimuranki?

Kaypi
qillqarqamuni.

5 Chakramanta mikhuykuna uqarimusqa sutinta ñawinhaspa, siq'iwan t'uqyasqanmanhina tupachiy.

6 Siq'ikunapa sutinta rimaspa, tukukuyninpi kikin t'uqyaqkunata x(wan) tupachiy.

Ñawpaqhina chakrata ruray achka mikhuy kananpaq.

7 Mikhuykuna uqarinapaq ruraykunata llimp'iy

3 Raphi

Chakrapi mikhuykunamanta ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Ima mikhuykunatataq chakrakunamanta uqarinchik?

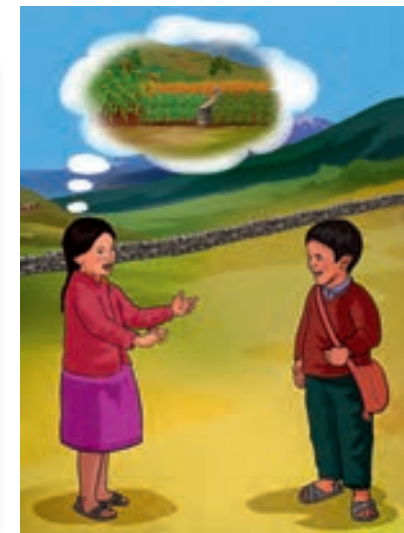
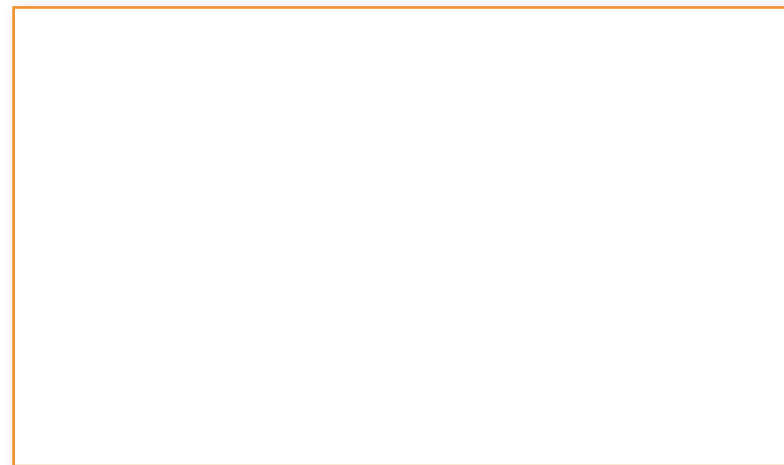
¡sara, papa, hawas, siwara... !

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 1 Manaraq ñawinchachkaspa kutichiy, ¿imatataq watuchikunamanta yachanki?
- 2 Qillqasqata ch'inlla ñawinchay, chaymantataq yachaqmasiykipaq ñawinchay, siq'iy ima.

Sunquyman muhuta wanuyupta churawanku, parawan sumaqta wiñachini, tarpuypi, hallmaypi, kusichullapi chayamuwanku.

¿Pitaq kani?

Ñuqa yachani ¡chakra!

3 Watuchita ñawinchaspataq kutichiyninta siq'ispa sutinta churay.

¡Chakrapi mikhuykunapa
sutinwan pukllasun!

4 Sapanka llikachasqapi t'uqyasqanmanhina siq'iy.

5 Ñawpaq wachupi siq'ikunata qhawaspa, qallariyninpi kikin t'uqyaqkunata tariy.

			
			
			

Llapan qallariyninpi kikin tuqyaqkunata tarinayki.

6 Siq'ikunata qhawaspa sapanka simita mana ñawpaq t'uqyaqllayupta rimay.

Qhawarichina: qañiwa → ñiwa

7 Chakrapi mikhuykunata riqsirquspaqa, harawita ñawinchay.

Chakray

Kaymi misk'i papaq wiñanan.

Q'umir raphi, munay

Puqurquspa qhali kawsayta quwan.

Kaymi chakray

Taytamamaywan wasimasiykunawan sumaqta
kuisqa uywanay.

Harawita atispa
yachaqmasyikunapaq,
taytamamaykipaq harawiy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

8 Kutichiy.

- ¿Ima mikhuykunatataq chakramanta uqarinchik?
- ¿Imapaqtaq harawinchik?

9 Chakramanta huk harawita paqarichispa yachaqmasyikunaman riqsichiy.

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspa yachaqmasinchikkunawan rimasun.

¿Imatataq chay runa qhawachkan?

- ¿Imaraykutaq ayllu runakuna piwichukunapa chayamunanta suyan?
- ¿Ima yachaykunapiwantaq kan mikhuykuna uqarinapaq?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Yachachiqniykiwan yachaqmasiykikunawan rimaspataq, sara uqarinapaq yachaymanta atipasqaykita siq'iy.

Ayllu runakunaqa sara uqarinankupaqqa yunkamanta piwichukuna sara chakraman chayamunanta suyanku. Piwichukunaqa sara puqusqaña kaptinmi llusqsimunku.

Aylluykipa yachayninta
qillqay.

3 Manaraq harawichkaspa yachachiqniykiapa harawi ñawinchasqanta uyariy.

Saracha, saracha

Saracha saracha,
hatun qhichwapi wiñaq
q'illu saracha.

Hank'achapi, lawachapi,
mut'ichapi, chuqllu wayk'uchapi
qhali kawsaypaq sumaq mikhuycha.

Yachaqmasiykikunawan
harawita atipay.

4 Harawita uyarispataq, yachaqmasiykikunawan rimay.

- ¿Munaychu harawi kasqa? ¿Mayqam yaraymataq aswan munay?
- ¿Imarayku?
- ¿Huk harawikunata riqsinkichikchu? ¿Mayqamkunata?

5 Yachaqmasiykikunapaq harawiy, ichaqa kaykunata yuyariy.

1. Harawita yuyayllaykimanta harawiy.
2. Ch'ilata kallpawan rimaspa harawiy.
3. Yarayma wachupi tukukuyninpi kikin t'uqyap simikunata riqsiy.
4. Yarayma wachupi tukukuyninpi kikin t'uqyapkunata kallpawan ñawinchay.

6 Harawiyta tukurquspataq, mayqam yarayman qampaq aswan munay kaqta siq'iy.

7 Kutichiy.

- ¿Harawipi imaninantataq nin “Qhali kawsaypaq sumaq mikhuycha”?
- ¿Chaninta, ch'ilatachu harawirqanki?
- ¿Imakunatatataq rurawaq aswan allinta harawinaykipaq?

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

8 Kutichiy, ¿imapaqtaq harawiyta yachanchik?

5 Raphi

Llamk'asqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Siq'ispa willakuwaqchu,
imarayku pisita
mikhuykuna
uqarisqanchikmanta?

¡Siq'ispa willakusun,
imarayku pisita
mikhuykuna
uqarisqanchikmanta!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 1 Manaraq willakuchkaspa, imarayku pisi mikhuykuna uqarisqanchikmanta siq'iy.

2 Kunantaq, siq'isqaykimanta qillqay.

3 Qillqasqaykimanta, si'qisqaykimantawan yachaqmasiykikunaman taytamamaykimanwan, imarayku pisi mikhuy uqarisqamanta willakuy.

Yuyayniykita chaninhaspa,
chaninta rimay.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

4 Rimaspa kutichiy:

- ¿Allinchi imarayku pisi mikhuykuna uqarisqanchikmanta riqsichiy?

Arí

Mana

¿Imarayku?

1 Patan qillqasta ñawinchaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Imamantan qillqasqa rimachkanman? ¿Ima Ilaqtamantan rimapayawanchik?

Conima Ilaqtapi ispalla raymi

Conima Ilaqtapiqa ayllu runakuna chakrakunata ñawpaq rikhuriq papa qhawaq rinku. Papataqa warmikunallan qhawaspalla inninta hurqun sumaqta much'aykuspa, insinsuwan q'apaykachikpa wawatahina musuq p'achawan p'acharqachispa, waltharquspa t'ikakunawan

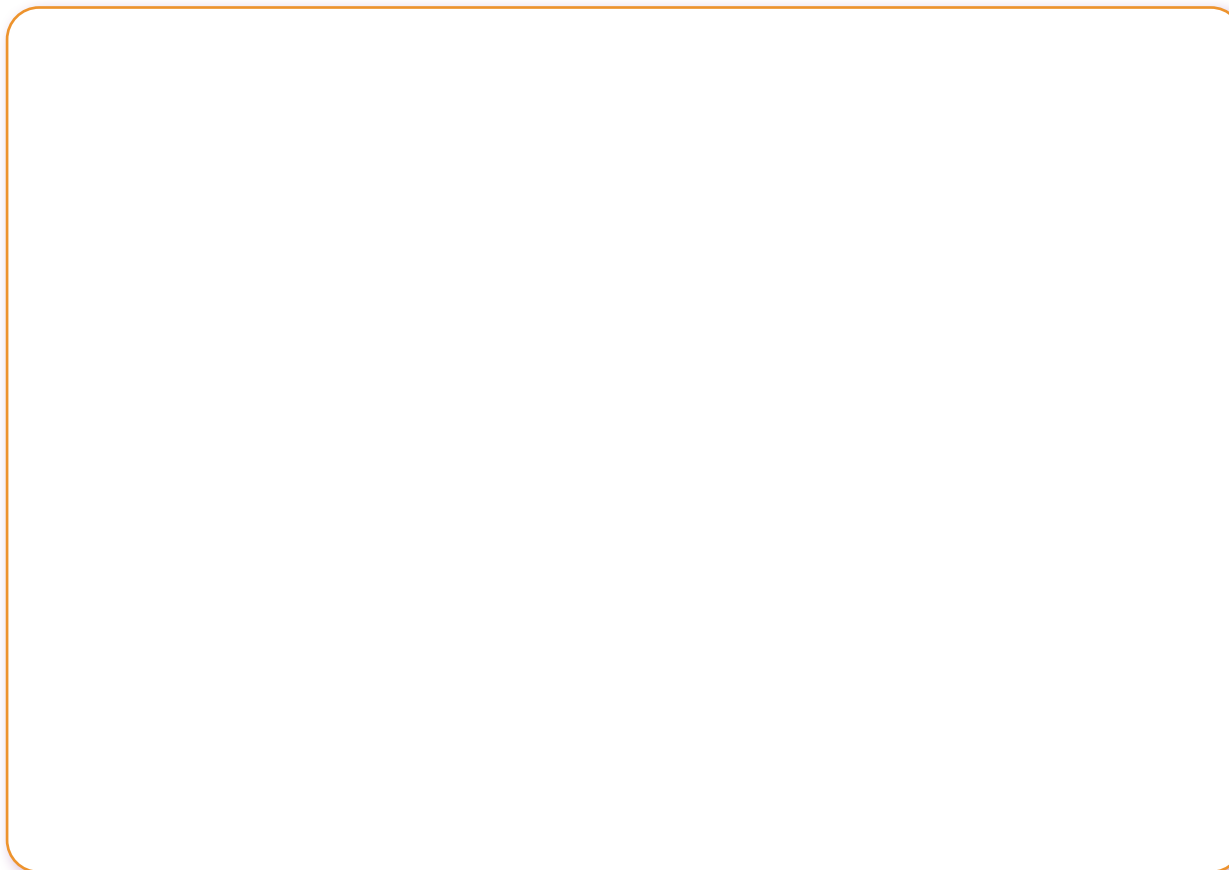
t'ikacharquspa ispalla mamita nispa musuq llikllapi q'ipirqukuspa yuraq wiphalayup chakrata tususpa muyuchinku. Chayhinata ispallata tusuchinku mikhuy allinta puquykunanpaq.

Kay sumaq kawsaypiqa lliw ayllu runakuna, wayna sipaskuna, wawakuna ima tusunku. Ichaqa ispallataqa warmikunallan wawatahina uywaspa munasqata tusuchinku.

2 Ñawincharquspataq, yachaqmasiykikunawan rimaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Ima llaqtamantataq qillqasqa rimapayawasqanchik?
- ¿Imakunapitaq Conima llaqtapa mikhuy qhawaynin ayllukiman rikch'akun?

3 Conima llaqtapi pitaq ñawpaq rikhuriq papata hurqun, aylluykipiri pitaq chayhinata ñawpaq rikhuriq mikhuyta hurqun, siq'ispa willakuy.

Kunanqa huk ayllupa
ñawpaq rikhuriq
papa hurqusqanta
riqsirqunchik.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

- ¿Conima ayllupi chayhina papa qhaway allinchi? ¿Imarayku?
- ¿Conimakunapa chayhina papa qhawaynin imapitaq ayllukiman rikch'akun?

¿Imaraykutaq chakranchikkunapi mikhuykuna pisiyapuchkan?

Yachaykuna rikhurichiq.

Kay watakunaqa chakrakunapa phuturiyninga pisin kapun, chayraykun ayllu runakunaqa pisi mikhuyniyup kapunku, wakinkunaqa manaraq allinta puquchkaptin sumaq kawsay yachaykunata qunqarquspa qhullallata qhatunankupaq uqarirqunku. Chaymi Kunanqa ayllu runakunapa taqinkunapas ch'usaq kapun.

Allinta qhawaspa kutichiy.

- Imatataq siq'ipi runakuna rurachkan?
- ¿Kay ruraypi yanapakurqankuchu? Willakuy.

Atipayninchik.

¿Imatataq rurasunman iman kanman pisi mikhuykuna huqarisqanchikmanta riqsichinapaq?

Rurasqa.

Iman kanman pisi mikhuykuna huqarisqanchikmanta riqsichiy.

1 Raphi

Iman kanman chakrakunapi pisi mikhuykuna uqarisqanchikmanta riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan rimay.

Chakraqa imaymana
mikhuykunata qhali
kawsananchikpaq quwanchik.
Mana mikhuykunawanqa
manachá kawsasunmanchu.
Chakrakunaqa runakunaman,
uywakunaman apukunaman
mikhuyta quwanchik.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Ñawinchay.

Chakra mana ruruyup

Awichuqa hawayninkunawan chakra qhawaq risqaku, chakraman chayaspaga qhawansi, hinas pisilla ruruynin kasqa, chaysi llakisqa nin wawaykuna kunanqa pisin mikhuyninchik kanqa, pachamamata, apukunata qunqaspa, mana allin wanuyupta, mana hunt'asqa muhuta tarpuqtinchik chayrayku nispa.

Kunan wataqa taqinchikkunapas ch'usaqchá kapunqa mana hunt'asqa mikhuna kanqachu wasimasintin, ayllu raymikunapi imaymana niraq mikhunakuna haywarinakunapaq.

3 Ñawincharquspaqa, tapukuykunaman rimaspa kutichiy.

- ¿Imanaptintaq qillqasqapa patan qillqa “chakra mana ruruyup”? nin.
- ¿Imaninantataq pisilla ruruynin kasqa nispa nin?
- ¿Imataq kanman mana ñawpaq yachaykunawan chakrata ruraqtinchik?
- ¿Pikunapaqtaq mana allin kawsay pisi ruruyup mikhuykuna kaptin? riqsichiy.

4 Chakrakunapi pisi mikhuy kananpaq ruraykunata, iman kanman chaytawan siq'iy.

Chakrakunapi pisi mikhuy kananpaq ruraykuna.		
Imataq kanman.		

Imanaptinmi pisi mikhuykuna chakrakunapi kasqanmanta, imakunatatataq allin mikhuy kananpaq rurasunman, chaykunamanta taytamamaykiwan rimay.

5 Taytamamaykiq willasqanta siq'ispa qillqay.

6 Yachaqmasiykikunaman qhawachiy siq'ispa qillqasqaykita.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

7 Tapukuyta ñawinhaspa allin kutichisqata llimp'iy.

- ¿Allinchu chakramanta allin mikhuykuna qhali kawsananpaq uqariy?

Arí

Mana

¿Imarayku?

2 Raphi

Mikhuy huqariymanta ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

Manaraq ñawinchachkaspa qillqachkaspa yachaqmasiykikunawan rimay.

Allin mikhuykunapa
ruruynin kaptinqa
llapanchikmi mikhusqa
kasun.

Mana mikhuy kaptinqa,
manachá ayllupi sumaq
kawsay kanmanchu.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Ayllupi yachaqwan huk wawawan, chakra llamk'aymanta rimasqanku, siq'ikunata qhaway.

			
1 2 3	1 2 3	1 2 3	1 2 3

Sapanka
simi hayk'a
t'uqyasqanta
chimpuy.

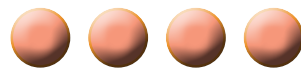
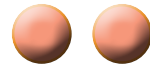

2 Chakrapi wiñaq mikhuykunapa siq'inta qhawaspá. Qhipa raphipi 361 yupaypi siq'ikunata k'utuchispa simikunapa t'uqyasqanmanhina k'aschkachiy.

STIKER	STIKER	STIKER
STIKER	STIKER	STIKER

3 Taytamamaykiwan, yachaqmasiykikunawan, mayqam simikunachá yupaymanhina mana t'uqyachkanchu chaykunata chimpuspa pukllay.

¡Siq'ikunata llimp'isun!

4 Ñawpaq sayaq wachupi siq'ikunata ñawinchaspa, kikinwan qallariq siq'ikunata llimp'iy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

Kutichiy

- Simikunaqa t'uqyaqkunamanta paqarin. ¿Imaynatataq yacharqanchik?

3 Raphi

Mikhuykuna allin kasqanmanta ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Yachaqmasiykikunawan rimay.

Mikhuykunaqa allinpunin qhali, sumaq kawsananchikpaq.

Mikhuykunaqa kallpata qhali kawsayta quwanchik.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Manuel Micaelata nin, siq'ikunapa sutinta utqaylla lluq'imanta pañaman ama mayqamtapas qunqaspa rimay.

3 Mikhuykunapa sutinwan pukllasun, yachaqmasiykipa simi rimasqanta uyarispa qhipa t'uqyaq simi phatmawan huk simita rimallaytaq.

qañiwa - waka - kachi - chiri - rinri ...

Yachaqmasiykikunawan huk muyuta ruraspa simikunawan pukllay.

4 Chawpinpi kikin t'uqyaq simikunata rimaychik.

Kayhinata: chuchuqa → machula

siwara	waka	kawallu	wallata	siwilla

Mikhuykunamanta
qallu khipukunata
ñawinchasun.

5 Qallu khipukunata uyarispa allinta yacharquspa utqayllata rimay.

Q'illu kulli sara k'ullu p'ukupi,
k'ullu p'ukupi q'illu kulli sara.

Chikacha chitachanta chutan
kiwicha kiwichaman, kiwicha
kiwichaman chitachanta chutan
chikacha.

Kunanqa
yachachiqniykiwan
yachaqmasyikikunawan
qallu khiputa paqarichiy.

6 Manaraq qillqachkaspa, rimaspa kutichiy.

¿Imatataq qillqasaq?

¿Imapaqtaq qillqasaq?

¿Pipaqtaq qillqasaq?

7 Qallu khipu paqarichisqaykichikta siq'ispa qillqay.

Yachaqmasyikikunawan
qallu khipukunata utqaylla
rimaspa pukllay.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

8 Kutichiy, ¿imaynatataq qallu khipukanata utqaylla rimayta yacharqanchik?

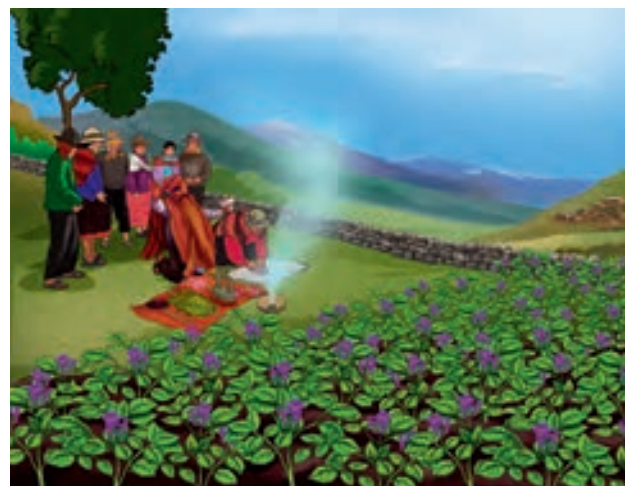

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspa taytamamanchikwan, yachaqmasinchikwan rimasun.

¿Imatataq chay warmi rurachkan?

- ¿Imaraykutaq ayllukunapi papa hasp'iy qallarinkupaq insinsuwan rimapayaspa q'apachinku?
- ¿Ima huk yachaykunataq kan mikhuy uqarinapaq?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan rimaspataq yachaykunamanta yachasqaykita siq'iy.

Ancha allinta mikhuyta uqarinapaqqa, ñawpaqtaqa sumaqta rimapayaspa chawpi chakramanta huk yura papata urquspa insinsuwan, aniswan q'apachina.

¡Mikhuy uqariypi
imaymana rimaqkunawan
pukllasun!

3 Manaraq rimachkaspa siq'ita qhaway.

waw

P'un p'un

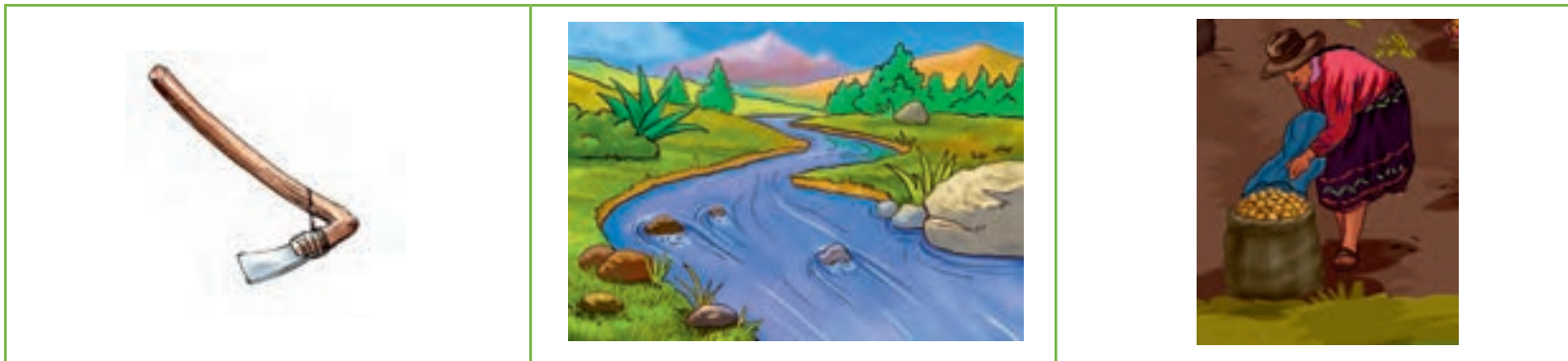
¡Ayyy!

yaw

4 Yachaqmasiykikunawan rimay:

- ¿Imakunatataraq siq'ipi rikuchkanki?
- ¿Imanaptintaraq Manuel nin "wawww"? nispa ¿imaninantaraq nin?
- ¿Imaninantaraq nin "ayyyy"? nispa.
- ¿Kay niykunata mikhuy uqariypi uyarinkichu? Willakuy.

5 Kutichiy, ¿imanispataq nin?

Sapanka siq'i imanispataq nin,
chayta ch'uyata rimay.

6 Mikhuy uqariypi iskay imapas imanispataq nin chaykunata siq'ispa qillqay.

--	--

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

7 Kutichiy.

- ¿Liw chakrapi kaqkunachu imanispas nin? ¿Imaynatataq yachawaq?
- ¿Chakrapi ima niykunatatataq tarinchik?

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Munawaqchu willakuyta
iman kanman ayllukunapi
mikhuykuna pisi
uqarisqanchikmanta?

¡Arí pisi mikhuy
uqarisqanchikmanta
willakusunmi!

✦ Yachasqanchikta ma'ipasunchik

1 Manaraq willakuchkaspa yuyayniykita chaninchaspa qillqay.

A large empty rectangular box with a purple border, intended for writing the response to the exercise.

2 Kunanqa qillqasqaykita siq'iy.

3 Yachaqmasiykiman, taytamamaykiman siq'isqaykita, qillqasqaykitawan qhawachispa, iman kanman ayllukunapi pisi mikhuy uqarisqanchikmanta willay.

Yachaqmasiykikunapa
tapukuyninkunata
kutichinaykipaq allinta
uyariy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

4 Rimaspa kutichiy.

- ¿Allinchi, iman kanman ayllukunapi pisi mikhuy uqarisqanchikmanta riqsichiy?

Arí

Mana

¿Imarayku?

1 Patan qillqata ñawinhaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Imamantataq qillqasqa rimachkanman? ¿May Ilaqtamantataq rimapayawanchik?

Chumbivilcas Ilaqtapi papa kallpachay

Ch'umpiwalqas runakunaqa allin mikhuy uqarinankupaqqa aylluntin rimanakunku.

Ñawpaq rikhuriq papatan sapa wata pukllay kinraypi arariwa umalliqniyuq ayllu runakuna sumaqta t'inkaykuspa t'ikawan wichhiykuspa takiyukuspa pinkullupa waqayninwan yuraq wiphalantin tusuykukuspa qhawanku.

Chay papa qhawamusqankutataq arariwapa ch'ukllanman chayaspa sumqata t'inkaykuspa alkansuta sawasiray maman haywanku huk llamapa sunquntawan kananku, aychantataq papa qhawamusqankutawan papa yurayuqta, ch'uñuyuqta, llama aychayuqta t'imputa wayk'uspa lliw ayllu runa mikhunku.

Chaytaqa allinta papa ruru puquykunanpaq kallpachanku.

2 Ñawinchayta tukurquspataq, taytamamaykiwan, yachaqmasiykikunawan rimaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿May llaqtamantataq qillqasqa rimapayawanchik? ¿Imatataq ayllu runakuna ruranku?

3 Chumbivilcas llaqtapi papa allinta puquykunanpaq rurasqankuta siq'iy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

1. ¿Allinchu Chumbivilcas llaqtapi chayhina papa qhaway? ¿Imarayku?
2. ¿Chayhina rimanakuspa aylluntin rurasqanku imapitaq aylluykiman rikch'akun?

¡PUKLLASUNCHIK!

Sapanka siq'ipa sutinta rimaspa, tukukuyninpi kikin simi phatma t'uqyaqta imakunatapas siq'illaytaq.

sara

siwara

 sara	 siwara	

3

Llaqtanchikkunapa rayminkuna

T'aqa

¿Imaraykutaq ayllunchikpi raymikuna chinkapuchkan?

Alinta qhawaspas kutichiy.

- ¿Siq'ipi runakuna imatataq rurachkanku?
- ¿Hayk'aqllapas chhalakuq purirqankichu? Willakuy.

Rurasqa.

Qillqaspa siq'iy, imarayku wakin raymikuna chinkapusqanta.

Allin yachanapaq.

Ayllunchikkunapi runakunaqa kay killapi imaymana raymikunata sumaq kawsayta machkaspas ruranku. Ichaga, chhalanakuy raymi, musuq kawsaykunapa chayamusqanwan chinkapuchkan, hinataq mana allin kawsaykuna kapuchkan.

Atipayninchik.

¿Taytamamanchikman imarayku wakin raymikuna chinkapusqanmanta riqsichinanchikpaq, imatataq rurasunman?

1 Raphi

Imaraykutaq ayllunchikkunapi wakin raymikuna chinkapusqanta riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Taytamamaykiwan, yachaqmasiykikunawan rimay.

¿Ayllukunapi wakin raymikuna imaraykutaq chinkapuchkan?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Chhalaymanta ñawinchasun.

¡Raymikuna chinkapuchkan!

Tayta Tomas, Micaela, Manuel hawayninkunata chhalaymanta rimanankupaq huñusqa. Yuyarinsi, ñawpaqqa llamapi, mulapi karu llaqtakunata chhalaq puriq kayku, ch'arki, millma, **qañiwa** apaykusqa, **sarawan**, hawaswan chhalamunaykupaq. Lliw ayllurunakunan chhalaspalla mikhunataqa huñuqku, kunanqa ayllukunaman ñan patapiña, musuq kawsaykuna chayamusqanwan qullqillawanña rantinakunku, hinataq mana allin kawsaykuna kapuchkan.

Yachaqmasiykikunawan,
taytamamaykiwan rimay,
imaninantatap nin, sumaq kawsay
raymikuna chinkapuchkan.

3 Tapukuykunaman rimaspa qillqaspa kutichiy.

- ¿Imamantataq qillqasqa rimasqa?
- ¿Imaraykutaq patan qillqa nin ¡Raymikuna chinkapuchkan!?
- ¿Imaraykupiwanataq chhalay chinkapuchkan? Qillqay.

4 Tapukuykunaman allin kutichisqata X(wan) chimpuy.

a. ¿Imaraykutaq qullqillawanña rantinakunku?

Musuq kawsay chayamusqanwan. Chhalanakuy aswanta miraqtin.

ch. ¿Imapaqtaq chhalay mana chinkananta munanchik?

Sumaq kawsay kananpaq. Qullqisapa kanapaq.

5 Chhalana mikhuykunapa sutinta llimp'iy.

qañiwa

sipas

sara

6 Taytamamaykiwan rimay, chaymantataq tapuy, imarayku chhalay ayllukunapi chinkapusqanmanta.

7 Taytamamaykipa imarayku chhalay chinkasqanmanta willasqanta siq'ispa qillqay.

8 Yachaqmasiykikunaman, taytamamaykiman siq'ispa qillqasqaykita qhawachiy.

+ Yachananchikpaq allichakusun

9 Tapukuykunata ñawinchaspa, allin kutichisqata llimp'iy.

¿Ayllu runakunapaq allin chu chhallay sumaq kawsay kananpaq?

Arí

Mana

¿Imarayku?

2 Raphi

Saramanta qañiwamantawan ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

- 1 Taytamamaykita awichaykikunata maypi sara, qañiwa wiñasqanta tapuy, chaymantataq willakusqanta siq'iy.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 2 Saramanta qañiwamantawan aswanta yachananchikpaq ñawinchasun.

Sara mikhuyqa hatun qhichwakunapi wiñan, qhulla saraqqa, chuqllu wayk'upi, humint'api, qhulla sara lawapi michk'illaña.

Qañiwa mikhuyqa, ñut'u ruruchakunam kinuwaman rikcha'kuq, pata ayllukunapi urqkunapi, pampakunapi wiñan. **Sara**, **qañiwa** mikhuykuna wakin ayllukunallapi mana wiñaptinmi chhalaspa hunt'asqata mikhuqku qhali kawsanankupaq. Kunanñataqmi carreterapa chayamusqanwan chay sumaq kawsay chinkapuchkan.

3 Tapukuykunaman rimaspa kutichiy.

- ¿Qillqasqapi ima mikhuykunamantataq kasqan willay kasqa?
¿Imaynataq sara, qañiwa kasqa?
- ¿**Qañiwa**, mikhuyri may ayllukunapitaq wiñan? ¿Imarayku?

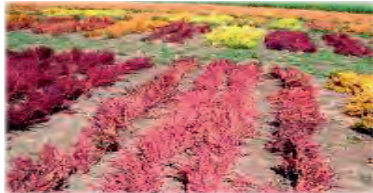
4 Ñawpaq sayaq wachupi mikhuykunapa kikin sutinta machkaspa llimp'iy.

sara	asar	sara	SARA	rasa
qañiwa	Qañiwa	ÑIWA	iwina	qañiwa

Micaela huk aylluta rispa qañiwata sarawan chhalamusqa, kunanqa chay sutikunata tarinanpaq yanapaspa rimaykunata hunt'apay.

5 Sara, qañiwa mikhuykunapa allin qillqasqa sutinkunata muyuwan wichq'ay.

	
Sira sara	rasa SARA
	QAÑIWA wiñay qañiwa wik'uña

6 Kunanqa mikhuykunapa sutin tarisqaykiwan rimaykunata hunt'apay sara - qañiwa.

Micaela

_____hank'a quqawayup

_____ chhalaq pata aylluta risqa.

Micaela, mikhunakunapa sutinta phatmispa pukllayta munan, tarjetas léxicaswan, kuyuq qillqakunapiwan yanapay.

7 Siq'ita qhawaspá simikunata ñawinchay. Chaymantataq t'uqyasqanmanhina simi phatmakunata qillqaspa llimp'iy.

sara

qañiwa

8 Mikhuykunapa sutinta ñawinchaspa, simi phatmakunatawan, kikin t'uqyap simitawan siq'iwan tupachiy.

sara

qa ñi wa

SARA

qañiwa

sa ra

QAÑIWA

¡Mikhuykunapa sutinta riqsirquspa kusikuni!

Manuel, mikhuykunapa sutinta riqsiyta munan, kuyuq qillqakunawan yanapaspa qillqasqata hunt'apay.

9 Mikhuykunapa sutinta ñawinchaspa qillqakunata t'aqay.

	S a r a										q ñ a w a						
---	------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	---	-----------------------	--	--	--	--	--	--

10 Mikhuykunapa sutiwan qillqata hunt'apay.

Micaela _____ mikhuyta

 _____ mikhuywan chhalamun.

 _____ mikhuyqa chiripi

kurkunchikta q'uñirichin.

 _____ hank'aqa unu t'impuchayup misk'illaña.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

1. ¿Mayqam llamk'aykunatataq kusikuywan ruraraqanki? ¿Imarayku?
2. Tayta mamaykiwan rimaspa huk riqsisqayki mikhuykunapa sutinta siq'ispa qillqay.

3 Raphi

¿Imayna sara, qañiwa wiñasqanmanta? Ñawinchaspa qillqasun

✚ Yachananchikpaq allichakusun

Ayllunchikpi mikhuykunata riqsisun.
¿Imatataq saramanta yachanki?

✚ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspa kutichiy:

¿Imapaqtaq qillqasqata ñawinchasun?

¿Ima willanatataq tarisunman?

2 Qillqasqata ch'inlla ñawinchay, chaymantataq riqsisqayki simikunata wichq'ay.

Sara qañiwawan

Paraqay **sara** hatun qhichwapi q'uñi kaptin hatunta wiñan, watapi huk kutilla tarpukun. Sara puqurquptintaq chakra chawpipi manchachita churanku, allinta puqurquptintaq tipispa ch'akichinku mikhunankupaq, qhatunankupaq, chhalanankupaq.

Qañiwa mikhuytaq pata ayllukunapi allin wanuchasqa papa qallpapi wiñan, qañiwa mikhuy runakunaqa rakhu tullu allin qhali runakunan kanku. Kunanqa carretera, musuq kawsaykuna chayamusqanwan manaña llamk'ankuchu, chay raykun kay sumaq mikhuykuna mikhuy pisimanta chinkapuchkan.

3 Qillqasqata ñawinchaspa tapukuykunaman rimaspa kutichiy:

- ¿Paraqay sara, imaraykutaq hatun qhichwallapi wiñan?
- ¿Qañiwa, sara mikhuykuna mikhuy imaraykutaq pisimanta chinkapuchkan?

4 Allin kutichisqata chimpuy:

- ¿Sarata watapi hayka kutitataq tarpukun?

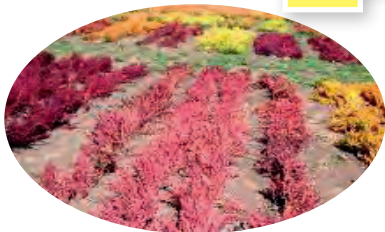
1 2 3

Micaela mikhuykunapa sutin qillqananpaq, kuyuq qillqakunawan yanapay.

5 Mikhuykunapa sutinta kuyuq qillqakunawan paqarichiy.

k u y u q q i l l i q a

Kunantaq, hunt'apay.

 _____ _____ mikhuykuna
allin wanuyup allinta rurun,
mana wanuyupqa sarapas pisita wachan.

Micaela, simi phatmakunata mana tarinchi, ¡yanapay!

6 Mikhuykunapa sutinta simi phatmakunawan tupachiy.

sara	sa	ra	
qañiwa	qa	ñi	wa

7 Huch'uy raphipi mikhuykunapa sutinta X(wan) chimpuy.

uqa	suri	muraya	sara
qañiwa	raphi	waka	wira

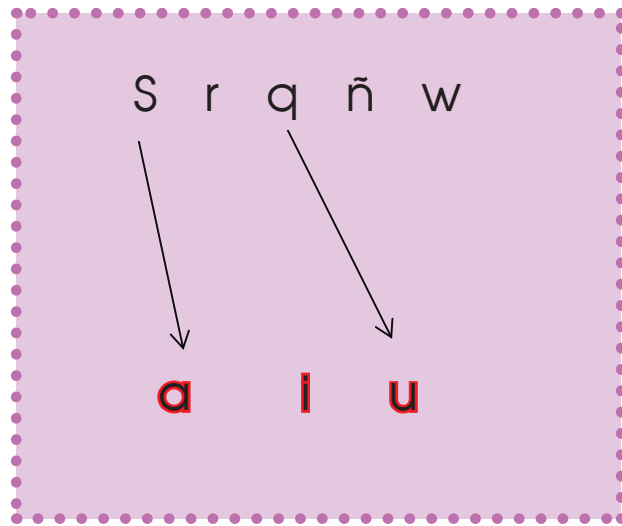

Micaela mikhuykunapa sutinta qillqayta munan ¡yanapasun!

8 Sapanka sutipa simi phatmankunata huk llimp'illawan llimp'ispa tupachiy.

sara	ra	sa	
qañiwa	ñi	wa	qa

9 Kay mikhuykunapa qillqankunawan **sara qañiwa**, simi phatmakunata wakichisun huk simikuna tarinapaq.

sa		
		ru
	ai	
	ñi	

10 Musuq sutikuna paqarichinaykipaq, riqsisqayki simi phatamakunawan hunt'apay.

___ wi

qa ___

___ sa

a___

Rimaykunata sutikuna paqarichisqaykiwan qillqay.

u___

ch'u___

ña___

tar

Yachasqanchikmanta hamut'asun

1. ¿Ima simikunatan yacharqunchik? ¿Imaynatataq yacharqurqankichik?
2. Aylluykipi ima mikhuykunatan manaña llamk'asqankumanta taytamamaykiwan rimay, chaymantataq qillqaspa siq'iy.

4 Raphi

Rimasunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Imatataq warmikuna rurachkan?
- ¿Imapaqtaq llamapi mikhuyta apamuchkankuman?
- ¿Imanaptintaq ayllu runakuna chhalayta munachkanman?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Ima yachaykunan chhalayman purinapaq kan, chaymanta tayta mamaykiwan yachaqmasiykikunawan rimaspa willasqanta qillqay.

3 Yachaqpa niwasqanchikta ñawinchay:

Chhalanapaq mikhuy
apasqanchiktaqa, manam
hayk'aqpas llapantaqa qunachu,
huk chikachanta kustalpi
qhipachinapuni mikhuyninchik mana
animuntin ripunanpaq.

4 Ayllunchikpi mikhuy q'ipiq uywakunamanta qillqasun.

5 Manaraq qillqachkaspa, yachaqmasiykikunawan aylluykipi mikhuy q'ipiq uywakunamanta rimay.

¿Ima
uywakunatatataq
riqsinki?

¿Mayqammantataq
qillqawaq?

¿Imaynataq
chay uywari?

6 Akllakusqayki uywata siq'iy.

7 Yachaqmasiykikunawan huñukuspa uywa akllakusqaykimanta willakuy, qallaripay kay tapukuykunawan yanapakuy.

¿Imaynataq chay uywari?	¿Maypitaq tiyan?	¿Imapaqtaq kay uywawan musqukunki?	¿Imaraykutaq akllakurqanki?
-------------------------	------------------	------------------------------------	-----------------------------

Uywata siq'ispa kasqan willayta willanaykipaq riqsichiy.

Ama qunqaychu, ch'uyatan willakunayki.

8 Yachaqmasiykikunapa willakusqanta allinta uyariy.

9 kasqan willakuyta tukurquspataq ima rurasqaykikunata llimp'iy.

Uywa akllakusqaymanta chanintachu willakurqani.	Yachaqmasiykunaq willakusqanta allintachu uyarirqani.	¿Tapukuykunata ruraraqanichu?
---	---	-------------------------------

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Rimaspa kutichiy

- ¿Chhalaypi yachaykuna atipasqanchik allinchi? ¿Imarayku?

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Taytamamaykiman,
yachaqmasiykikunaman,
imarayku wakin raymikuna
chinkasqanta willawaqchu?

¡Haku huk kasqan
willayta qillqasun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Manaraq qillqachkaspa, siq'ikunata qhawaspa sapankamanta willakuy.

2 Qillqanaykipaq umachakuy:

¿Imatam qillqasun?	¿Imamantan qillqa rimanqa?	¿Pipaqmi qillqasun?

- 3 Ayllunchikkunapi wakin raymikuna chinkasqanmanta kasqan willayta qillqay.

- 4 Yachaqmasiykikunaman, taytamamaykiman qillqasqaykita qhawachiy, chaymantataq uyariy allinchanaykipaq.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 5 Rimaspa kutichiy: ¿Mayqam ruraykunataq qampaq allin karqan?
¿Imarayku?

Taytamamaykiman
yachaqmasiykikunaman
qillqasqaykita qhawachiy.

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Qillqata manaraq ñawinchachkaspa, kutichiy.

¿Imamantataq qillqari rimachkanman? ¿Imaynataq kanman Qanchi Ilaqtapa rayminri?

✦ Yachananchikpaq allichakusun

2 Qillqasqata ñawinchay.

Qanchi Ilaqtapi chhalay

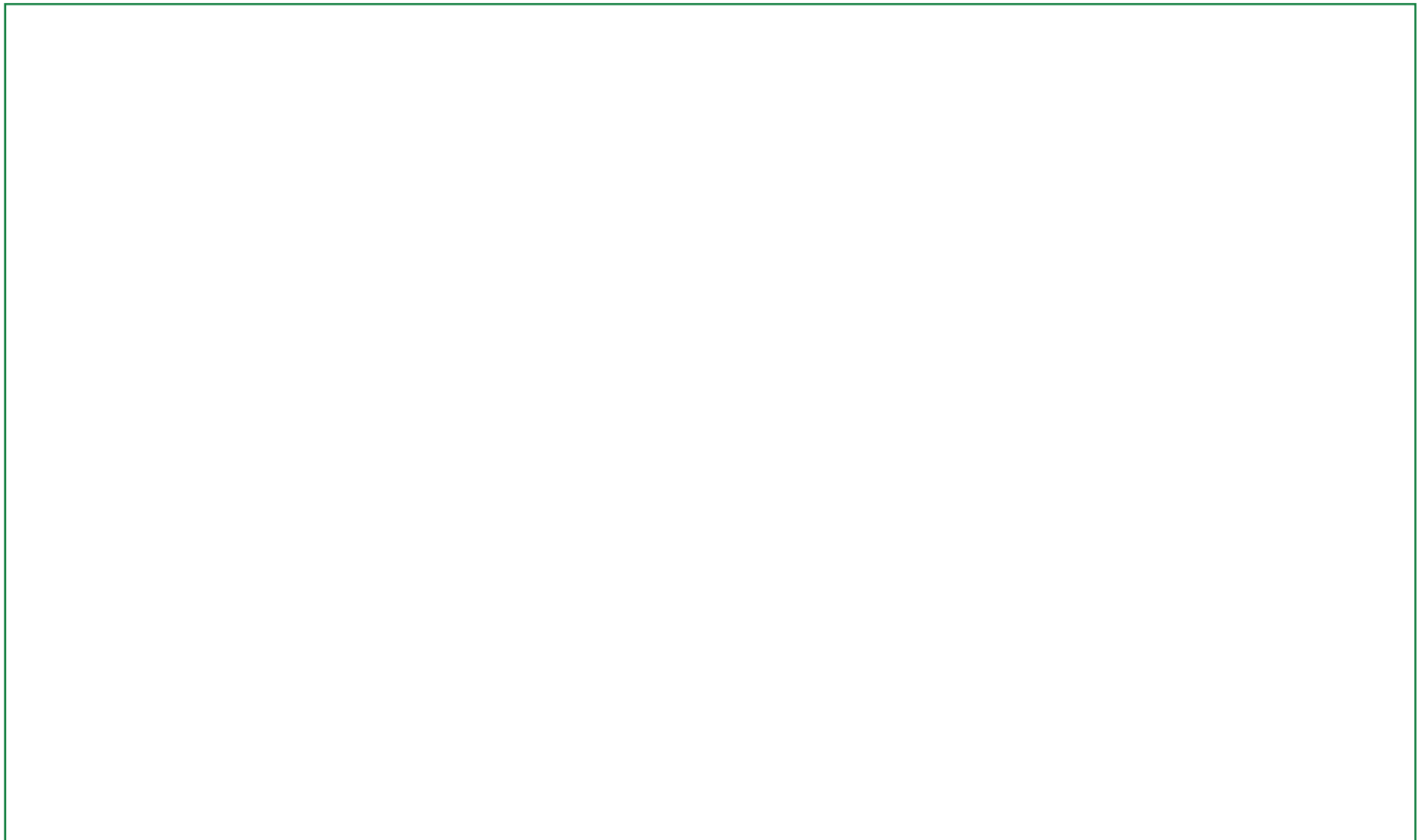
Qanchi Ilaqtapiqa Inti Raymi killapi huk hatun Raymi Raqch'i ayllupi sapa watan aparikun.

Chaymanqa tukuy Ilaqtakunamanta Raymi qhawaghina ch'arki, ñukñu, aycha, qañiwa, millma apaykusqa sarawan chhalanankupaq hamunku. Kunan watakunaqa carrollapiña hamuspanku carro hunt'ataraq sarata apanku, ichaqa wakin runakunaqa manañan chhalayta munankuñachu qullqillatañan munachkanku.

3 Yachaqmasiykikunawan tapukuykunamanhina rimay:

- ¿Qanchi runakuna imaraykutaq manaña ñawpaq hinañachu chhalanku?
¿Raqch'i ayllupi, imaynatataq kunanri chhalanku?
- Raqch'i ayllupi imayna chhalay rurasqankuta siq'iy.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

- ¿Qanchikunamanta yachasqayki allinchu? ¿Imarayku?
- ¿Qanchikunapa chalaynin imapitaq aylluykipi chhalayman rikch'akun?

¿Imanaptinmi ayllukunapi rayminkuna chinkapuchkan?

Allin yachanapaq.

Kunan watakunaqa, ayllukunapi ñawpaq sumaq kawsay raymikunaqa manañam kachkanñachu. Kunanqa runakunaqa qullqillatañam machkanku ayllukunaman carrokuna, musuq kawsaykuna chayamusqanmantapacha.

Chayraykun imaymana sumaq kawsay raymikuna pisimanta chinkapuchkan.

Allinta qhawaspas kutichiy.

- ¿Siq'ipi imatataq rikuchkanki?
- ¿Hayk'aqllapas chhalakuq purirqankichu? Willakuy.

Atipayninchik.

Sumaq kawsay raymikuna imanaptinmi chinkapusqanta riqsirquspaqa, kaymi atipananchik:

¿Ayllunchikpi imanaptinmi sumaq kawsay raymikuna chinkasqanmanta, imaynatataq riqsirichisunman?

Rurasqa.

Huk kasqan willayta qillqay, iman kanman wakin sumaq kawsay raymikuna chinkapusqanmanta.

1 Raphi

Imanaptinmi ayllukunapi raymikuna chinkapusqanmanta riqsisunchik

Yachananchikpaq allichakusun

1 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan rimay.

¿Imataq kanman ayllukunapi raymikuna chinkapuqtin?

Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

¿Maypitaq chhalanakuyri kapun?

Huk p'unchawsi, tayta Tomas llaqtata

papa

ch'uñu apaykusqa chhalaq risqa.

Ichaga manas chhalanapaq tarinchu. Chaysi rimapakun ¿Maypitaq chhalayri kapun?

Yuyaykukunsi ayllukunaman carrokuna, musuq kawsaykuna chayamusqanmantapachan qullqillawanña_____

papa_____

ch'uñu milkhuykunataqa rantinku.

Tomasqa, llakisqa yuyaykullantaq, chayraykun imaymana sumaq kawsay, haywarinakuy kapunchu pisimanta chinkapuchkan nispa.

Chhalay chinkapuqtinri imataq kanman,
chaymanta rimasun.

3 Tapukuykunaman rimaspa kutichiy.

- ¿Tayta Tomas imamantaq llaqtata rirqa?
- ¿Tayta Tomas imanaptintaq nirqa? ¿Maypitaq chhalayri kapun? Nispa.
- ¿Imataq kanman manapuni chhalay kaptin?

4 Qillqasqapa nisqaqmanhina: ¿imataq kanman chhalay chinkapusqaqman? Qillqay.

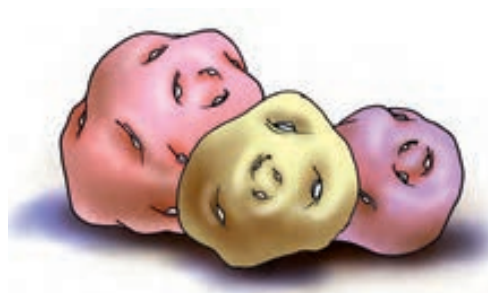
5 Allin kutichisqata chimpuy:

- ¿Iman kanman ayllukunapi chhalay chinkapuqtin?

Mana sumaq kawsay, haywarinakuy kapunchu.

Qullqi chinkan.

6 Qillqasqapi mikhuykunapa sutinta siq'inman taripachiy.

Ch'uñu

papa

7 Taytamamaykiwan rimay, iman kanman chhalay chinkapuptin.

8 Taytamamaykiwan rimasqaykita siq'ispa qillqay.

9 Yachaqmasiykikunaman, taytamamaykiman siq'ispa qillqasqaykita qhawachiy.

 Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Tapukuyta ñawinchaspa allin kutichisqata (X)wan chimpuy.

¿Allinchu, iman kanman chhalay chinkapuptin, riqsisqanchik?

¿Imarayku?

2 Raphi

Papamanta ch'uñumantawan ñawinhaspa qillqay

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Awichaykiwan papapa wiñanan ayllu imayna kasqanmanta rimay.

Willasqanta siq'iy.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinhaspa kutichiy:

Papapa wiñanan allpa

Papapaq samasqa hak'u pampa, wayq'u, urqu, allpakunapi wiñan; kayhina allpapiqa **papa** **ch'uñu** mikhuykunata achkhata llamk'anqu.

 papapa imaymana niraq: muyukuna, wachk'akuna sumaq hak'u lawapi, wayk'upi, ch'uñupi. ch'uñu mikhuytaq yana; papamanta allin qasawan qasachispa sarusqa, ch'akichispa ima rurasqa.

Kay allpapi wiñaq mikhuykunaqa wanuyup rurasqa sumaq misk'i, hak'u qhali kawsayta, sumaq kawsayta quwanchik.

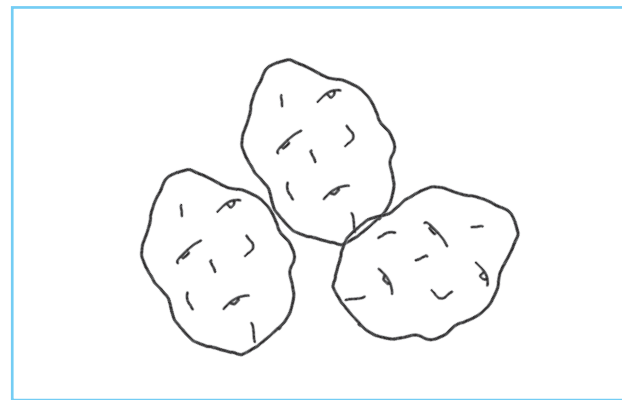
3 Tapukuykunaman rimaspa kutichiy.

- ¿Qillqasqapi ima mikhuykunamantan kasqan willayta willawasqanchik?
- ¿Imaynataq chay mikhuykunari kasqa?
- ¿Imaraykutaq papapa wiñananqa samasqa sumaq hak'u allpa kanan nikun?
- ¿Imaynataq kay allpapi wiñaq mikhuykuna?

Mikhuykunapa sutinta machkaspa tarisun.

4 Siq'ita sutinwan tupachispa llimp'iy.

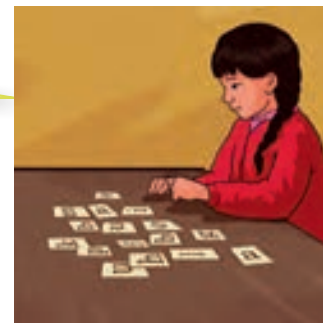
ch'uñu

papa

5 "Papa" "ch'uñu" sutikunata llimp'iy

papa	papay	papa	piki	papa
ch'uñu	añu	ch'uñu	chuño	ch'uñu

Micaela mikhunakunapa sutinta phatmiyta munan, ¡yanapay!

6 Siq'ita qhawaspá sutinta ñawinchay. T'uqyasqanmanhinataq muyukunata llimp'iy.

○ ○ ○

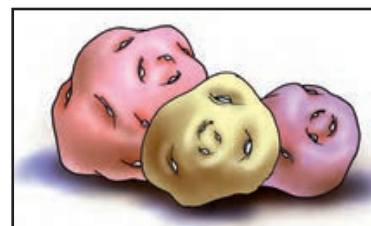
ch'uñu

○ ○ ○

papa

Qillqay sutinta.

7 Rimaykunaman sutikunawan hunt'apay.

_____ samasqa hak'u allpapi wiñan.

_____ mikhuytaqa qasawan qasachispa, saruspa, ch'akichispa waqaychanku.

Manuel, sutikuna riqsisqanpa qillqankunata riqsiyta munan. kuyuq qillqakunawan yanapay.

8 Mikhuykunapa sutinta ñawinchaspa, qillqankunata t'aqay.

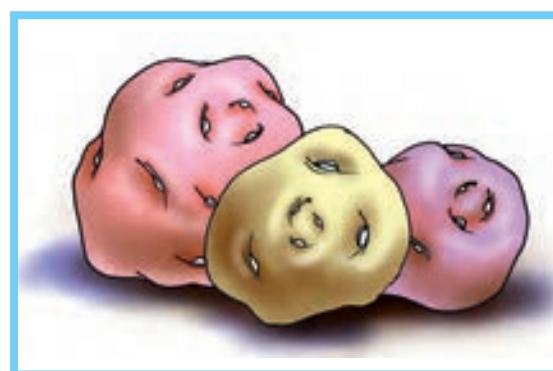
papa

ch'uñu

9 Qillqakunata qhawaspa siq'ikunapa sutinta akllay.

ch' p o a j u p j a ñ

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 ¿Mikhuykunamanta imatataq yacharqanki? ¿Imaynatataq yacharqanki?

- Aylluykipi huk mikhuykuna riqsisqaykimanta kasqan willayta qillqay.

3 Raphi

Raymikunamanta ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Papatarari maypitaq allinta llamk'anku?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspa kutichiy:

¿Papata maypitaq allinta llamk'anku?

¿Papamantari imakunatatataq ruranku?

2 Qillqasqata ch'inlla ñawinchay, chaymantataq riqsisqayki simikunata kanchachay.

Mikhuytaqa sumaqtan uywana

Papa, ch'uñu mikhuykunaqa pata ayllukunapi allin achkhata, wanusapata aynipi mink'api llamk'anku.

Papamantaqa **ch'uñuta** qasa, inti, wayrapa yanapayninwan ch'akichispa rurakun.

Papa mikhuytaqa allin samasqa, wanuchasqa allpapi pachamamaman haywarikuspa takispa, tususpa sumaqta uywana.

3 "Mikhuytaqa sumaqa uywana", Qillqasqata ñawinchaspa rimaspa kutichiy.

- ¿Papa, ch'uñu mikhuykunata, maypitaq llamk'anku?
- ¿Allinchu aynipi, mink'api chakra llamk'ay? ¿Imarayku?
- ¿Ayllu runakunapa mikhuykuna sumaqa uywasqanku allinchu? ¿Imarayku?

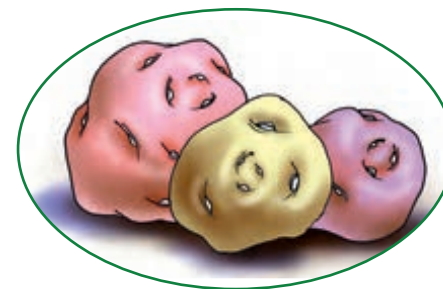
4 Mikhuykunapa sutinta qillqay.

ch'

p
p

Papamanta,
ch'uñumantawan
aswanta yachasun.

5 Qillqasqakunata hunt'apay.

Mamay _____ phasita
aychayupta mikhun.
Micaela _____ lawata
ch'arkiyupta wayk'un.

_____ samasqa hak'u allpapi
pachamamaman haykuspa, takispa,
tususpa sumaqa uywasqa wiñan.
Chayhina llamk'asqa _____
michk'illaña.

Chayhina mikhuykuna uywayqa sumaq kawsaymi.

6 Siq'ikunapa qillqanwan **ch'uñu papa**, huk simi phatmakunata wakichispa pukllasun huk simikuna tarinapaq.

ch' ñ p

a i u

ch'a		
		ñu
	pi	

7 Simikunata riqsisqayki simi phatmakunawan hunt'apay.

ch'u___

ña___

ch'uk___

___ñi___

wik'u___

ch'us___

pi___na

___qucha

8 Huch'uy simi phatma raphikunawan, riqsisqayki simi phatmakunawan huk simikunata paqarichiy.

9 Rimaykunata paqarichisun.

Kuyuaq qillqakunawan huk simikunata paqarichiy.

a. _____ _____ michin.

ch. _____ ch'uñu lawata _____ sapata wayk'un.

h. Micaela _____ unu t'imputa upyan.

i. Manuelta _____ rurunpi _____ hayt'arqusqa.

4 Raphi

Rimasunchik

✦ Yachananchikpaq alichakusun

1 Siq'ita qhawaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Imapaqtaq hanaq pachata qhawachkanku?
- ¿Imatataq munachkankuman?
- ¿Yachankichu ima kinraypitaq ayllukunapi ch'uñuta ruranku.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan rimay imakunatatataq qhawana ch'uñu ruranapaq, willasqanta qillqay.

3 Yachaqpa nisqanta ñawinchay:

Ch'uñu ruranapaqqa hanaqpachata qhawana, hanaqpacha chawpi p'unchawmanta mana phuyuyup sumaqta chiri wayra wichaymanta wayramuy chayqa allin qasa qasananpaq.

4 Riqaqanchik mikhuykuna wiñanan ayllukunamanta kasqan willayta willakuy.

5 Yachaqmasiykikunawan imayna chay ayllukuna kasqanmanta rimay.

¿Ima ayllukunatataq riqsinki?

¿Mayqam ayllumanta willakuwaq?

¿Imaynataq chay aylluri?

6 Willakunaykipaq ayllu akllakusqaykita siq'iy.

7 Yachaqmasyikunawan huñukuy kasqan willay willakuy qallaripay.

¿Imaynataq chay aylluri?	¿Maypitaq tarikun?	¿Imakunataq chaypi kan?	¿Imaraykutaq chay aylluta akllakurqanki?
-----------------------------	-----------------------	----------------------------	--

Ayllu akllakusqaykita
siq'ispa qhawachiy.

Ama qunqaychu, allinta
chaninchay rimanaykipaq.

8 Yachaqmasyikunapa kasqan willay willakusqanta uyariy.

9 Ayllu akllakusqaykimanta willakuyta tukuspataq, ima rurasqaykikunata llimp'iy.

Ayllu akllakusqaymanta chanintachu kasqan willayta willakurqani.	Allintachu rimarqani.	Yachaqmasyikunapa kasqan willay willakusqankuta allintachu uyarirqani.
--	--------------------------	---

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Rimaspa kutichiy.

- ¿Allinchu ayllukunamanta, uywakunamanta kasqan willay willakusqanchik?
¿Imarayku? ¿Imaynatataq yacharqani?

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Taytamamaykiman,
yachaqmasyikikunaman
willawaqchu, iman kanman
raymikuna chinkapuqtin?

¡Huk qillqasqata
paqarichisun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

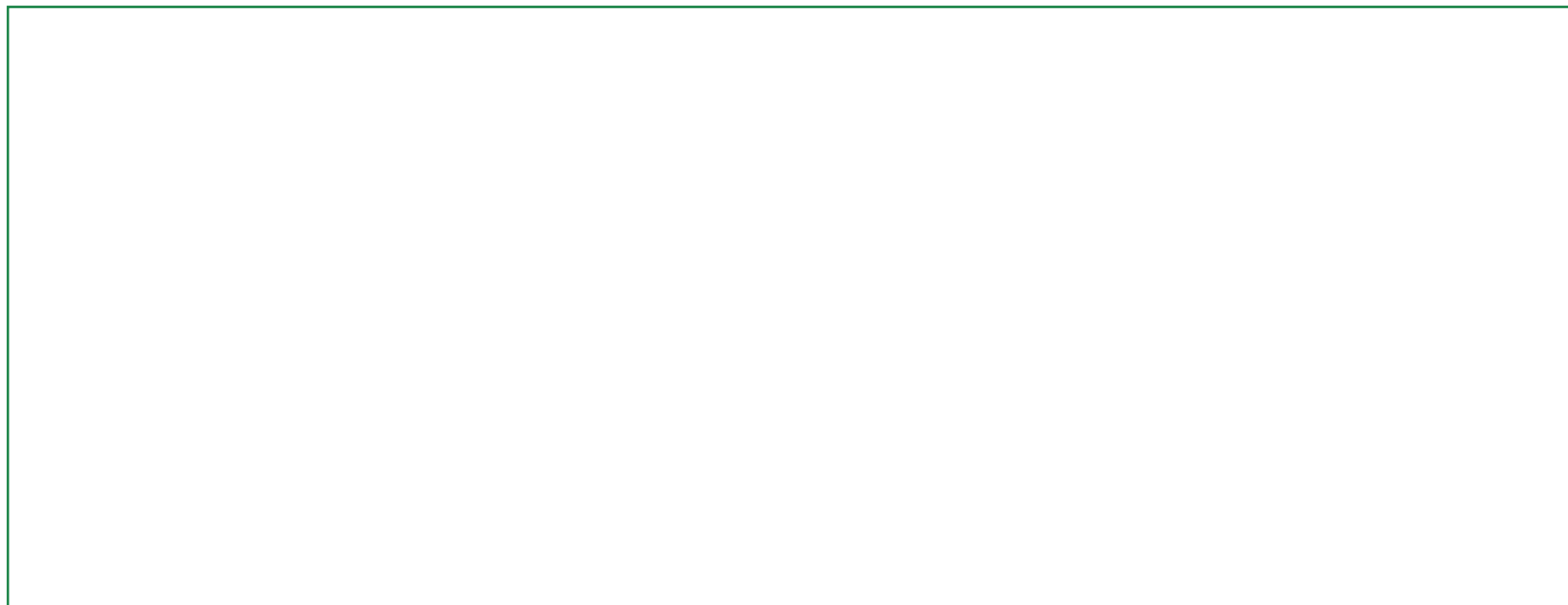
1 Manaraq qillqachkaspa, siq'ikunata qhawaspa sapankamanta willakuy.

2 Qillqanaykipaq umachakuy:

¿Imatam qillqasun?	¿Imamantataq qillqasun?	¿Pipaqmi qillqasun?

- 3 Ayllukunapi iman kanman wakin raymikuna chinkapuqtin, chaymanta huk qillqasqata paqarichiy.

- 4 Taytamamaykiman, yachaqmasyikiman qillqasqa paqarichisqaykita qhawachispa allchapay.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 5 Rimaspa kutichiy: ¿Rurasqaykikunamanta mayqamtaq aswan allin? ¿Imarayku?

Qillqasqaykita taytamamaykiman yachaqmasyikikunaman riqsichiy.

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspa kutichiy:

¿Qillqasqa imamantataq rimachkanman? ¿Imapitaq tukupunman?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

Qullakunapa chhalaynin

Qullakunapa qanchi llaqtata purinku, qañiwa, millma, ch'arki, k'ispiñu apaykusqa sarawan chhalanankupaq, paykunapaq mankata, kachita ñankunapi wayk'ukunankupaq apakunku.

Chhalasqankumanta kutipuspataq wasimasintin sumaqta haywarinakunku.

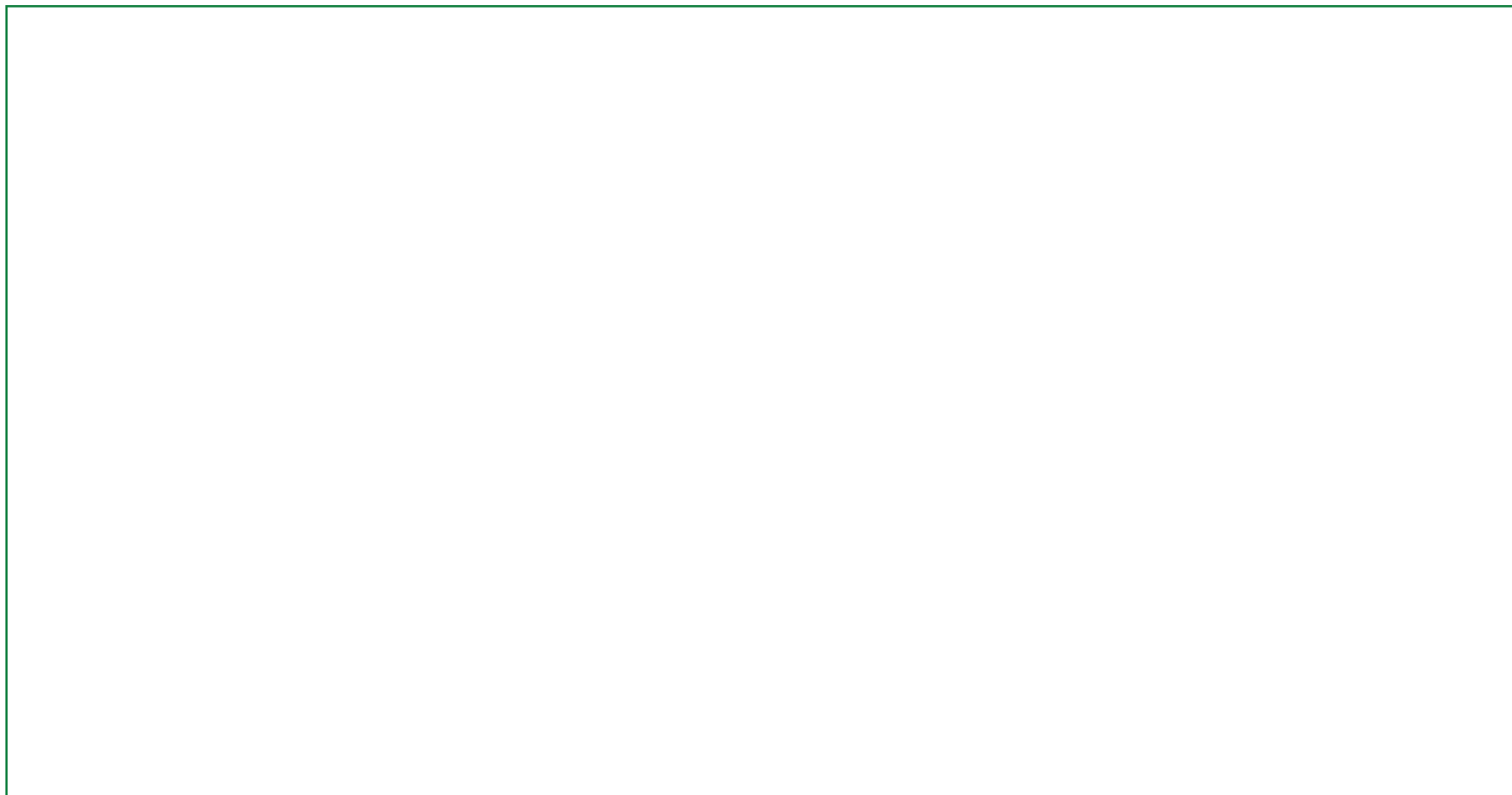
Kunanñataqmi qullqillawanña rantinakuptinku, musuq kawsaykuna chayamusqanwan chhalanakuymen puriyinku chinkapuchkan.

3 Taytamaykiwan, yachaqmasiykikunawan rimaspa tapukuykunaman kutichiy:

¿Qillqasqapiri pikunamantataq rimasqa? ¿Qullakunapaq ima sasachakuykunataq chhalaq purinankupaq kasqa?

4 Qullakunapa chhalasqanta siq'iy

Yachasqanchikmanta hamut'asun

- ¿Qullakunamanta yachasqayki allinchi? ¿Imarayku?
- ¿Qullakunapa sasachakuynin, ñuqanchikpa kikinchi? ¿Imarayku?

¡Pukllasun!

Siq'ikunata qhawaspa. 128 Yupaypi k'askachinakunata akllaspa qallariyninpi hanllarikunawan qallariqta k'askachiy.

a	
i	
u	

4

Uywanchikkunata raymichasunchik

T'aqa

¿Imaraykutaq ayllunchikkunapi uywakuna chinkapuchkan?

Yachaykuna rikhurichiq.

Ayllukunapi runakunaqa ñawpaqmantapuni llama, wanaku, paqucha, wik'uña uywakunawan sumaqta uywanakuqku. Ichaga kunan watakunaqa runakuna manaña sunquwanchu uywapuchkanku, musuq kawsayllapiña yuyaychakapuchkanku qullqirayku, chaymi pisimanta kay uywakuna chinkaripuchkan.

Atipayninchik.

¿Imatataq rurasunman taytamamanchikman imarayku ayllukunapi uywakuna chinkasqanmanta willanapaq?

Allinta siq'ita qhawaspa kutichiy.

- ¿Ima uywakunataq rikuchkanki, siq'ipi runakuna imatataq rurachkan?
- ¿Kay uywakunata riqsinkichu? willakuy.

Rurasqa.

Imarayku ayllukunapi uywakuna chinkasqanmanta willakuspa huk takita qillqay.

1 Raphi

Imaraykutaq ayllukunapi uywakuna chinkasqanmanta riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

- 1 Wasiyki, aylluyki kurak runawan ima uywakunan ayllukunapi chinkapusqanmanta rimay, chaymantataq qillqaspa siq'iy.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 2 Qillqasqata ñawinchay.

¿Imataq imanarqapun uywanchikkunatari?

Awicha Teresa tutaraq rikch'arispam Micaela hawayninman **llama** **wik'uña** uywakunmanta willasqa.

Iraqi kachkaptiyqa achkhan **llama** wik'uña uywakunaqa karqan.

Yuyarinsi, ayllukunapiqa **llama** uywataqa sumaqta wawaykutahina raymichaspa, hampispa uywaq kayku, kunanqa kay uywakunaqa pacha q'uñirisqanwan, musuq kawsaykuna chayamusqanwan chinkapuchkan.

Kunan runakunaqa **llama**, **wik'uña** uywakunataqa qullqi raykullaña sumaq kawsayta qunqaspa michinku.

Yachaqmasiykikunawan
taytamamaykiwan rimay,
imarayku mana ñawpaq
hinachu, sumaq uywakuna
uywaymanta.

3 Tapukuykunaman rimaspa, qillqaspa kutichiy.

- ¿Imamantataq awicha hawayninman willarqan? ¿Ima nispatataq willarqan?
- ¿Imaraykutaq uywakunari chinkapuchkan?
- ¿Imataq kanman lliw kay uywakuna chinkapuqtin?
- Qillqasqamanhina ¿imaraykutaq manaña ñawpaq hinachu uywakunata uywapunku.

4 Allin kutichisqata siq'iy.

a ¿Imaynatataq ñawpaq
uywakunata uywarqanku?

ch ¿Kunanri imaraykullañataq
uywanku?

5 Siq'ikunata sutinwan tupachiy.

wik'uña

llama

paqucha

6 Taytamamaykiwan rimay, imaraykupiwan taq ayllukunapi uywakuna chinkapusqanmanta.

7 Taytamamaykipa imarayku uywakuna chinkasqanmanta willasqanta siq'ispa qillqay.

8 Yachaqmasiykiman taytamamaykiman siq'ispa qillqasqaykita qhawachiy.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Tapukuykunata ñawinchaspa allin kutichisqata llimp'iy.

¿Allin chu qampaq ñawpaqhina uywakuna uyway?

Arí

Mana

¿Imarayku?

2 Raphi

Ayllunchikkunapi uywakuna riqsinapaq ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Yachaqmasiykikunawan rimay:

¿Awichay, imatataq rurasunman ayllunchikpi uywakuna riqsinapaq?

Yachananchikmi imaynatas, imapaqsi kay uywakunata uywarqanku chaykunata.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasan

2 Llama hampinapaq qillqasqata ñawinchay.

Llama uywata qarachimanta hampisun

kanan

hampinapaq

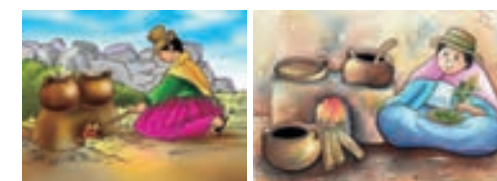
1 Teresa awicha llama, wik'uña hampinapaq willakusqanta uyariy.

2 Ninata hap'ichispa mankata churpuspa wirata liqlichiy.

3 Wira liqlichisqaykiman sarnavetwan hich'aykuspa allinta qaywiy.

4 Chiriyaptintaq llamata hap'ispa chaqnaspa qarachinta llusiy.

5 Teresa awichapa nisqantahina llama, wik'uña, paqucha uywakunata qarachimanta hampiy.

3 Tapukuykunata rimaspa kutichiy.

- ¿Imatataq qillqasqapi willawanchik? ¿Imapaqtaq kay qillqasqata qillqanku?
- ¿Imapaqtaq kay qillqasqapa willawasqanchik allin?

4 Qillqasqapi simikuna riqsisqaykita muyuwan wichq'ay.

WIK'UÑA	llama	llaki
LLAMA	CHOPA	llama
LLAKI	wik'uña	paqucha

Teresa awichaqa llama wik'uña hampiyta yachachiwanchik.

5 Llama – wik'uña sutikunata machkaspa llimp'iy.

Wik'uña

llama

PAQUCHA

PAQUCHA

WIK'UÑA

Wik'uña

LLAMA

Llama

Micaela sut'inchasqa simikunata phatmispa pukllayta munan, kuyuq qillqaykikunawan yanapay

6 Siq'ikunata qhawaspa simikunata ñawinchay. Chaymantataq simipa t'uqyasqanmanhina muyukunaman simi phatmakunata churaspa llimp'iy.

--	--	--

--	--	--

wik'uña

--	--	--

llama

--	--	--

7 Sutikunata ñawinchaspa qillqakunata t'aqay.

	llama						
--	-------	--	--	--	--	--	--

	wik'uña						
---	---------	--	--	--	--	--	--

8 Simi phatmakunata siq'iwan tupachispa huk llimp'illawan llimp'iy.

wik'uña

wi	ña
lla	k'u
ma	

llama

¡Simikuna
riqsisqanchikwan huk
qillqasta qillqasun!

9 Kunanqa rimaykunata wik'uña – llama simikunawan hunt'apay.

Teresa awicha _____ _____
hampiyta yachachiwanchik.

Awicha Teresa _____ _____
hampiyta wawakunaman kuisqa yachachin.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Rimaspa kutichiy.

¿Ima ruraykunatataq kusikuywan rurarqanki? ¿Imarayku?

Taytamamaykiwan huk uywakunapa sutinkuna qillqanaykipaq rimay.

3 Raphi

Ayllukunapi uywakunamanta willarinata ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¡Imarayku llama phaqaray
chinkapusqanmanta
riqsichinapaq willarinata
ñawinchasun!

1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspa, kutichiy:

¿Qillqasqapi imakunatatataq
tarisunman?

¿Imamantataq
willakuchkanman?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Willarinata ñawinchasun.

Willarina

Llapallan ayllu runakunata hatun huñunakuypaq suyakunqa **llama** 🐫, **wik'uña** 🐫
uywakunata imarayku manaña ñawpaqhinchu sumaq uywasqanchikmanta
rimanapaq.

Maypi: Teresa awichaq wasinpi

P'unchaw: sawaru iskaychunka kimsayuq Anta Sitwa killapi

Pacha: 08:00 yupay tutamantan

Apamuna: kuka, aqha, quqawa llama 🐫 uywaymanta yachanapaq.

Ayllu umalliq.

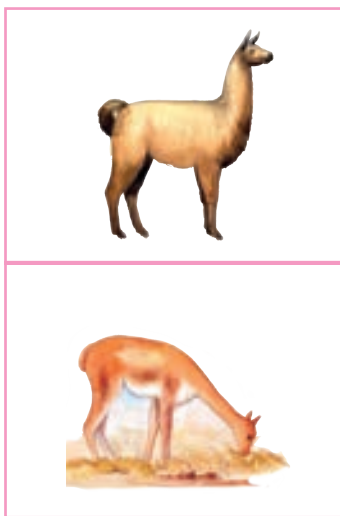
3 Willarinata ñawincharquspataq:

- ¿Imatataq qillqasqa willawanchik?
- ¿Imamantataq huñunakuypi rimañqaku?
¿Imapaq?

Kunanqa simi phatma raphikunawan simikunata paqarichiy qillqanapaq.

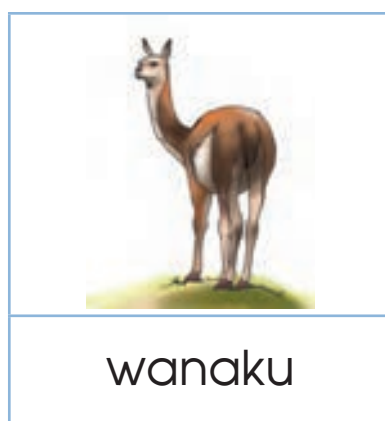
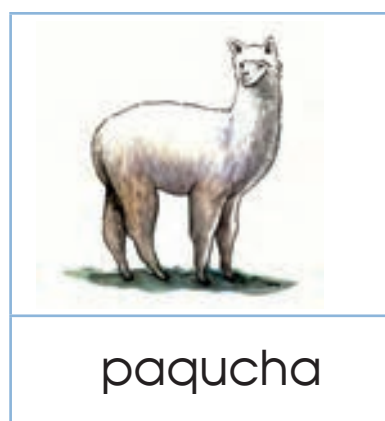
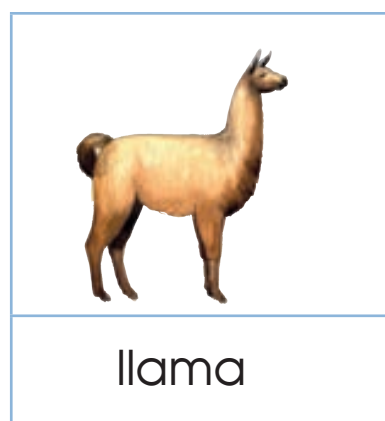

4 Simi phatmakunata ñawinhaspa, simikunata qillqay.

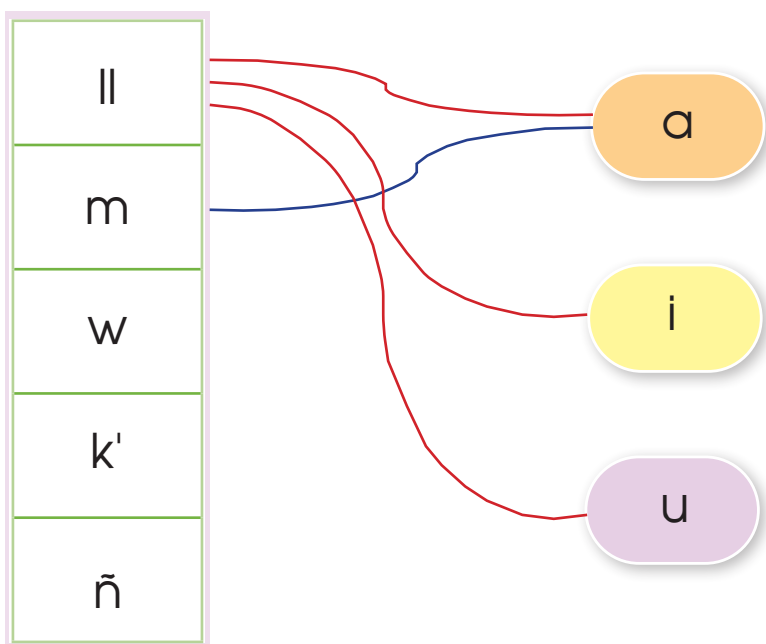

ñā ma wi
lla k'u

5 Huch'uy raphikunata ñawinhaspa riqsisqayki simi phatmakunata kanchachay.

6 Llama wik'uña qillqakunawan huk simi phatmakunata paqarichispa pukllasun.

lla		
		mu
	wi	
k'a		
		ñu

7 Riqsisqayki simi phatmakunawan huk sutikuna paqarichinaykipaq hunt'apay.

			
____ñá	____ma	ñá____	____k'u____
			
____pi	ki____	____ka	wa____

8 Riqsisqayki simi phatmakunawan musuq simikunata qillqaspa siq'iy.

9 Riqsisqayki simikunawan qillqasqaman hunt'apay.

Uywakuna uywaytaqa awicha Teresa allinta yachan.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Kutichiy.

¿Ima simikunatatataq yacharqanchik? ¿Imaynatataq yacharqanchik?

Ima uywakunapiwanmi chinkapusqanmanta taytamamaykiwan rimaspa sutinkunata qillqay.

4 Raphi

Rimasunchik

✦ Yachananchikpaq alichakusun

1 Siq'ita qhawaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Imatataq siq'ipi rurachkanku?
- ¿Imapaqtaq q'apachichkanman?
- ¿Maykunapitaq kaytari ruranku?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan llamakuna q'apachiy yachaymanta rimay. Willasqanta siq'ispa qillqay.

3 Awichapa nisqanta ñawinchay:

Llama, paqucha qhalilla kananpaq, mana tulluyaspa wañunanpaq wiraq'uya, uñaqa qura hampikunawan, wiñapu saphiwan paraqay sara kutasqayupwan q'apachina. Kay yachaykunataqa manan qunqanaykichikchu.

4 Llama, paqucha qhali kananpaq yachaykunata siq'ispa qillqasun.

5 Manaraq siq'ichkaspa, qillqachkaspa kay tapukuykunaman kutichiy:

¿Imapaqtaq yachaykunata qillqasun?

¿Ima yachaykunatataq yachananchik?

Pitaq yachaykunata. yachachuwasuman.

Siq'ispa uywakuna mana unqunanpaq huk yachaykunata qillqay.

6 Yachaqmasykikunawan huñukuspa yachaykuna qillqasqaykita riqsichiy.

Llamk'asqaykita
riqsichiy.

Ama qunqaychu
allinta chaninhaspa
rimayta.

7 Yachaqmasykunapa yachaykuna willakusqanta allinta uyariy.

8 Ñawinchayta, yachaqmasykikunata uyariyta tukuspa rurasqaykikunata llimp'iy.

Yachay
qillqasqayta allin
chaninhasqatachu
willakurqani.

Yachaqmasykunapa
yachaykuna
willakusqanta
allintachu uyarirqani.

¿Tapukuykunata
rurarqanichu?

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Rimaspa kutichiy.

¿Allinchi yachaykuna yachasqanchik? ¿Imarayku?

¿Yachaykuna qillqay allinchi? ¿Imarayku?

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq allichakusun

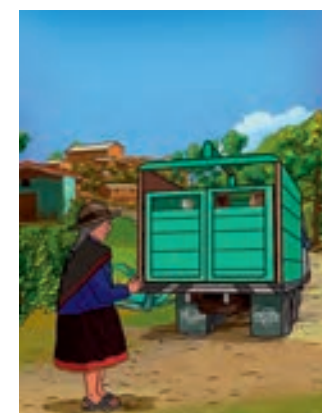
¿Taytamamaykiman
yachaqmasiykikunaman
imarayku uywakuna
chinkasqanmanta willayta
munawaqchu?

¡Takita qillqasun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

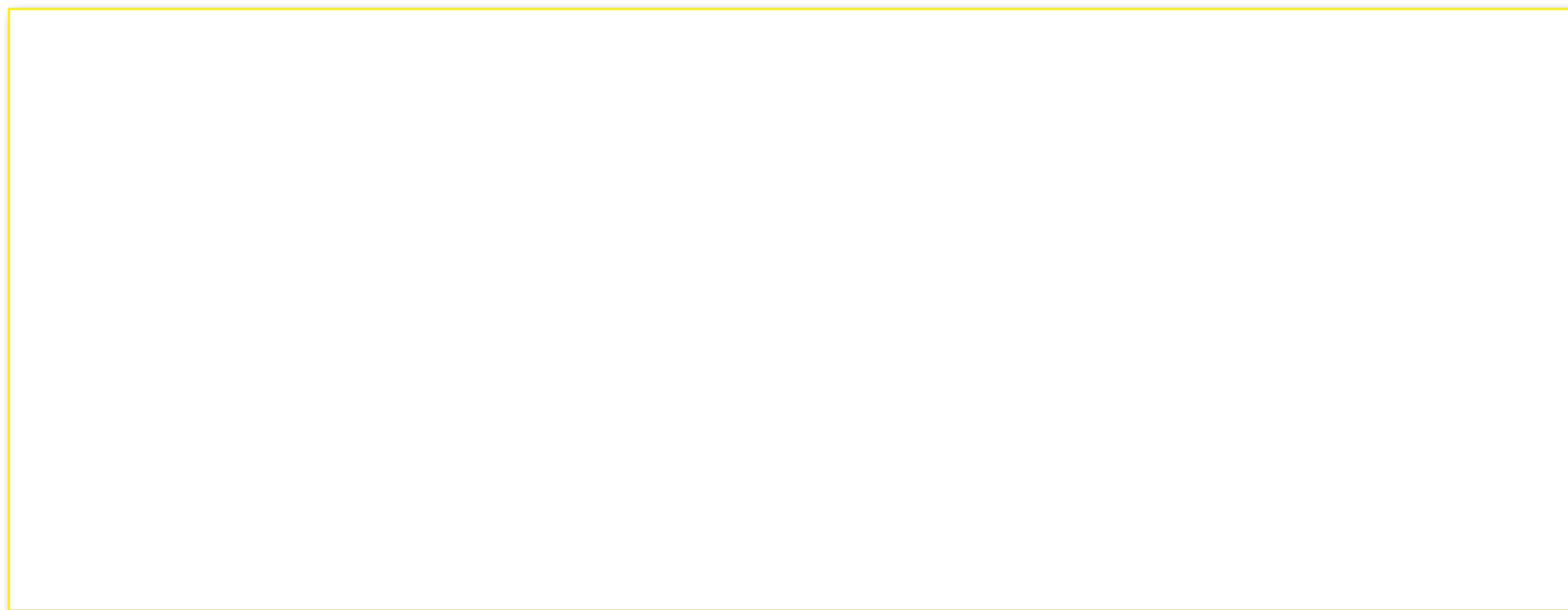
1 Manaraq qillqachkaspa siq'ikunata qhawaspa taki paqarichinaykipaq yanapakuy.

2 Qillqanaykipaq umachakuy:

¿Imatataq qillqasun?	¿Imamantataq qillqasun?	¿Pikunapaqtaq qillqasun?

3 Takiykita qillqaspa siq'iy. ¡Yuyariy pisillan kanan!

4 Yachaqmasykikunapaq takiykita takiy, chaymantataq rimarisqankuta uyariy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Rimaspa kutichiy:

¿Taki paqarichiyta munankichu? ¿Imarayku?

Taytamamaykiman
yachaqmasykikunaman
qillqasqaykita qhawachiy.

6 Raphi

Hunt'aya ayllupa uywakuna uywayninta riqsisun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspa, kutichiy.

¿Imamantataq qillqasqa rimachkanman?

¿Imaynataq kanman Hunt'aya ayllupi uywakuna uyway?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

Hunt'aya ayllupi uywakuna uyway

Hunt'aya ayllupiqqa llama, paqucha, uwiha, wanaku, wik'uña uywakunata sumaqta uywanku.

Kay ayllupi runakunaqa sapa karu puriy hatarinankupaq urqu llamakunata sumaqta rinrinta yawriwan t'uquspa aritiwan churanku, qarwayu machu, challwa chumpi kunanqa allinta qharita ama imata mancharispa ñanta purinki nispa, sumaqta aqhawan t'inkaykuspa samaykuspa runatahina kallpachanku.

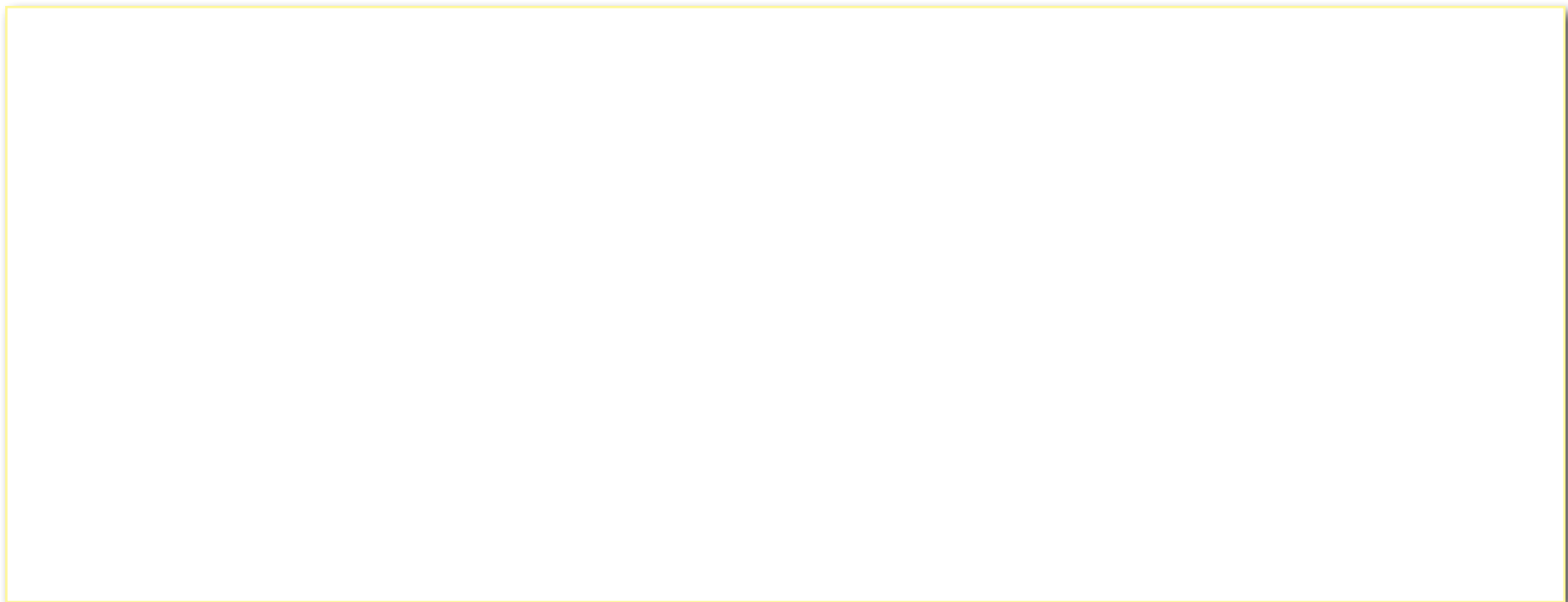
Wawakunapas kuisqa t'inkaykuspa, samaykuspa aritikunata haywaspa yanapakuspa yachanku.

3 Tapukuykunamanhina yachaqmasykikunawan rimay:

- ¿Imapaqtaq llamata kallpachanku?
- ¿Pikunataq kuisqa yanapakun, imaynata?

4 Hunt'aya ayllupi llama kallpachayta siq'iy.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Rimaspa kutichiy.

¿Allinchi Hunt'aya ayllupi llamakuna sumaq uywasqanku?
¿Imarayku?
¿Aylluykipi ima uywallatapas chayhinata uywankuchu?
¿Mayqamta? ¿Imaynata?

¿Imaraykutaq ayllunchikkunapi uywakuna chinkapuchkan?

Yachaykuna rikhurichiq.

Ayllukunapi runakunaqa imaymana uywakunata uywanku, uywakunaqa imaymana ruraykunapi yanapakunku. Ichaqa wakin runa masinchikkuna manaña ñawpa hinañachu uywakunata uywachkanku, ch'ulla t'aqallatañam michichkanku qullqiraykulla. Chayrayku uywakunapa rayminkuna, yachaykuna chinkapuchkan, hinallataqmi imaymana rikch'aq uywakunapas chinkapuchkan.

Allinta siq'ita qhawaspa kutichiy.

- ¿Siq'ipi warmiri, imanaptintaq pisi uywallata michichkanman?
- ¿Kay uywakunata riqsinkichu? Willakuy.

Atipayninchik.

¿Iman kanman ayllukunapi uywanchikkuna uyway chinkapusqanta Imaynatataq riqsichisunman?

Rurasqa.

Imataq kanman ayllukunapi uywakuna uyway chinkapuqtin, imatataq rurasunman mana chinkananpaq, chaymanta huk harawita qillqay.

1 Raphi

Iman kanman uywakuna chinkapusqanmanta riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Taytamamaykiwan, yachaqmasiykiwan rimay.

¿Iman kanman manaña pipas uywakunata uywaqtin?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

Uywakuna uyway

Teresa awichaqa **llama paqucha** uywaytaqa sumaqta runatahina unquykunamanta, usamanta hampispa, ch'uyaspa, t'inkaspa chakra llamk'aypi yanapakusqanmanta, aychan, millman, wanun quwasqanchikmanta uywaq.

Kunan runakunaqa **llama paqucha** uywakunataqa qhatunallankupaqaña musuq yachaykunawan qullqirayku yachayninkuta qunqaspa uywanku. Teresa awichaqa manaña pimanpas yachachiyta atinchi. Chaymi huk awichakunawan mana uywakuna chinkananpaq yachaywasikunamantapacha yachachinankupaq rimanakunku.

3 Tapukuykunaman rimaspa kutichisaq.

- ¿Imaraykutaq uywakuna uywayta qunqapunchik? ¿Awichakuna imanispataq ninku mana uywakuna uyway chinkananpaq?
- ¿Imataq kanman ayllunchikkunapi kay sumaq kawsaykuna chinkapuqtin?

4 Rimaykunata ñawinchaspa siq'inwan tupachiy.

Pisillataña llamakunata uywanku, qhipamanqa chinkapunqapaschá.

Runakunaqa inyectablellawanña uywakunataqa hampinku, allin millmayup, wira aychayup kananpaq qullqirayku.

5 Kutichiy ¿llama, wik'uña, paqucha chinkapuqtin sumaq kawsayninchik chinkapunmanchu? ¿Imarayku?

- 6 Taytamamaykiwan yachaqmasikikunawan rimay, imakunapiwantaq kanman uywakuna uyway chinkananpaq, imatataq rurasunman mana chinkananpaq.
- 7 Taytamamaykipa imakunatatataq rurasunman uywakuna mana chinkananpaq willasqanta siq'ispa qillqay.

Imakunataq kanman	Imakunatatataq rurasunman

- 8 Yachaqmasiykikunawan taytamamaykiman si'q'ispa qillqasqaykita qhawachiy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 9 Tapukuykunata ñawinchaspa allin kutichisqata (X wan) chimpuspa kutichiy.

¿Allinchi uywakuna uyway yachaykuna chinkapusqan riqsisqanchik? **Arí** **Mana**

¿Imarayku? _____

¿Ima ruraykunatatataq nisunman?

2 Raphi

Uywakunapa chinkasqanmanta willarinata ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

- 1 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan rimay: ¿Imataq kanman llama chinkaptin?

Willasqanta siq'ispa qillqay.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 2 Willarikuyta ñawinchaspa kutichiy:

Willarina

Llapallan ayllu runakunapaq willarina, ayllunchikpi **llama**, **paqucha wik'uña**, wanaku chinkapuchkan, Teresa awicha manaña piman yachachiyta atinchi.

Imakunata rurarisunman chay qhawarinapaq huñunakusun:

Maypi: Teresa awichapa wasinpi

Pacha: 4: 00 p.m.

P'unchaw: iskay chunka suqtayuq inti p'unchaw hatun puquy killapi.

Apana: kuka aqha llama, **paqucha**, **wik'uña** ch'allarinapaq.

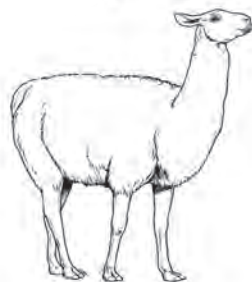
3 Willarinata ñawincharquspataq taytamamaywan yachaqmasiykunawan rimasaq.

- ¿Imamantataq qillqasqa rimasqa? ¿Pikunapaqtaq willarina kasqa?
¿Imamantataq rimanqaku?
- ¿Willarinari imakunayuqtaq kasqa?

Ayllu runakuna imakunatan huñunakuymán apanankuta, yuyarichiy.

4 Uywakunapa sutinta siq'inwan tupachiy.

paqucha

llama

wik'uña

5 Sutikunata ñawpaq wachupi kasqanmanhina llimp'iy.

llama	WIK'UÑA	LLAMA	wik'uña	llama
paqucha	llama	PAQUCHA	wik'uña	paqucha
wik'uña	Wik'uña	paqucha	llama	WIK'UÑA

Micaela simi phatmakunawan
hunt'apanan ¡yanapay!

6 Simikunata simi phatmakunapi t'aqaspa hunt'apay.

lla

pa

qu

ma

ña

k'u

wi

cha

wik'uña

--	--	--

llama

--	--

paqucha

--	--	--

7 Siq'ikunapa sutinta simi phatmakunawan hunt'apay.

___ma

___qucha

___k'uña

sa___

pa___cha

___ña

8 Simikunata ñawinchaspa riqsisqayki simi phatmakunata kanchachay.

			
quwi	mayu	atuq	wallata

9 Qillqasqata simikunawan hunt'apay.

Teresa awicha lliw ayllu runakunata huñunakuymán waqyachin _____, _____, _____ uywakunamanta rimananpaq, mañantaq kukata, aqhata _____, _____ ch'allarinankupaq.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Kutichiy rimaspa.

¿Wasiyki pi ima uywakunata uywanku? Taytamamaykipa yanapayninwan sutinkunata qillqay.

3 Raphi

Uywakuna uywanapaq yachaykunata ñawinchaspa qillqasun

✚ Yachananchikpaq allichakusun

Awichakunaqa allinta uywakuna uywayta yachanku, paykuna wawakunaman yachachinanku.

1 Qillqasqata ch'inlla ñawinchay, chaymantataq riqsisqayki simikunata kanchachay.

Uywakuna uyway yachanapaq

Kunanqa wanakupas kapunñachu.

Llama, wik'uña, paqucha mana chinkananpaqqa Teresa awichaq yachayninta qatinanchik.

1. APAFAwan rimarinakuspa huñunakuymen waqyariychik yachaywasipi llama uywanaykichikpaq. Uwihatapas uywawaqchikmi.

2. Taytamamakunata yachaywasiman waqyachikpa willachikuychik imaynatan ñawpaq llama paqucha wik'uña uywakunata uywarqanku.

3. Kunanqa llama paqucha uywakunata Teresa awichapa yachachiyninwan uywasun, millmanta puchkaspa awasun.

2 Siq'ikunapa sutinta qillqaspa simikunata qillqakunapi t'aqay chaymantataq simi phatmakunapi.

llama

--	--	--	--

--	--

--

--	--	--	--	--	--

--	--	--

--

--	--	--	--	--	--

--	--	--

3 Rimaykunata simikunawan hunt'apay.

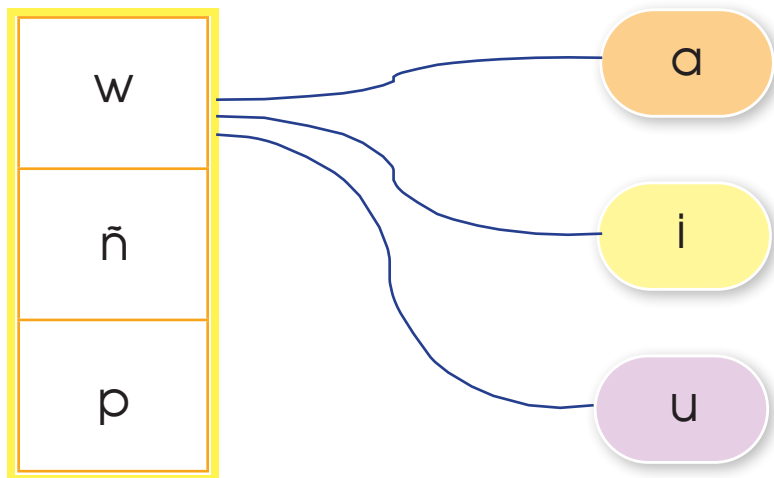
a Teresa awicha mamayman _____ millma puchkayta awananpaq yachachin.

ch _____, _____ uywakunaqa inka awichanchikkunapa uywanraqmi.

h _____ millmaqa ancha machkana huk suyukunaman qhatunankupaq.

l Awicha Teresa _____, _____ uywayta yachachin.

4 wik'uña paqucha qillqankunawan simi phatmakunata machkaspa pukllasun huk simikuna tarinapaq.

wa		
	ñi	
		pu

¡Kusa, Micaela huk simi phatmakunata tarirqun!

5 Simi phatmakuna tarisqaykiwan simikunata hunt'apay.

		
pa____	ña____	qa____wa
		
____ñu____	wa____	____ka

6 Qillqasqakunata hunt'apay:

_____wiraqa
kusa pachamamaman
haywakunapaq.

Teresa awichaqa

_____ millmata
puchkan.

Awicha _____

_____ uywakuna
uywayta wawakunaman
yachachin.

Awicha _____ ancha
yachayniyup.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

7 Kutichiy.

¿Imaynatataq simikuna ñawinchayta qillqayta yacharqanchik?

4 Raphi

Rimasunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspata pukuykunaman kutichiy.

- ¿Imapaqtaq llamaman iskilata watanku?
- ¿Imataq kustalkunapi kachkanman?
- ¿Llapan llamakunamanchu iskilata churanku?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan rimay, imapaqmi iskilata llamakunaman churanku. Willasqanta siq'ispa qillqay.

3 Yachaqa niwasqanchikta ñawinchasun:

Ñawpaq puriq qullana llamallamanmi iskilataqa sumaqta ch'uyaykuspa kunkanman watana, chay iskilayupqa kuisqa kallpawan ñawpaqta papata, wanuta, ch'uñuta, millmata animullantinta q'ipin.

4 Huk willarinata willakusun iman kanman llama chinkaptin, imatataq rurasunman kay uywa mana chinkanapaq.

5 Willarinata manaraq qillqachkaspa, yachaqmasykikunaman willay:

¿Imataq kanman qhatunallapaq llamata uywaqtinchik?

¿Imaynatataq ñawpaqhina llama uywayta yachasunman?

¿Pitaq yachachiwasunman, maypi?

6 kunanqa willarinaykita qillqay.

7 Yachaqmasiykikunawan huñunakuy willariy qillqasqayki willanaykipaq.

¿Ima ruraykunatataq churarqanki?

¿Ima yachaytataq uyarirqanki?

Huk raphipi willariyniykita qillqaspa yachaywasiyki, aylluykipipas k'askachiy.

Ama qunqaychu yuyayniyki ch'uyanchayta willariyniykita k'askachispa willanaykipaq.

8 Yachaqmasiykikunapa willakusqanta allinta uyariy.

9 Willarinaykita willakuspataq, rurasqaykikunata llimp'iy.

Mana uywakuna chinkananpaq ruraykunata nirqanichu.

Chanintachu willakurqanii.

Yachaqmasiykunaaq willakusqanta allintachu uyarirqani.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Rimaspalla kutichiy.

¿Allinchu willariy willakusqanchik? ¿Imarayku? ¿Willariyta imapaqwantaq apaykachasunman?

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq alichakusun

¿Taytamamaykiman
yachaqmasyikikunaman
willayta munawaqchu
iman kanman uywakuna
chinkaptin?

¡Iman kanman, chayta
qillqasun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Manaraq qillqachkaspa, siq'ikunata qhawaspa harawita qillqay.

2 Qillqanaykipaq umachakuy:

¿Imatataq qillqasun?	¿Imaninqataq qillqanchikpi?	¿Pipaqtaq qillqasun?

- 3 Imakunataq kanman llama uyway chinkapuqin, imakunataq rurasunman mana chinkananpaq chay yuyaykunawan harawita qillqay.

- 4 Taytamamaykipaq yachaqmasiykikunapaq harawiy, chaymantataq uyariy imanisqankutapas allchapanaykipaq.

K'uychi raphipi harawiykita qillqay chaytataq yachaywasiykiman aylluykimanpas k'askachiy ñawinchanankupaq.

 Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 5 Rimaspalla kutichiy: ¿kay llamk'aymanta mayqamtaq munaycha karqan? ¿Imarayku?

Harawiykita maypin lliw ñawinchan kuman chayman k'askachiy.

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Manaraq qillqasqata ñawinchachkaspa, kutichiy.

¿Imamantataq qillqasqa rimachkanman?

¿Imaynataq Lawrayanipi uywakuna uyway kanman?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

Lawrayanipi uywakuna uyway

Lawrayani ayllupiqqa lliw runakuna uywakunata sumaqta uywanku.

Kay ayllupi runakunaqa runatahina llama, paqucha, uwihata uywanku, millman, wanun, aychan, chakrapi yanapakunankupaq, p'acha rurakunankupaq.

Llama, paqucha millmataqa sumaqta pachamamaman, apukunamanta phukurikuspa aqhawan ch'uyaykuspa p'acha ruranankupaq

chhallanankupaq, qhatunankupaq aynipi rutunku.

Paqucha millmataqa sumaqta quri mina, qullqi mina nispa ch'uyakuspa llamapi qhatunankupaq apanku.

3 Tapukuykunamanhina yachaqmasiykikunawan rimay:

- ¿Lawrayani runakuna imaynatataq millmata rutunku?
- ¿Imakunatatataq ruranku paqucha millma qhatunankupaq?

4 Lawrayani ayllupa uywankunata, millma rutuyninta siq'iy.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Rimaspa kutichiy.

¿Sumaqchu Lawrayani ayllumanta yachasqayki? ¿Imarayku?
¿Aylluykipiri imaynatataq uywakunata uywanku?

¡PUKLLASUNCHIK!

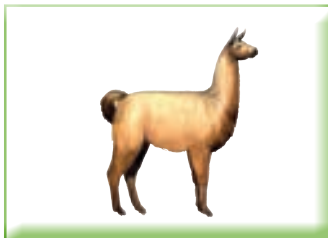
Rimaykunata uyarispa, sapanka rimaypi riqsisqayki simikunata chimpuy.

Awicha teresa llama, paqucha, wik'uña uywayta wawakunaman yachachin.

Llama, wik'uña uywakunaq millmanta, aychanta, wanunta quwanchik.

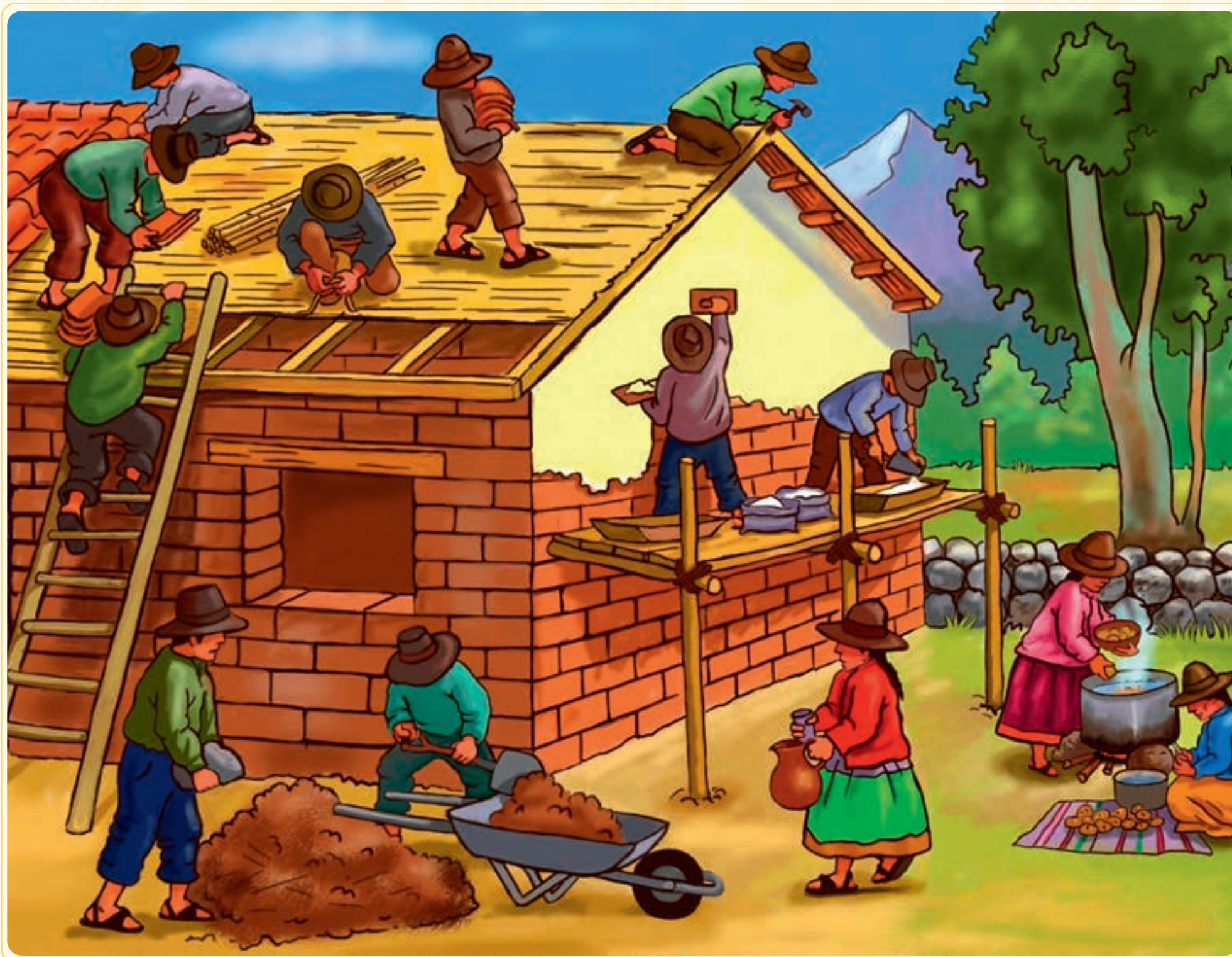
Kimsa riqsisqayki uywakunata siq'ispa rimaykunata qillqay.

Three horizontal blue lines for writing, enclosed in a decorative purple scalloped border.

5

T'aqa

Ayllunchikkunapa rurayninkunata chaninchasunchik

¿Imaraykun ayllukunapi wasi ruraypi ayni mink'a chinkapuchkan?

Yachaykuna rikhurichiq.

Ayllukunapiqa kunan kinray lliwlla wasikunta sumaqta tiyakunankupaq ruranku, imaymana rikch'akuqta imaymanakunawan aynipi, mink'api yanapanakuspa. Ichaga kunankunaqa huk wasi ruraqllataña yanapaqninkunatawan qullqiwan mink'akuspa wasitaqa rurachinku, pisillañan ayni, mink'a rikukun, hinallataq aynipi llamk'aq runakuna manaña tarikunñachu.

Allinta qhawaspa kutichiy.

- ¿Imatataq siq'ipi runakuna rurachkan?
- ¿Wasi ruraqta rikurqankichu? Willakuy.

Atipayninchik.

¿Imatataq rurasunman wasi ruraykunapi ayni mink'a imarayku chinkapusqanmanta riqsichinapaq?

Rurasqa.

Imarayku wasi ruraykunapi ayni mink'a chinkapusqanmanta willarinata qillqay.

1 Raphi

Imarayku wasi ruraypi ayni mink'a chinkapusqanta riqsisun

✦ Yachananchikpaq alichakusun

1 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan rimay.

¿Rikurqankichikchu imaynatan kunan wasikunata rurachkanku chayta?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchasun.

¡Wasi ruraykunapi ayni mink'a manaña kapunñachu!

Tayta Tomas hawayninkunantin tutaraq **k'aspi** apaq wasi ruranankupaq rinku. Wasi ruranankupaqqa kanan: **k'aspi**, **rumi**, allpa,

t'uru aruwi, ichhu, chaqlla, calamina ima. Tayta Tomasqa wasimasinkunata aynirikuwaychik wasitan rurakusaq nispas purin, manas tarinchu, hinas rimapakun - ¿Imachá kunanri? Wasi rurayqa runapaqmi, ñuqallanchikqa manan ruraspa atisunmachu nispa.

Imachá kunanqa, ñawpaqqa sumaqta aynipi, mink'api wasimasintin yanapanakuspa kawsaq kayku.

kunanqa, lliwpas wasitaqa qullqillawanñan rurachin, pisillañan ayni, mink'a rikukun, hinallataq aynipi llamk'aq runakuna manaña tarikunñachu.

Yachaqmasykikunawan,
taytamamaykiwan rimay

3 Yachachiqniykiwan rimaspa tapukuykunaman kutichiy

¿Imaraykutaq qillqasqapa patan qillqa: **¡Wasi ruraykunapi ayni mink'a manaña kapunñachu!**

- ¿Imakunataq kanan tayta Tomaspa wasi rurananpaq?
- ¿Imatataq yachanki ayni, mink'amanta?

4 Rimaykunata ñawinchaspa siq'inkunawan tupachiy.

Runakuna wasita rurachkan.

Runakuna wasita
wasichachkan.

Imaymanakuna wasi
ruranapaq.

- 5 Imarayku wasi ruraykunapi ayni mink'a chinkapusqanmanta taytamamaykiwan rimay.
- 6 Taytamamaykiwan imarayku wasi ruraykunapi ayni mink'a chinkapusqanmanta willasqanta siq'ispa qillqay.

7 Yachaqmasiykikunaman siq'ispa qillqasqaykita qhawachiy.

8 Qillqasqapi sut'inchasqa simikunata llimp'iy

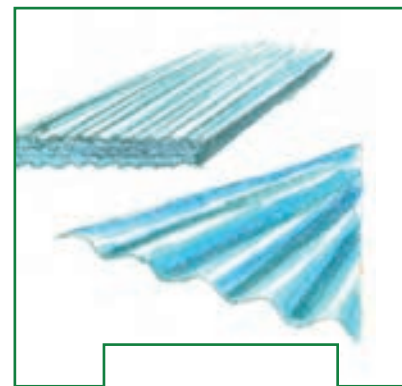
k'aspi

rumi

t'uru

kalamina

Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Tapukuykunata ñawinchaspa, allin kutichisqata ch'ikuspa kutichiy:

¿Allinchi wasi ruraypi ayni mink'amanta riqsisqanchik?

Arí

Mana

¿Imarayku?

.....

2 Raphi

Wasi ruranapaq kaqkunamanta qhatuna raphita ñawinchaspa qillqasun

Yachananchikpaq allichakusun

¿Imakunataq
kanan wasi
ruranapaq?

¡Wasi ruranapaq
kaqkunamanta
qhatuna raphita
ñawinchasun!

Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Wasi ruranapaq kaqkunamanta qhatuna raphita ñawinchay.

WASI RURANAPAQ KAQKUNA		
PIRQAPAQ	WASICHANAPAQ	TUKUNAPAQ
		
rumi	k'aspi	punku
		
t'uru	kalamina	wintana

2 Wasi ruranapaq kaqkunamanta ñawinchayta tukurquspataq, kutichiy.

- ¿Imakunataq wasi ruranapaq kasqa? ¿Imaynatataq riqsichikusqa?
- ¿Imapaqtaq wasi ruranapaq kaqkuna ñawinchasqanchik allin? ¿Pikunapaqtaq kay wasi ruranapaq kaqkuna?

3 Siq'ikunata llimp'ispa sutinkunawan tupachiy.

t'uru

k'aspi

rumi

4 Mayqamkunan kikinta nichkan, chaykunata llimp'iy.

K'aspi	yuyu	K'ASPI	yura	K'aspi
Rumi	rima	rumi	piki	RUMI

5 Siq'ikunaq sutinta muyuwan wichq'ay.

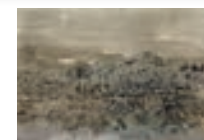
	sara	k'aspi	k'api
		k'aspicha	K'ASPI
	turu	T'URU	yugo
	frijol	t'uru	

6 Qillqasqa wakinanpaq simikunata qillqay.

Tayta Tomas

_____ maskhaq rin, hawayninkunataq

_____ saruypi yanapakunku, warmintaq

_____ huñuq.

Manuel wasi ruranapaq
kaqkunaq sutinta phatmispá
pukllan.

7 Tarjetakunata ñawinchaspa, lapizniykiwan sapanka simi phatmata t'aqaspa llimp'iy.

K'aspi

K'as

pi

K'AS

PI

Rumi

ru

mi

RU

MI

T'uru

T'u

ru

T'U

RU

Tarjetas lexicasniykiwan pukllay

8 Simikunata ñawinchaspa riqsisqayki simi phatmakunata muyuwan wichq'ay.

		
t'uru	k'aspi	rumi
		
t'ika	raphi	t'anta

9 Huk rikch'akuq llimp'illawan sapanka simipa simi phatmankunata llimp'ispa siq'iwan tupachiy.

k'aspi
ru
k'as
pi
t'u
ru
mi
Rumi
T'uru

Yachasqanchikmanta hamut'asun

- ¿Ima simikunatatataq ñawinchaspa riqsirqanki? ¿Imaynatatatataq yacharqurqanki?

3 Raphi

Wasi ruranakunamanta kasqan willayta ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Imaynataq t'ururi?
¿Imaynatataq t'urutari
rurakun?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspa, kutichiy:

¿Imapaqtaq qillqasqata
ñawinchasun?

¿Ima willanatataq
tarisunman?

2 Qillqasqapi willakusqanta ñawinchaspa riqsisqayki simikunata kanchachay.

		
<ul style="list-style-type: none">• Allpamanta ichhuyup, unuyup allinta saruspa rurasqa.• Wasita pirqaspa aruwita t'uruwan hap'ichikun.	<ul style="list-style-type: none">• K'aspikunataqa mallkikunamanta hurqukun.• K'aspikunataqa wasi pataman chakakun calaminawan qataspa takanapaq.	<ul style="list-style-type: none">• Rumiqa allin sayaq wasi tiyachinapaq, mayninpiqa wasi pirqanapaq.• Urqukunamanta, qaqakunamanta hurqukun.

3 Qillqasqapa willakusqanta ñawinchaspa, kutichiy:

- ¿Imakunamantataq kasqan willakuykuna kasqa?
- ¿Allinchi sapanka qillqasqapi willakuykuna? ¿Imarayku?

Tarjetas silabicaswan simikunata qillqay.

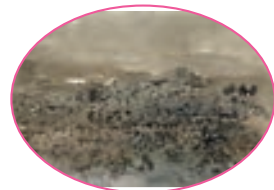

4 Simi phatmakunata ñawinchaspa wasi ruranapaq sutinkuna qillqanaykipaq akllay.

pi

k'as

ru

t'u

mi

ru

5 Kuyuq qillqakunawan, sapanka simipa qillqankunata hunt'apay.

Rumi

--	--	--	--

K'aspi

--	--	--	--	--

T'uru

--	--	--	--

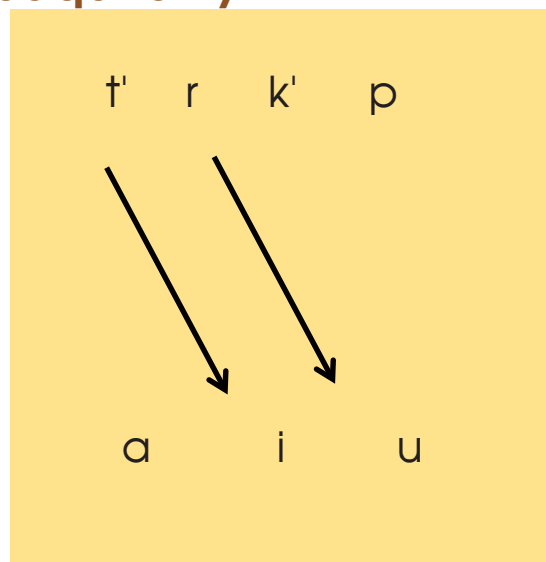
6

k'aspi

paqarichiy.

t'uru qillqakunawan musuq simi phatmakunata

t'a			pa
	ri		
		k'u	

7

Siq'ikunapa sutinta simi phatmakunawan qillqaspa hunt'apay.

			
___ ka	___ t'i	___ phi	___ ta
			
___ si ___	wall ___	k'ay ___	hu ___ cha
			
___ pana	mu ___	rin ___	ki ___

8 Simi phatmakuna riqsisqaykiwan musuq simikunata paqarichispa siq'ispa qillqay.

9 Qillqasqata simikunawan hunt'apay.

_____chaykunawanqa wasita rurakun.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 ¿Imatataq kay llamk'ana raphipi yacharqanchik? ¿Imaynatataq yacharqanchik?

4 Raphi

Rimasunchik

1 Siq'ita qhawaspá tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Imaraykutaq wasi tiyachiypi runakuna illariqta kusiqa rikch'anku?
- ¿Imaraykutaq chay tuta runakuna mana puñunchu?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan, ima yachaykunapiwanmi wasi ruraypi kasqanmanta rimay. Willasqanta siq'ispa qillqay.

3 Yachaqpa niwasqanchikta ñawinchay:

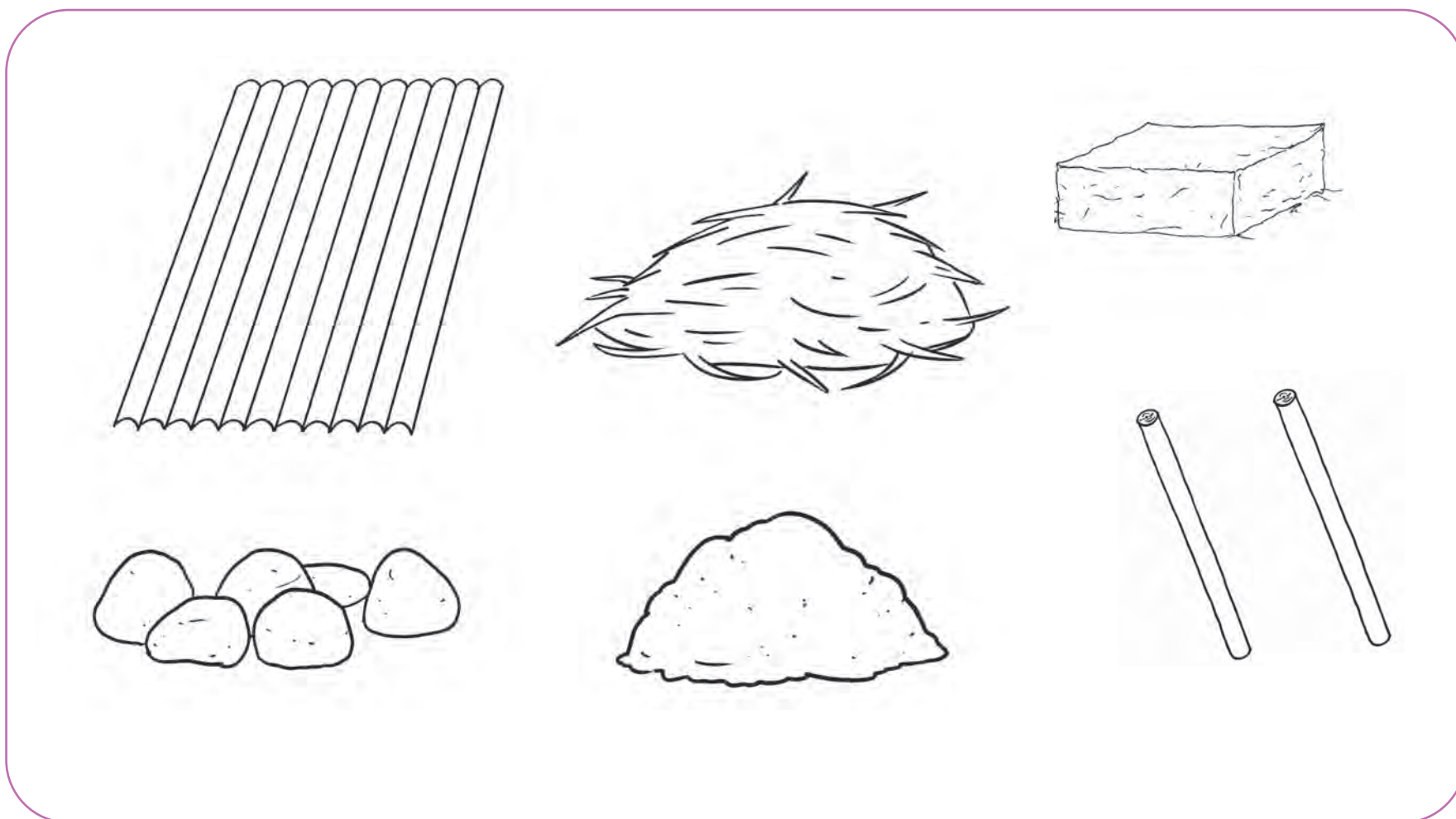

Wasita rurakuspaqa, wasi tiyachiypi illariqta mana puñuspa takispa, tususpa, kusikuna, chay wasipi wiñaypaq qhalilla sumaqta tiyakunaykipaq.

4 Wasi ruranapaq kaqkunamanta rimasunchik.

5 Manaraq rimachkaspa, imakunawanmi wasita rurakun chaykunata llimp'iy.

6 Yachaqmasiykikunawan rimay.

- ¿Imaynataq chay wasi ruranapaq kaqkunari? Imayna kasqanta llapanmanta willakuy.
- ¿Imapaqtaq allin? ¿Imatataq chaywan ruranku?

7 Sapanka wasi ruranapaq llimp'isqaykimanta imapaq kasqanmanta, willakuy.

8 Yachaqmasiykikunawan rimarquspataq, imayna rimasqaykita qhawarispa. Ima rurasqaykikunata ch'ikuy.

	Arí	Mana
¿Chanintachu wasi ruranapaq kaqkunamanta rimarqanki ?		
¿Yachaqmasiykikunapa rimasqanta allintachu uyarirqanki?		
¿Rimanaykipaq tupanantachu suyakurqanki?		

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Kutichiy:

- ¿Imakunatatataq qhawarinanchik rimariykunapi rimananchikpaq?
-

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq alichakusun

¿Munawaqchu taytamamaykiman, yachaqmasiykikunaman imarayku wasi ruraykunapi manaña ayni, mink'a kasqanmanta willakuyta?

¡Willarinata qillqasun!

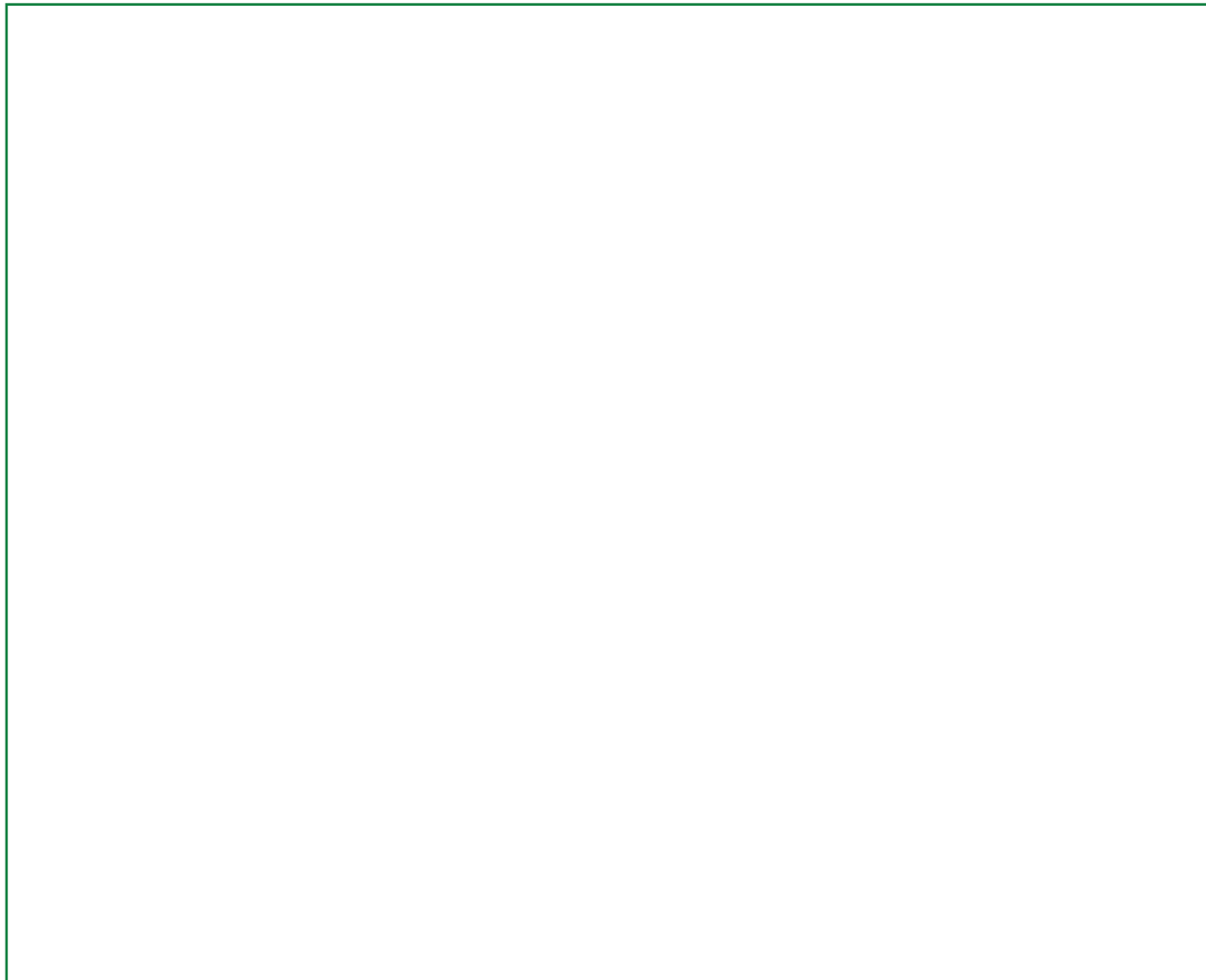
✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Willarina qillqanaykipaq umachakuy

¿Imatataq qillqasun?	¿Imamantataq qillqasqa rimanqa?	¿Pipaqtataq qillqasun?

2 Yuyariy, qillqaspa siq'iy, imarayku wasi ruraykunapi manaña ayni mink'a kasqanmanta.

3 Imarayku wasi ruraypi ayni mink'a manaña kasqanmanta willarinata qillqay.

Willarinaykita
imaymana llimp'i
qillqakunawan qillqay,
achalankunatawan
churay.

4 Taytamamaykiman yachaqmasiykikunaman willarina qillqasqaykita qhawachiy, uyariytaq ima nisqankutapas allichanaykipaq.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Kutichiy.

¿Willarina qillqasqayki imamantataq rimasqa?

✦ Yachananchikpaq allichakusun

- 1 Patan qillqata ñawinchaspa tapukuykunaman kutichiy: ¿imamantataq qillqasqa rimachkanman? ¿Ima qillqasqataq kanman?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 2 Qillqasqata ch'inlla ñawinchay, chaymantataq yachaqmasiykiman taytamamaykimanpas qapariq hina ñawinchay.

Asheninka llaqtapa wasi rurayninta riqsisun

Asheninka llaqtapiqa taytamamakuna wawankuman wasi rurayta sumaqta yachachinku.

Asheninkakunaqa montemanta k'aspi, irapay, listonkunata wasi ruranankupaq hurqumunku.

Wasi wasichanapaqqa qharikuna irapayta awanku.

Pacha paqariyllata monteta rinku allin ch'ila, ch'aki k'aspikunata mana thutaq yaykunanpaq machkaspa hurqumunku.

Wasi ruraypiqa lliw ayllu allin rurasqa wasi kananpaq yanapakunku.

3 Yachaqmasiykikunawan rimaspa tapukuykunaman kutichiy:

- ¿Ima Ilaqtamantataq qillqasqapi rimasqa? ¿Maymantataq wasi ruranankupaq kaqkunata hurqumunku?

4 Asheninkakunapa wasi rurayninta, Ilaqtaykipi wasi ruraytawan siq'iy.

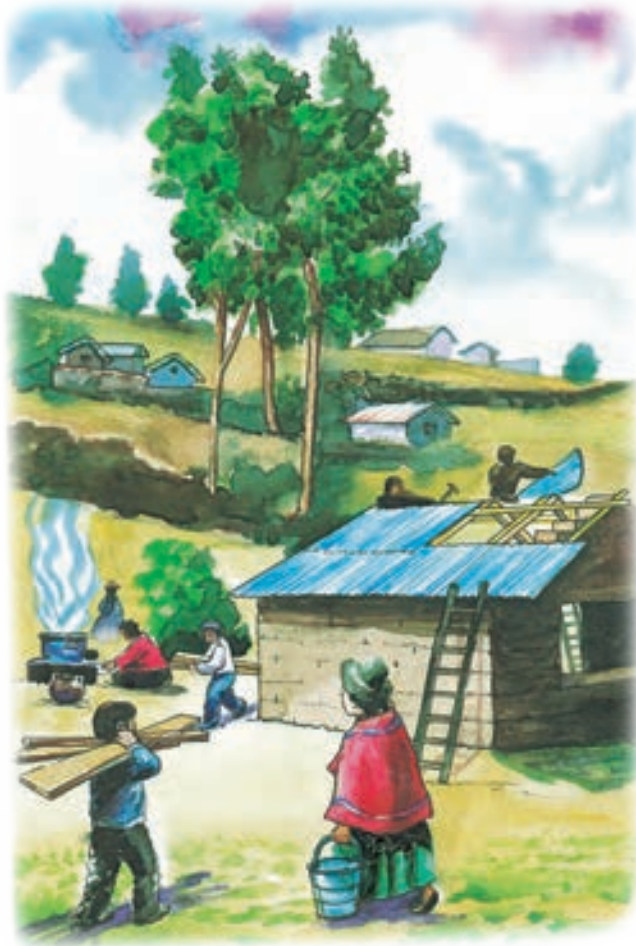
Asheninka	

5 ¿Asheninkakunaq wasi ruraynin imakunapitaq rikch'akun, imakunapitaq mana rikch'akunchu aylluykiq wasi rurayniman? Siq'ispa qillqay.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

1 ¿Imatataq Asheninkakunaq wasi rurayninmanta yacharqanchik?

¿Imarayku ayllukunapi wasi ruraypi ayni mink'a chinkapuchkan?

Yachaykuna rikhurichiq.

Kunan kinraypiqa ayllukunapi lliwlla wasikunata sumaq tiyakunankupaq, imaymanamanta, imaymana rikch'akuqta ruranku, wakin ayllukunapiqa ayni, mink'api ruray rikukuchkanraqmi. Ich'aaqa, kunan watakunañataqmi ayllupi ayni mink'a chinkapuchkan, ch'ulla runallaña yanapaqnintin qullqimanta wasitaqa ruran, chaymi ayllukunapa kawasaynin, munakuynin, qunakuynin pisimanta chinkapuchkan, llallinakuy, qhawanakuy, chiqninakuy mirachkan.

Atipayninchik.

Qhawaspa kutichiy.

- ¿Imatam siq'ipi runakuna rurachkan?
- Kayhina kawsaykunapi puriqankichu? Willakuy.

¿Iman kanman ayllukunapi wasi ruraypi yanapanakuykuna chinkapuqtin, chaymanta imaynatam riqsichisunman?

Rurasqa.

Iman kanman ayllukunapi wasi ruraypi yanapanakuykuna manaña kaptin, chaymanta huk hawariyta qillqay.

1 Raphi

Iman kanman wasi ruraypi manaña ayni mink'a kaptin riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'i'ta qhawaspata tapukuyman kutichiy.

¿Siq'ipi wasiri imaynataq kasqa?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Yachachiqniykiq ñawinchasqanta uyarispa, ruk'anaykiwan qatipay.

Chaka aylupi wasichakuy

Ayllukunapi wasi ruraypiqa ayllumasintin, wasimasintin, taytamamantintin, panaturantintin sumaqta yanapanakuqku.

Warmikuna ichhumanta

q'ichwata q'ichwanku,,

qhachuntaq sara lawata apan, qharikunataq

chaqllata q'ichwawan, watanku. Ayni, mink'api wasi rurayqa sumaq kawsaymi, sapallanchik mana yanapanakuspa ruraqtinchikqa sumaq kawsayninchikmi chinkapunqa. Ichaqa, kunan watakunañataqmi aylupi ayni mink'a chinkapuchkan, ch'ulla runallaña yanapaqnintin qullqimanta wasitaqa ruran, chaymi ayllukunapa kawasaynin, munakuynin, qunakuynin pisimanta chinkapuchkan, llallinakuy, qhawanakuy, chiqninakuy mirachkan.

3 Qillqasqata ñawinchaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Wasichakuypi imatataq warmikuna ruran?
- ¿Sapallanchikña wasita ruraqtinchikri imataq kanman?
- ¿Imaraykutaq ayni mink'api wasi ruraykuna pisimanta chinkapuchkan?

4 Yachachiqniykiwan taytamamaykiwan tapukuykuna kutichanaykipaq rimay.

Allin kutichisqata (X)wan ch'ikuy.

- ¿Mayqam kaq wasi ruraytaq sumaq kawsanapaq?

Sapallanchik ruray

Ayni mink'api ruray

- ¿Sapallanchik wasita ruraqtinchik sumaq kawsay mana kanchu?

Ari, sapallanchikqa utqaylla wasita ruraraqunchik.

Mana, sapallanchik ruraqtinchikqa ayni mink'a chinkapun.

- ¿Sapallanchik wasita rurakuqtinchik, qamapaq ayni, mink'a, yanapanakuy ima kanchu? Qillqay.

5 Taytamamaykiwan rimay, iman kanman wasi ruraypi ayni mink'a chinkapuqtin. Chaymantataq taytamamaykiwan rimasqaykita siq'ispa qillqay.

6 Yachaqmasiykikunaman siq'ispa qillqasqaykita qhawachiy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

7 Tapukuykunata ñawinchaspa allin kutichisqata (X)wan chimpuy.

¿Allinchu wasi ruraypi ayni mink'a chinkasqanmanta riqsisqanchik?

¿Imarayku?

Arí

Mana

2 Raphi

Wasi llamk'anakunamanta kasqan willakuyta ñawinchaspa riqsichisun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspa yachaqmasiykikunawan rimay.

¿Imaynataq q'ichwa?
¿Imamantataq rurakun?
¿Imapaqtaq allin?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Wasi ruranaq kaqkunamanta kasqan willayta ñawinchay.

	
Chullusqa ichhumanta q'ichwa rurakun. Q'ichwaqa ichhu wasi siranapaq.	Chaqla k'aspiqa ñañaulla wachk'akuna. Chaqlataqa q'ichwawan watanku, ichhuwan qatanankupaq.

3 Qillqasqata ñawinchaspa, yachaqmasiykikunawan rimaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Imakunamantataq ñawinchasqayki qillqasqakuna rimasqa?
- ¿Imaraykutaq wasi ruranapaq kaqkunamanta kasqanta willakuna?

Tayta Santos wasi ruranapaq kaqkunata allichakun, sutinkunata machkaspa tariysiy.

4 Siq'ikunata sutinwan tupachiy.

q'ichwa

chaqlla

5 Siq'ikunapa sutinta muyuwan wichq'ay.

q'ichwa	q'ichwa	kichua	Q'ICHWA
	camote	plátano	
chaqlla	q'ichwa	CHAQLLA	chaqlla
	CHALLA		chaqlla

6 Simikunata simi phatmakunawan hunt'apay.

chaq q'ich wa la lla wa

chaqlla

q'ichwa

--	--

--	--

7 Siq'ikunapa sutinta simi phatmakunawan hunt'apay.

		
_____ki	_____sa	_____wi
		
_____ka	_____pi	pi_____na

Micaela simi phatmawan
hunt'apana simikunata
tarirqun.

8 Simikunapi riqsisqayki simi phatmakunata wichq'ay.

q'ichwa

wasi

chaqlla

9 Simikunawan qillqasqaman hunt'apay.

Tayta Tomas _____ q'ipiykusqa aynikuq warmi. Warmintaq

 _____ q'ipiykusqa.

 _____ apasqanta kusiqa wasi ruraq aqhantin chaskin.

 _____ apasqantapas sumpichunta ch'ustirqukuspara

añanchakuspa chaskillantaq. Chhaynan ayni mink'api wasi rurayqa sumaq kawsay.

 Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Kutichiy:

- ¿Tayta Tomas warmintin imakunatatataq wasi ruraqman aynikunanpaq apan?

3 Raphi

Qhatuna raphita ñawinhaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq alichakusun

Wasi ruranapaq kaqkunamanta kasqa willayta willakusun.

¡Catalogopi ñawinhasun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

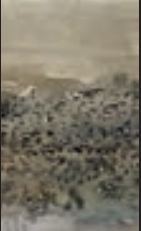
1 Wasi ruranapaq kaqkunamanta catalogota ñawinchay.

WASI RURANAPAQ KAQKUNA

<p>Hachaqa mallkikuna kumpanapaq. Fierromanta k'aspi hap'inayup. Llamt'a ruranapaq ima.</p>	<p>Llaqllanaqa huch'uylla k'aspimanta fierroyuq. Aruwi, k'aspikuna ima llaqllanapaq.</p>	<p>Listunqa mallkikunamanta sumaq kuchusqa k'aspikuna. Wasikuna chakanapaq.</p>

2 Sutikunata ñawinchaspa qillqankunata qillqay.

	hacha								
---	-------	--	--	--	--	--	--	--	--

	t'uru								
---	-------	--	--	--	--	--	--	--	--

	llaqllana								
---	-----------	--	--	--	--	--	--	--	--

	listun								
---	--------	--	--	--	--	--	--	--	--

3 Rimanakunata simikunawan hunt'apay.

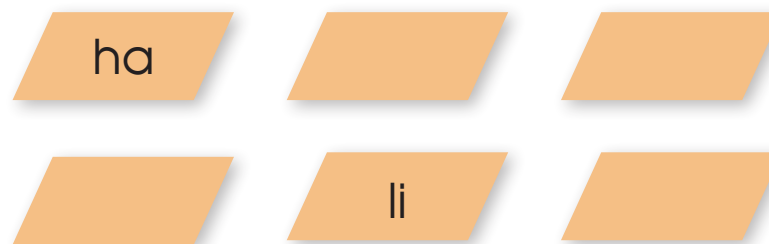
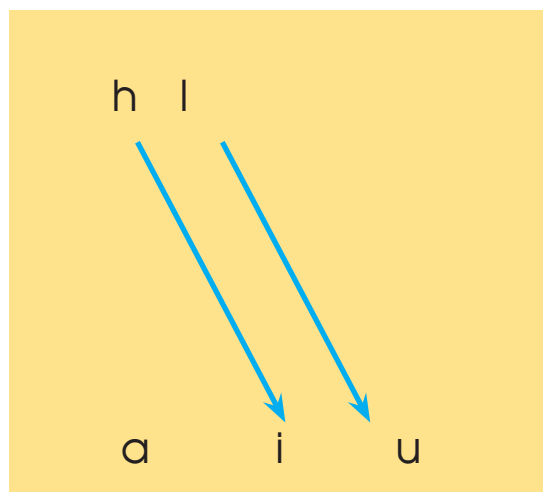
a. Tomas _____ q'ipiykusqa chaqlla maskhaq purin.

ch. Manuel _____ rikraykusqa wasichanata purin.

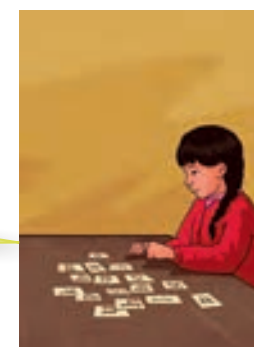
h. _____ mañakusqayta ñanpi wikch'umusqani.

I. Manuel wasi ruranapaq _____ sarupakuq ringa.

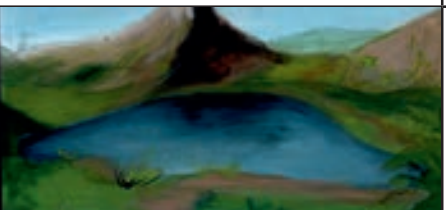

- 4 Siq'ikunapa qillqankunawan (liston) listun (hacha) hacha, musuq simi phatmakunata machkaspa huk simikuna tarinapaq pukllasun.

¡Micaela, musuq simi phatmakunata tarirqusqa!

- 5 Simi phatmakuna tarisqaykiwan simikunata hunt'apaspa sutikunata wakichiy.

			
chaq_____	k'as_____	_____was	_____k'u_____
			
_____ka	qu_____	all_____	sa_____

6 Qillqasqakunata hunt'apay.

_____ apaykusqa mallki

kumpaq rinku,

chaymantataq _____,

_____ q'ipiykusqa

kutimunku.

Taytamamayqa ayni mink'api wasita ruran:

pirqayuqta

_____ waqtayuqta

qatayuqta.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

7 kutichiy.

- ¿Imaynatataq musuq simikuna ñawinchayta qillqayta atirqanchik?

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspata pukuykunaman kutichiy.

- ¿Imatataq siq'ipi rikuchkanki?
- ¿Imanispataq ninku achkha wasi ruranapaq kaqkuna puchuptin?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamaykiwan yachasqamasiykikunawan rimay ima yachaykunatan wasi ruraypi qhawana. Willasqanta siq'ispa qillqay.

3 Yachaqpa willawasqanchikta ñawinchay:

Wasita rurakuptiyki imaymanakuna achkha puchun chayqa allin kawsay, q'uñi kawsay chay wasipi kananpaq, chaymi chay puchuqkunatapas sumaqta ch'uyaykuspa waqaychana.

4 Wasi ruranapaq kaqkunamanta riqsichisun.

5 Manaraq riqsichinaykipaq rimachkaspas, willakuyta ñawinchay.

Chaka ayllupi wasikunaqa ichhumantakama rurasqa, ichaqa kunan watakunaqa calaminamanta, rurachkanku.

¿Mayqam kaq wasimantataq tapurikuyta munawaq?

6 Yachachiqniykiwan mayqam kaq wasimantan tapurikuwaq chaymanta rimay.

Tapurikuwaqmi imayna kasqanmanta, imayna rurasqa kasqanmantapas.

- 7 Riqsichinaykipaq, tapurikuspa yachasqaykita rimaspa willay.
Yanapakuwaqmi huk siq'iwan, llamk'ana raphiwanpas.

Suti: _____

Imayna kasqan: _____

Imakunamanta rurasqa: _____

- 8 Riqsichiyta tukuspa, riqsichinaykipaq imakuna rurasqaykita llimp'iy.

Llapa uyarinanpaqchu
rimarqanki

Chanintachu rimarqanki.

Siq'ita qhawachispachu
riqsichirqanki.

Yachaqmasiykunaq
tapukuyninkunaman
allintachu kutichirqani.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 9 Kutichiy.

- ¿Imakunatatataq yachananchik riqsichinanchikpaq?
-

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Willakuyta munawaqchu imarayku ayni mink'api wasi ruray chinkasqanmanta?

¡Huk willakuyta qillqaspa paqarichisun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Manaraq qillqachkaspa, sapanka siq'ita qhawaspa kasqanta willakuy.

2 Qillqanaykipaq umachakuy:

¿Imatataq qillqasun?	¿Imamantataq qillqasun?	¿Pipaqtataq qillqasun?

- 3 Imataq kanman wasi ruraypi manaña ayni mink'a kaptin, chaymanta huk willakuyta qillqay.

- 4 Yachaqmasykiman, taytamamaykiman qillqasqaykita qhawachiy, ima nisqantapas allichapanaykipaq uyariytaq.

 Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 5 Rimaspa kutichiy: ¿Kay llamk'ana raphipi qampaq mayqam ruraytaq munaycha karqan? ¿Imarayku?

Taytamamaykiman
yachaqmasykikunaman
qillqasqaykita qhawachiy.

✦ Yachananchikpaq allichakusun

- 1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspata tapukuymanta kutichiy: ¿Qillqasqa imamantataq rimachkanman? ¿Imatataq tarisunman qillqasqapi?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 2 Qillqasqata ñawinchay.

Shawikunapa wasi ruraynin

Shawikunapaqa allin wasi rurankupaq lliwillan yanapanakunku, paykunapaq kurak awichawan rimanakunku, payqa qharikunata, k'aspi, wachkha, shapaha machkaq rinankupaq kamachin, maypichá wasi rurakunqa chaytapas sumaqta pichanankupaq, warmikunataq wasi ruray yanapakuqkunapaq wayk'unku.

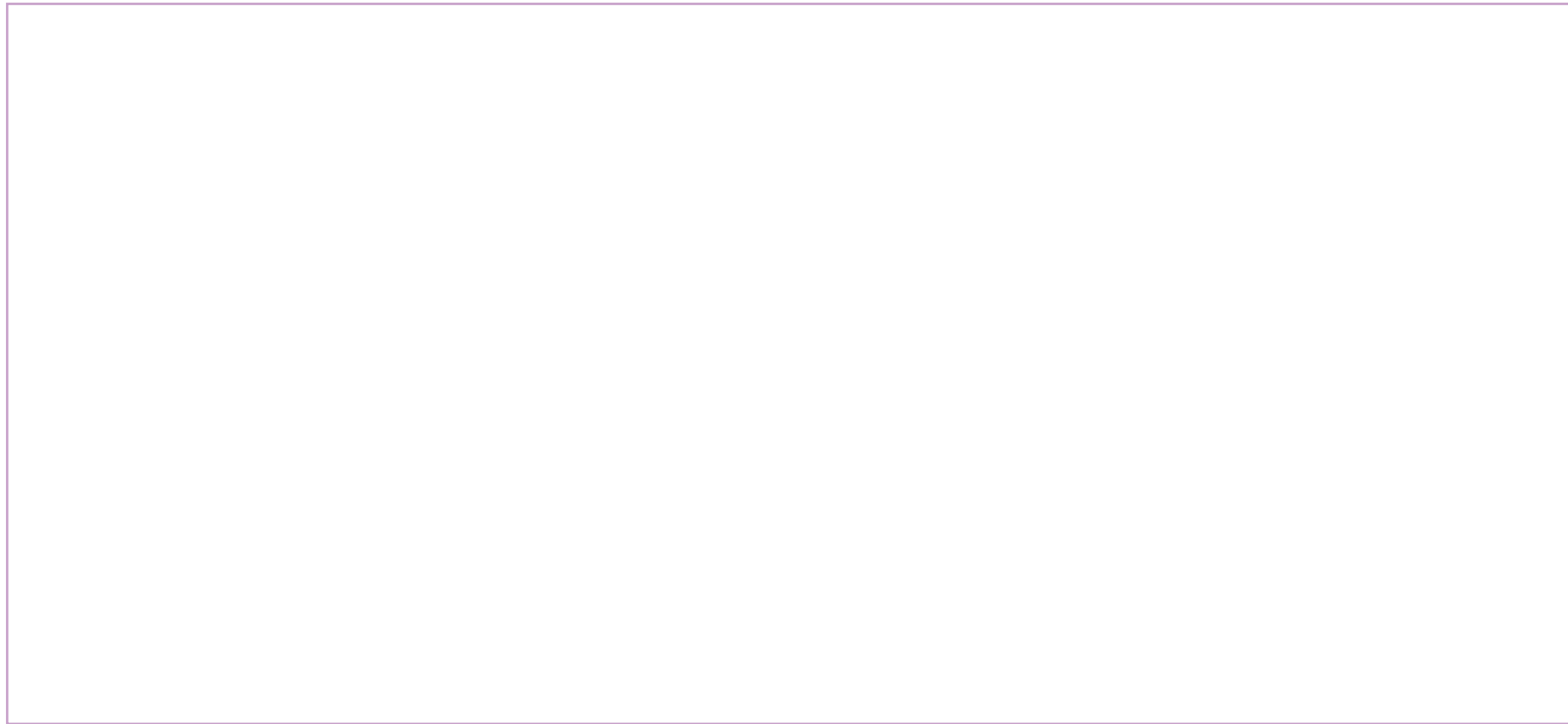
Wasi rurayta tukurquspataq wiñaypaq sayananpaq, chaypi tiyaqkuna sumaqta kawsananpaq awicha hampin.

3 Yachaqmasiykikunawan rimaspa tapukuykunaman kutichiy:

- ¿Qillqasqapi pikunaq wasi rurayninmantataq rimasqa?
- ¿Imatataq qharikuna, warmikuna ruran?

4 Awichaq musuq wasi hampisqanta siq'iy.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

- ¿Shawikunapa chayhina wasi ruraynin allinchi?
- ¿Imarayku?
- Shawikunapa wasi rurayninta aylluykipa wasi rurayninman rikch'akuqkunata tariy?
- ¿Mayqamkunataq kasqa?

¡PUKLLASUNCHIK!

Wasi ruranapaq kaqkunata llimp'iy.

rumi	sara	wik'uña	papa	ch'uñu	llama	quwi	hawas	mamay	atuq
michi	hawas	t'anta	p'uku	tarwi	muyu	sara	liston	llama	papa
k'anka	kuru	t'uru	mayu	wasi	waman	sasa	para	uywa	chuwi
q'ichwa	maki	añu	Uqa	killa	calamina	inti	sillu	punku	llaqllana
simi	kiru	karu	llulla	runa	sisi	uru	p'uku	muña	ñaw
killa	inti	k'aspi	sara	papa	killa	runa	aruwi	waka	llama
wasi	yaku	tullu	muyu	chaqlla	añu	uqa	yana	rinri	ichhu

Tarisqayki simikunata siq'iy.

6

Ayllunchikkunapa yachayninkunata chaninchasunchik

T'aaq

¿Imaraykutaq ayllukunapi makiwan rurasqakuna chinkapuchkan?

Yachaykuna rikhurichiq.

Sapanka ayllukunapi awaykuna, mankakuna llut'ay, imaymana makiwan rurasqakunaqa ñawpa awichanchikkunaqa, taytamamanchikpa ruraspa saqiwaspachikraqmi. Ichaqa, kunan p'unchawkunaqa runakunaqa manañam makiwan rurasqakunata churakunkuchu, aswanpas qhatunallapaq ruranku, chaywanmi mana chaninninta riqsinkuchu, hinaspapas kawsayninchikkuna chinkapuchkan.

Allinta qhawaspas kutichiy.

- ¿Imatataq siq'ipi runakuna rurachkan?
- ¿Kayhina qhatuykunapi hayk'aqllapas yanapakurqankichu?

Atipayninchik.

¿Imatataq rurasunman llaqtanchikkunapi imarayku makiwan rurasqakunata chinkapusqanmanta tapurikunapaq?

Rurasqa.

Llaqtanchikkunapi away, makiwan rurasqakuna pisi apaykachaspachikmanta willakuy.

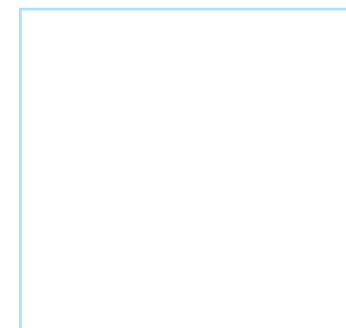
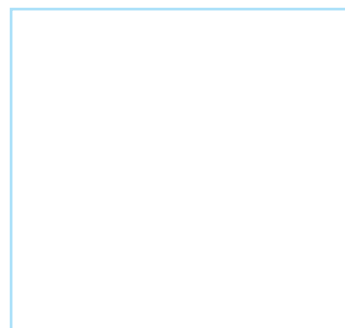
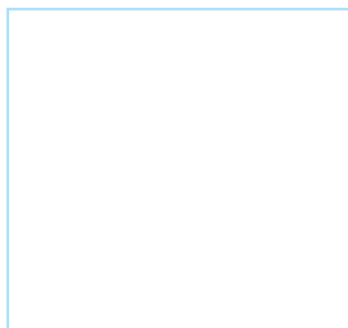
1 Raphi

Imarayku away, makiwan rurasqakuna pisi apaykachasqanchikmanta riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

- 1 Aylluykipi away, makiwan rurasqakunamanta willachikuy hinaspa siq'ispa llimp'iy.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 2 Qillqasqata ñawinchay.

¡Makiwan rurasqa p'achakunawan manaña churakunchikchu!

Awicha Teresa hawayninkunata awaykuna, makiwan rurasqakuna irqi kachkaqtin taytamamanpa yachachisqanmanta willananpaq huñun.

Yuyarinsi ñawpaq taytamamakuna irqikunamanqa away, **p'acha** ruray, **manka** llut'aytaqa sumaqta qhawaspa, yanapachikuspalla yachachisqankumanta.

Hinallataq makiykuwan ruraspallan p'achakuqpas kayku. Ichaqa, kunan p'unchaw runakunaqa manañam makiwan rurasqa p'achakunawan churakunkuchu, aswanpas qhatunallapaqña ruranku, chaywanmi mana chaninninta riqsinkuchu, hinaspapas kawsayninchikkuna chinkapuchkan.

Yachaqmasiykikunawan, taytamaykiwan rimay, imaninantan nin manañam makiwan rurasqakunawan p'achakunawan churakunkuchu, imaraykutaqmi qhatunallankupaqña ruranku.

3 Tapukuykunaman rimaspa, qillqaspa kutichiy.

¿Imanaptintaq qillqasqapa patan qillqa?: ¡**Makiwan rurasqa p'achakunawan manaña churakunchikchu!**

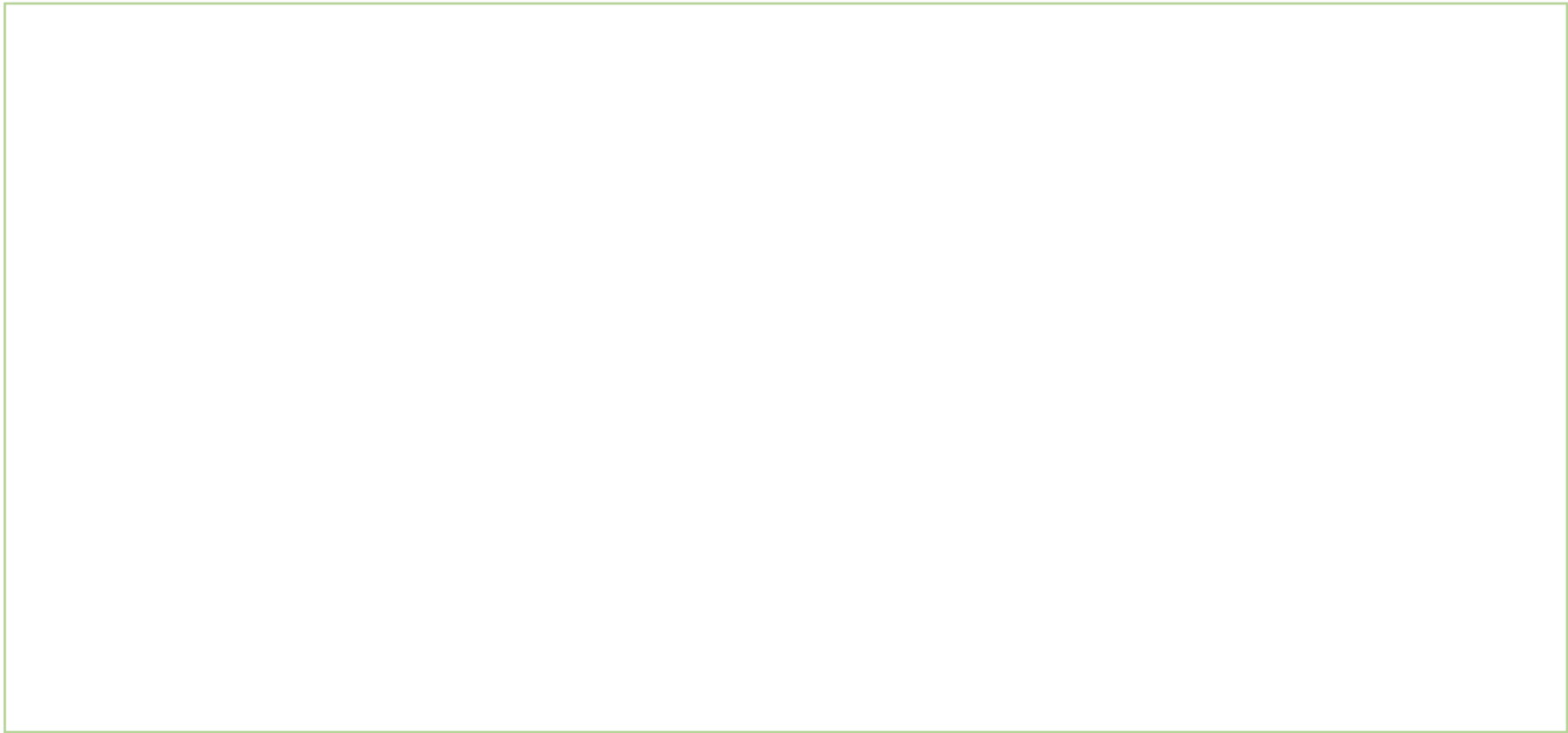
- ¿Imaynataq kanman awayninchikkunawan manaña churakuptinchik?
- Qillqasqapi imarayku away p'achakunawan, makiwan rurasqakunawan manaña churakusqanchikmanta siq'ispa hunt'apay.

Imarayku away p'achakunata, makiwan rurasqakunata manaña churakunchikchu.

1 Imarayku

2 Imarayku

- 4 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan imaraykupiwanmi manaña away p'achakunawan churakusqanchikmanta rimay, tapukuy ima.
- 5 Tapukusqaykiman kutichisqankuta siq'ispa qillqay.

- 6 Yachaqmasiykikunaman taytamaykiman ima qhawachiy rurasqaykita.

 Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 7 Tapukuykunata ñawinhaspa allin kutichisqata llimp'iy.

¿Allin chu ayllunchikpi awasqa, makiwan rurasqakunawan manaña churakusqanchik?

Arí

Mana

¿Imarayku? _____

2 Raphi

Away, makiwan rurasqakunamanta musuq willakuyta ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Yachaqmasiykikunawan rimay:

¿Awichay, imaraykutaq manaña awasqa p'achakunawan manaña churakunchikchu?

¡Wawakuna, wayna sipaskuna manaña churaykuyta munaqtiykichik!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

PACHA PAQARIQ WILLARIKUQ

Awayninchikkunata, manka llut'ayta kawsarichisun

20 wayra killa 2021 watapi

Huk ayllu runakuna huñunarikunku, kay p'unchawkuna hawa llaqta runakuna mana chayamuptin awasqakuna, qirukuna, mankakuna rurasqanku mana qhatusqankumanta, chaypis kurak awichakuna rimarinku manan qhatunallapaqchu imatapas rurasunman, aswanpas kunanqa p'acha, manka, imaymanakunatapas, chhalanapaq, churakunapaq ima rurasun nispa. Hinas awichakunapa siminta uyarispa, ari hinas kanqa nispa chaninchanku

Kay hina chaninchayqa lliw ayllupaqpas allinmi ñawpaqman allin kawsay purinapaq.

3 Tapukuykunaman rimaspa kutichiy.

- ¿Imapaqtaq chay qillqasqata qillqarqanku? ¿Pikunapaqtaq qillqarqanku?
- ¿Imaraykutaq p'achankuwan churakuyta, makiwan rurasqankunata chhalanankupaq chanincharqanku?

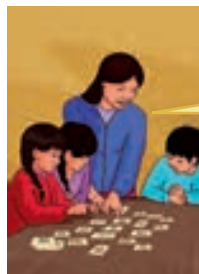
4 Manka, p'acha stikerta 215 raphimanta k'askachiy, chaymantataq sapankaman sutinta churay.

5 Qillqasqapi sutikuna riqsisqaykita muyuwan wichq'ay.

ch'ullu _ manka _ qiru _ lliklla _ chalina p'acha

6 Ñawpaq sayaq wachuman rikch'akup simikunata llimp'iy.

manka	p'uyñu	MANKA	p'uku	manka
p'acha	P'ACHA	chalina	p'acha	lliklla

Manuel qillqasqapi sut'inchasqa simikunata phatmiyta munan, kuyuq qillqaykikunawan yanapay.

7 Simikunata ñawinchay, sapanka simi phatmata muyuwan wichq'ay, chaymantataq sapanka simi phatmata t'aqay.

manka

p'acha

manka

p'acha

8 Sutikunata ñawinchaspa qillqakunata t'aqay.

manka

--	--	--	--	--	--	--	--

p'acha

--	--	--	--	--	--	--	--

9 Sapanka simi phatmankunata siq'iwan tupachispa huk rikch'akuqllawan llimp'iy.

p'a

man

cha

ka

¡Yachasqanchik
simikunawan
qillqasunchik!

10 Kunanqa rimaykunata hunt'apay, simikuna tarisqaykiwan *manka - p'acha*.

a. Awichay _____ p'uku, p'uyñuta ima ruran.

b. Aylluypi _____ ruray chinkapuchkan.

c. Musuq _____ rantikuq mamay purin.

d. Awichayqa llakisqa _____ manaña
_____ chalinawan churakuqtinku.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

11 Rimaspa kutichiy.

- ¿Allinchu musuq willakuykuna ñawinchay?
- ¿Imarayku?

3 Raphi

Tapupayanata ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¡Awicha Teresamanta tapupayanata ñawinchasun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Tapupayanata ñawinchay.

Periodistakuna awicha Teresata tapupayan

Periodista: ¿Iman sutiyki? ¿May ayllumantan kanki?

Teresa: Ñuqapa sutiyqa Teresa, San Juan ayllumanta.

Periodista: ¿Imatataq awaykunamanta, makiwan rurasqakunamanta yachanki?

Teresa: Ñuqqa awaqmi kani, Ilikllata, chalinata wawaykunapaq hukkunapaqpas awani, ichaqa wakinkunaqa Ilaqtakunapi qhatunallankupaña awanku.

Periodista: ¿Imaraykutaq pisillaña away p'achakunawan churakunku?

Teresa: kunanqa kurakkunallañan awasqa p'achawan churakuyku, qhipa wiñaykunaqa huk Ilaqtakunamanta rantisqa p'achallawanña kawsayninkuta qunqaspa p'achakunku.

Teresa: Ichaqa ayllu huñunakuypichá kay sasachakuymanta rimarisaqku.

Periodista: Allinchá kanman kay sasachakuyta allinta chaninchariwaqchik. Añay awicha Teresa kay tapupayasqayman kutichisqaykimanta.

2 Tapupayanata ñawinchasqataq tapukuykunaman kutichiy:

- ¿Pitataq periodista tapupayarqan?
¿Imamantataq rimarqanku?
- ¿Imanintaq awicha Teresa tukukuyninpi?

Kunanqa tarjetas lexicaswan tapupayanapi simikuna sut'inchasqata qillqay.

3 Yupaypi stikersta maskaspa maypin kanman chayman k'askachiy, chaymantataq simi phatmakunata tupanachispa simikunaman aypachiy.

p'a

ka

man

cha

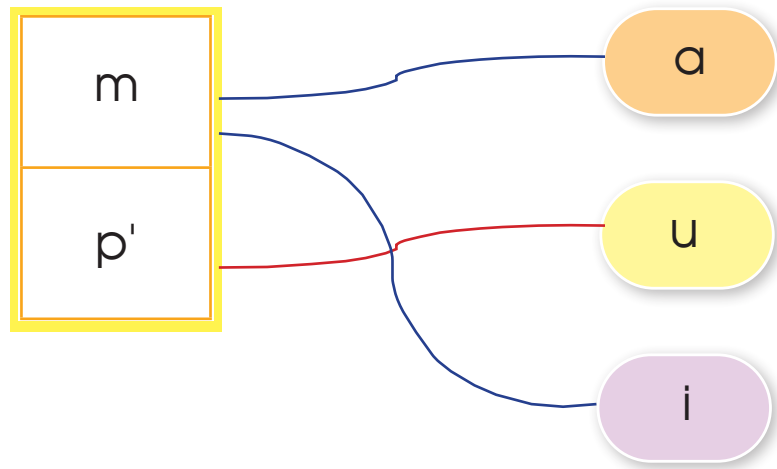
Paqucha

manka

4 Simikunata ñawinchaspa riqsisqayki simikunata muyuwan wichq'ay.

Misi	p'acha	manka	p'uku	p'itay
p'uyñu	rumi	qhari	muña	mama

5 (Manka) (p'acha) simikunawan simi phatmakunata wakichispa pukllasun.

ma		
	p'i	

6 Simikunaman riqsisqayki simi phatmakunawan musuq sutikuna paqarinanpaq hunt'apay.

_____ka	_____si	_____llki	_____tay
_____cha	_____ku	_____ki	ru _____

7 Simi phatmakuna riqsisqaykiwan musuq simikunata siq'iy.

8 Qillqasqata riqsisqayki simikunawan hunt'apay.

Manka _____ p'acha _____ rurayqa ñawpa awichanchikkunaq sumaq kawsay saqiwasqanchikraqmi, chaymi mana hayk'aapas qunqananchikchu.

 Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Kutichiy.

- ¿Imakunamantataq musuq willakuyta qillqawaq?
- ¿Taytamamaykiwan rimay, imakunamantataq musuq willakuyta qillqawaq?

4 Raphi

Rimasunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspata pukuykunaman kutichiy.

- ¿Imatataq siq'ipi rikuchkanki?
- ¿Imaraykutaq q'aytuta rumiman kururun?
- ¿Ima yachaytataq yachachiwanchik?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan huk yachaykunamanta rimay. Yachay willachikusqaykita siq'ispa qillqay.

3 Awaqpa niwasqanchikta ñawinchay:

Rumichaman k'antisqa q'aytuta
kururqunki chayqa allwiqtiyki
mana q'aytu tukukunanpaqmi,
rumi hinalla q'aaq mana
kuyurispá tiyananpaq.

4 Umachakuy awichayki, taytamamayki utaq away yachaqta, imarayku away p'achakunawan manaña p'achakusqankumanta tapupayana ruranaykipaq.

5 Manaraq tapupayanata qallarichkaspá kaykunata yuyaychakuy:

Pitachá tapukunki napayukuyraq.
Sutinta tapuy.
Tapukuykuna tapunayanaykipaq
yuyaychakuy.
Añaychaykuykuya pitachá
tapukuq kanki payta.

6 Tapukuykunata qillqay tapupayana ruranaykipaq.

7 Tapukuykuna rurasqaykiwan tapupayanata ruray.

Ñuqaqa mamayta tapupayasaq.

Ñuqataq away yachaqta.

8 Taytamamaykiwan, yachaqmasiykikunawan huñunakuy tapupayana rurasqayki riqsichinaykipaq.

9 Hukkunapa tapupayana rurasqankuta uyariy, chaymantataq qampa tapupayasqaykipi imakuna rurasqaykita llimp'iy.

Tapupayasqay runata napayukurqankichu.

Tapukuykuna rurasqay pisillapi allin chaninchasqachu karqan.

Allintachu uyariqani tapukuykuna rurasqayman kutichimusqanta qillqanaypaq.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Rimaspa kutichiy.

- ¿Imaraykutaq allin runakunapaq tapupayanakuy?
- ¿Imakunapitaq kallpachakunanchik allinta rimananchikpaq?

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Imarayku manaña away p'achakunawan churakusqanchikmanta qillqayta, willakuyta munawaqchu?

¡Imarayku mana away p'achakunawan churakusqanchikmanta willakusun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Manaraq willakuchkaspa siq'ikunata qhaway allinta umachakuspa willakunaykipaq.

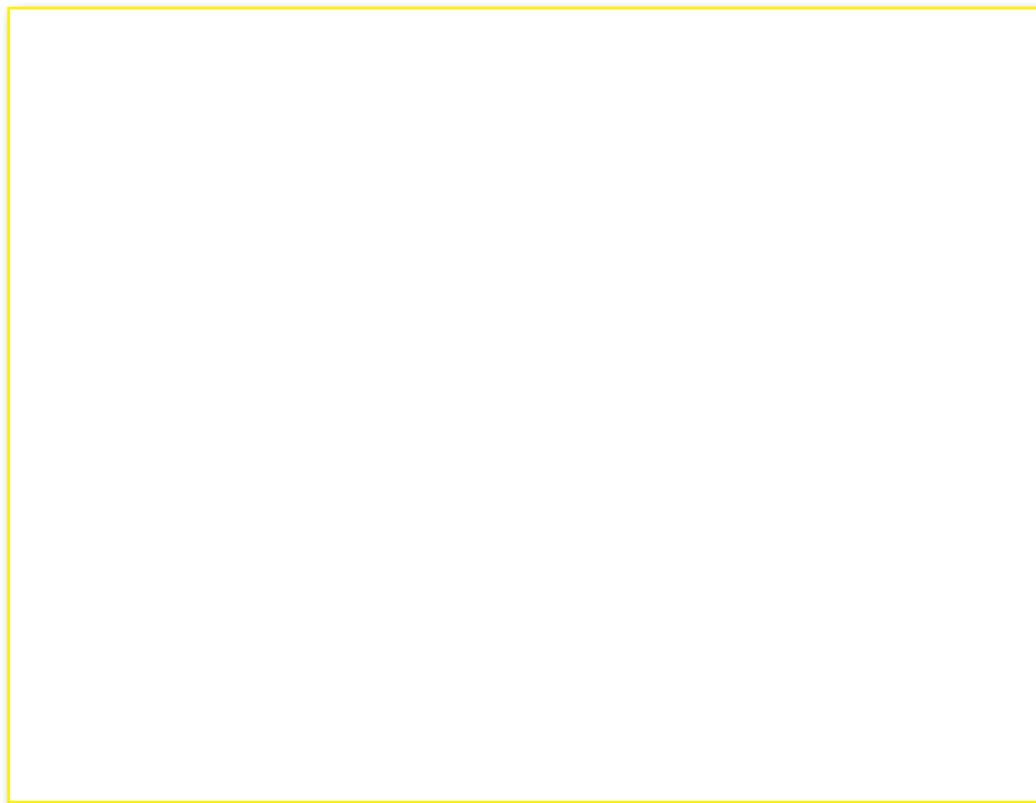
2 Willakunaykipaq umachakuy.

¿Qallariyninpi imataq kachkan?	¿Chaymantari imatataq rikuchkanki?	¿Tukukuyninpi imatataq rikuchkanki?

Kay tapukuykunawan

3 Imarayku pisita awasqa p'achakunawan churakusqanchikmanta willakunaykipaq umachakusqaykita qillqaspa siq'iy.

Chaninta, ch'ilata umachakusqaykiman hina willakuy.

Yachaqmasyikikunaq willakusqanta allinta uyariy.

4 Yachachiqniykippa, yachaqmasyikikunapa nisqanta uyariy willakuspa astawan kallpachakunaykipaq.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Rimaspa kutichiy:

- ¿Imaraykutaq manaña away p'achakunawan churakusqanchikmanta willakurqanki?
- ¿Mayqamkunataq kasqa imarayku manaña awasqa, makiwan rurasqa p'achakunawan churakusqanchik?

6 Raphi

Asheninkakunapa awayninkunata riqsisun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspa, kutichiy.

¿Qillqasqa, imamantataq
rimachkanman?

¿Imaynataq kanman
asheninkakunapa awayninkuna?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

Asheninka Ilaqtakunapa yachayninkuna

Asheninka Ilaqtapiqa sumpuchu, abaniku, pichana, huk imaymanakunatawan rurayta yachanku.

Qharikunan monteta tutaraq rispa wachkhatahinaaraq achkhata tamshita apamunku. Tamshi urqumunankupaqqa ñawpaqta lisinsataraq mañakunku, imaymanakuna rurananku, awasqanku ima sumaqta wakinanpaq.

Wawakunaqa qhawaspa, yanapakuspa imaymana rurayta kuisqa yachanku.

3 Yachaqmasiykikunawan tapukuykunamanhina rimay:

- ¿Ima llaqtapa yachayninmantataq qillqasqapi rimasqa? ¿Imakunatatataq chay llaqtapi rurasqaku?
- ¿Imaynatataq chay llaqtapi wawakuna yachasqa?

4 Asheninkakunapa imaymana rurasqankunata siq'iy.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Kutichiy.

- ¿Asheninkakunapa yachayninkuna munaychachu kasqa?
¿Imarayku?
- ¿Asheninkakunapa imaymana rurayninkuna imakunapitaq aylluykipa imaymana rurayninkunaman rikch'akun?

¿Imaraykutaq ayllukunapi makiwan rurasqakuna chinkapuchkan?

Yachaykuna rikhurichiq.

Lliw llaqtakunapi, ayllukunapi, kanmi huk ima rurayllankupas riqsichikunankupaq, away, allpa manka, p'uku, isankakuna, llaqllasqakuna, imaymana makiwan ruraykuna. Ñawpaqqa manan imatapas rantiqkuchu, aswanp'as chhalaqku. Ichaqa, imatapas qhatunallapaq ruranku paykunapas rantiywan p'achakunku, kaykunataqmi aylluman sasachakuy kawsayta apamun, hinallataq wawakunapas ayllupa kawsayninmanta pisita yachapunku.

Allinta qhawaspas kutichiy.

- ¿Siq'ipi warmiri, imanaptintaq pisi uywallata michichkanman?
- ¿Kay uywakunata riqsinkichu? Willakuy.

Atipayninchik.

¿Iman kanman ayllunchikkunapi away, makiwan ruraykuna chinkapuchtin, chay yachanapaq imatam rurasuman?

Rurasqa.

Iman kanman away, makiwan rurasqakuna chinkapusqanmanta huk rimaychata qillqay.

1 Raphi

Imankanman awaykuna, makiwan rurasqakunata pisita apaykachaqtinchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan rimay.

¿Imataq kanman away, makiwan rurasqakunata pisita apaykachaqtinchik?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

¿Imataq kanman awayninchikunata manapuni kapuqtin?

Huk p'uchawsi awicha Teresa awanan pampaman hawayninkunata pusaspa lliklla, chalina, chumpi

 phullu, kustal, awasqankuna

qhawachinanpaq.

Chaymantataq chumpi awayta sapankaman yachachin: wawaykuna yachachisqayta amapuni qunqankichikchu, wakin wawakunaqa manañan ima ruraytapas yachankuñachu, qhatunallankupaña, qullqiraykullaña imatapas ruranku, kaykunataqmi aylluman sasachakuy kawsayta apamun, hinallataq wawakunapas ayllupa kawsayninmanta pisita yachapunku.

3 Tapukuykunata rimaspa kutichiy.

- ¿Imapaqtaq awicha Teresa hawayninkunata awanan pampaman pusasqa?
- ¿Imaraykutaq kayhinata awicha nirqan: “Wawaykuna yachachisqaytaqa amapuni qunqankichikchu”? nispa.
- ¿Imataq kanman awichakuna awaykunata manaña yachachiqtin?

4 Siq'ikunata qhawaspa imamanta kasqanta qillqay.

5 ¿Imataq kanman qhatunallapaqña awaqfinchik? Kutichiy.

6 Imakunapiwantaq kanman awayninchikkunata pisita apaykachaqtinchik, imatataq rurasunman mana chinkananpaq. Taytamamaykiwan rimay.

7 Taytamamaykipa willasqanta siq'ispa qillqay.

Imataq kanman away
p'achanchiskunawan pisita
churakuptinchik.

Imatataq rurasunman
awayninchikkuna mana
chinkananpaq.

8 Yachaqmasyikiman taytamamaykiman siq'ispa qillqasqaykita qhawachiy.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Tapukuykunata ñawinchaspa allin kutichisqata (Xwan) ch'ikuspa kutichiy.

• ¿Allinchi, iman kanman awasqa, makiwan rurasqa p'achakunawan manapuniña churakusqanchikmanta riqsisqanchik?

Arí **Mana**

• ¿Allinchi qampaq awayninchikkuna, makiwan rurasqakuna manapuni chinkananpaq ruraykuna qillqasqayki?

¿Imarayku? _____

2 Raphi

Willakuq raphikunata ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

- 1 Taytamamaykita utaq yachaqmasiykikunatapas tapuparikuy. ¿Ima awaykunata, makiwan rurasqakunata aylluykipi yachanku? Siq'ispa sutinta qillqay.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 2 Willakuq raphita ñawinchay.

Kayhina willakuq raphita maypipas ¿rikurankichu? Ñawinchay.

HATUN RAYMI MAKIMAN RURASQAKUNA QHAWARICHIKUY

PACHA: 22, 23, 24 P uchawakuna-qhapaq sitwa killapi

MAYPI: Parque "El Pino" -Puno llaqtapi.

**"KANQAKU PUNO LLAQTA MAKIWAN
RURAQKUNA, HINALLATAQ QUSQUMANTA
MIGUEL QUISPE".**

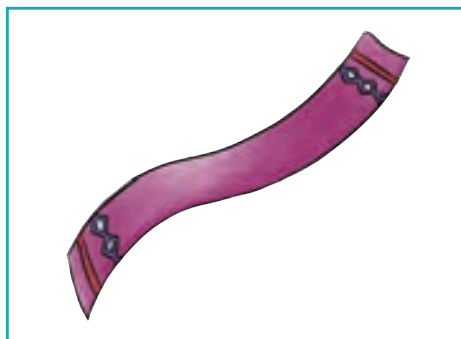
3 Qillqasqata ñawincharquspataq yachaqmasiykiwan, taytamamaykiwan rimay.

- ¿Ima qillqasqatam ñawincharqanchik? ¿Pikunapaqtaq kasqa?
- ¿Imamantataq qillqasqa willakusqa?
- ¿Imankunataq kasqa willakuq raphi qillqasqapi?

Yuyarispa yanapakuychik, ima away p'achakunawantaq manapuniña churakunchikchu.

4 Qhatunaman imakunataq apankuman, chay siq'ikunata sutinwan tupachiy.

chalina

phullu

kustal

5 Ñawpaq wachupi kaq kikin simikunata llimp'iy.

kustal	kustal	phullu	KUSTAL	chalina
phullu	khallwa	PHULLU	chalina	phullu
chalina	khallwa	chalina	phullu	CHALINA

Micaela simi phatmakunawan hunt'apanan.
¡Yanapay!

6 Sapanka simipa hayk'a t'uqyasqanmanhina llimp'ispa simikunata qillqay.

	<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"><tr><td style="width: 50px; height: 50px;"></td><td style="width: 50px; height: 50px;"></td></tr></table>			→	<div style="border: 2px solid orange; border-radius: 15px; width: 300px; height: 60px;"></div>	
	<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"><tr><td style="width: 50px; height: 50px;"></td><td style="width: 50px; height: 50px;"></td><td style="width: 50px; height: 50px;"></td></tr></table>				→	<div style="border: 2px solid orange; border-radius: 15px; width: 300px; height: 60px;"></div>
	<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"><tr><td style="width: 50px; height: 50px;"></td><td style="width: 50px; height: 50px;"></td><td style="width: 50px; height: 50px;"></td></tr></table>				→	<div style="border: 2px solid orange; border-radius: 15px; width: 300px; height: 60px;"></div>

7 Siq'ikunapa sutinta simi phatmakunawan hunt'apay.

_____llu

_____li_____

_____stal

_____yu

_____nka

_____si

8 Simikunata ñawinchaspa riqsisqayki simi phatmakunata muyuwan wichq'ay.

			
phuyu	waka	chalina	wallata

9 Qillqasqata simikunawan hunt'apay.

Awicha Teresa huk huñunakuymán ayllu runakunata
 waqyan _____ _____
 _____ _____ awaykuna chinkapusqanmanta
 rimarinankupaq. _____ _____
 _____ awaykunaqa manam chinkanmanchu,
 ñuqayku yachaqkuna ayllupi wayna sipaskunaman wawakunaman
 yachachisaqku nispa.

 Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Rimaspa kutichiy.

- ¿Allinchi kanman ayllunchikpi awaykuna, makiwan rurasqakuna qhawarichinapaq feria ruray?
- ¿Imarayku?

3 Raphi

Musuq willakuyta ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

Awichakunaqa allin away yachaq, makiwan imaymanakuna ruraq.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 P'isaq llaqtapi awaykuna qhatuymanta musuq willakuyta ñawinchasun.

P'isaq llaqtapi awaykuna, imaymana makiwan rurasqakuna qhatuy

P'isaq llaqtapi awaqkuna, makiwan imaymana ruraqkuna, covid -19 unquypa chayamusqanwan mana qhatunkuchu, chaymi huk rimanakuypi chanincharinku

chumpi,

phullu, chalina, ch'uspa, **kustal**, imaymana makiwan rurasqankuta pisi qullqillamanpas qhatunankupaq..

Chayqa qhatuqkunapas rantikuqkunapas ancha kuisqa qhiparinku. Chayta qhawaripa huk awaq runa kayhinata nin: -“Kay awaykunata, makiwan rurasqakunata apaykachananchik, manan qhatunallapaqchu rurananchik”.

2 Siq'ikunapa sutinta qillqaspa qillqakunapi, simi phatmakunapi t'aqay.

																				
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>																		
<table border="1"> <tr> <td>ph</td><td>u</td><td>ll</td><td>u</td><td></td><td></td> </tr> </table>	ph	u	ll	u			<table border="1"> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </table>							<table border="1"> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </table>						
ph	u	ll	u																	
<table border="1"> <tr> <td>phu</td><td>llu</td><td></td><td></td> </tr> </table>	phu	llu			<table border="1"> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </table>					<table border="1"> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </table>										
phu	llu																			

3 Rimaykunata simikunawan hunt'apay.

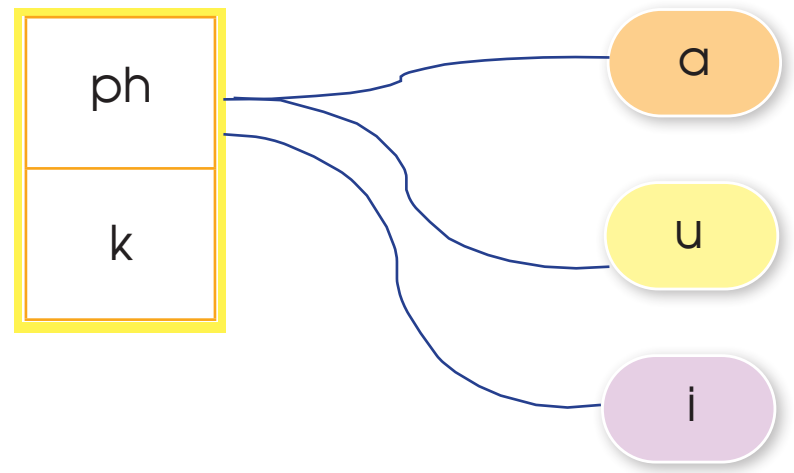
a. Awichay mamayman _____ awayta yachachin .

ch. _____ _____ awayqa wawapaqqa sasan.

h. Mamayqa _____ awayta chayraq yachachkan.

l. Kurak ñañay _____ awayta allintaña yacharqun.

4 phullu kustal qillqakunawan simi phatmakunata tarispa pukllasun huk simikuna tarinapaq.

pha		
	ki	

¡Micaela musuq simi phatmakunata riqsirqun, kusapunil!

5 Simi phatmakuna tarisqaykiwan simikunata hunt'apay.

		
pi_____	____ ru	_____yu
		
ma_____	ra_____	K'an _____

6 Qillqasqata hunt'apay:

Mamay _____ awan
llamapi papa apananpaq.

Kurak ñaña _____
mamaypaq awan. _____
papaypaq awan.

Awichayqa llapaykuman _____
awayta anyakuspa
yachachiwanku.

lchaqa ñuqqaq mana pallayniyup
 _____ awayta
yachachkani.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

7 yachaqmasiykikunawan, taytamamaykiwan rimaspa kutichiy.

- ¿Allinchu musuq willakuy uyariy, ñawinchay ima? ¿Imarayku?
- _____
- ¿Imaynatataq musuq simikunata ñawinchayta, qillqayta atirqanki?
- _____

4 Raphi

Rimasunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Imatataq awicha rurachkan?
- ¿Imapaqtaq hawayninpa makichanta khallwawan qhaquchkan?
- ¿Allinchu icha manachu kanman?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamamaykiwan utaq yachaqmasiykikunawanpas utqaylla away yachanapaq yachaykunamanta rimay. Willasqanta siq'ispa qillqay.

3 Awichaq nisqanta ñawinchay:

Wawakuna allin awaq
kanankupaqqa, khallwatan
insinsuwan q'apaykachispa
sumaqta makichankunata
qhaquna.

4 Aylluykipi umalliqta rimanakuyman iman kanman awaykuna, imaymana makiwan rurasqakuna pisita apaykachaqtinchik rimarinaykichikpaq waqyachiy. ¡Qanmi rimachiq kanki!

5 Manaraq rimanakuypi rimachkaspa, kaykunata yuyariy:

1º Maypi, hayk'aaq,
ima pachata
rimanakuy kananpaq
umachakuy.

2º Rimanakuypi
kaqkunata llapallanta
rimachinayki.

3º Qayllasllamanta
rimaqkunata
rimachiy.

6 Imamantan rimakunqa chayta iskay tapukuytawan umalliq waqyachisqaykipaq qillqay

Imamanta rimakunqa

Tapukuykuna

7 Iskaynin qillqasqayki tapukuykunawan rimanakuyta aparichiy, rimanakuypi kaqkunata llapallanta rimachinayki.

Rimanaykuyman hamuqta mayqamtapas ñawpaq tapukuyta umalliq tapunanpaq kamachiy.

Rimanakuyqa kanan imamantan rimakunan karqan chaymantapuni.

Rimaqkunaqa rimanan, imatan rurasunman mana away, makiwan rurasqakuna chinkananpaq,

8 Rimanakuyta tukurquspataq, imakuna rurasqaykita llimp'iy.

Tapukuykuna, imamanta rimakunanmantachu karqan.

Llapallan rimanakuyman hamuqkunatachu rimachirqani.

Away, makiwan rurasqakuna mana chinkananpaq rimarqanichu.

Allintachu uyarirqani llapallan rimaqkunata.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Rimaspa kutichiy.

- ¿Allinchu ayllunchikpi rimanakuykuna ruray? ¿Imarayku?
- ¿Imatataq rurayman rimanakuykunapi allinta rimanaypaq?

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq alichakusun

¿Willayta munawaqchu
taytamamaykiman
yachaqmasyikiman, iman
kanman away, makiwan
rurasqakunata pisita?

¡Rimaychata
qillqasun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 1 Manaraq qillqachkaspa, sapanka siq'ita qhawaspa kasqanta willakuy.
chaymantataq yuyaychakuy rimaycha qillqanaykipaq.

- 2 Rimaycha qillqanaykipaq umachakuy.

¿Imatan qillqasun?	¿Imamantan qillqasun?	¿Pikunapaqmi qillqasun?

- 3 Iman kanman pisita away, makiwan rurasqakunata pisita apaykachaqtinchik, chaykunamanta iskay rimaychata qillqay.

- 4 Taytamamaykiman, yachaqmasiykikunaman rimaychakuna qillqasqaykita qhawachiy, uyariytaq ima nisqankutapas allichapanaykipaq.

- 5 K'uychi raphipi rimaychaykikunata qillqay, chaymantataq sumaqta achalankunata churay.

Rimaycha qillqasqaykita pirqaman k'askachiy Iliw ñawinchananpaq.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 6 Rimaspa kutichiy:

- ¿Chay llamk'aykunamanta mayqamtataq astawan rurayta munarqanki? ¿Imarayku?

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Manaraq qillqasqata ñawinchachkaspata pukuykunaman kutichiy.

¿Aylluykupi ima awaykuna,
makiwan rurasqakunataq?

¿Mayqam awaykuna, makiwan
rurasqakunataq chinkapuchkan?

¿Huk Ilaqtakunapa awayninta
riqsiyta munawaqchu?

¿Imamantataq qillqasqa
rimachkanman?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

Chumbivilcas Ilaqtapa awayninkuna

Chumbivilcas runakunaqa puncho,
lliklla, phullu, chalina, chumpi
imaymanakunatawan kawsayninkumanta
pallayniyuqta awanku. Kay Ilaqtapiqa
sapanka aylluqmi huk niraq pallayniyuqta,
sutin sutiyuqta ima llikllata, punchuta,
chalinata, chumpitapas awakunku.

Chumbivilcas runakunaqa kunankamapas
away p'achankuwan mana qunqaspa,
mana p'inqakuspa warmipas, qharipas,
wawakunapas churakuchkallankupuni.

3 Qillqasqata ñawincharquspataq, tapukuykunamanhina yachaqmasiykikunawan rimay:

- ¿May llaqtamantataq qillqasqa rimapayawanchik?
- ¿Imaynataq kay llaqtapa awayninkuna kasqa?

4 Chumbivilcas llaqtapa awayninkunata siq'iy.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Rimaspa kutichiy.

- ¿Imatataq awaykunamanta, makiwan rurasqakunamanta yacharqanki? ¿Allinchi huk llaqtakunapa awayninkunata riqsiy?
- ¿Imarayku?

¡PUKLLASUNCHIK!

Awaykuna, makiwan rurasqa siqikunapa sutinta qillqay.

The crossword puzzle grid consists of the following structure of empty cells:

- Row 1: 5 cells
- Row 2: 5 cells
- Row 3: 5 cells
- Row 4: 5 cells
- Row 5: 5 cells
- Row 6: 5 cells
- Row 7: 5 cells
- Row 8: 5 cells
- Row 9: 5 cells
- Row 10: 5 cells
- Row 11: 5 cells
- Row 12: 5 cells
- Row 13: 5 cells
- Row 14: 5 cells
- Row 15: 5 cells
- Row 16: 5 cells
- Row 17: 5 cells
- Row 18: 5 cells
- Row 19: 5 cells
- Row 20: 5 cells
- Row 21: 5 cells
- Row 22: 5 cells
- Row 23: 5 cells
- Row 24: 5 cells
- Row 25: 5 cells
- Row 26: 5 cells
- Row 27: 5 cells
- Row 28: 5 cells
- Row 29: 5 cells
- Row 30: 5 cells
- Row 31: 5 cells
- Row 32: 5 cells
- Row 33: 5 cells
- Row 34: 5 cells
- Row 35: 5 cells
- Row 36: 5 cells
- Row 37: 5 cells
- Row 38: 5 cells
- Row 39: 5 cells
- Row 40: 5 cells
- Row 41: 5 cells
- Row 42: 5 cells
- Row 43: 5 cells
- Row 44: 5 cells
- Row 45: 5 cells
- Row 46: 5 cells
- Row 47: 5 cells
- Row 48: 5 cells
- Row 49: 5 cells
- Row 50: 5 cells
- Row 51: 5 cells
- Row 52: 5 cells
- Row 53: 5 cells
- Row 54: 5 cells
- Row 55: 5 cells
- Row 56: 5 cells
- Row 57: 5 cells
- Row 58: 5 cells
- Row 59: 5 cells
- Row 60: 5 cells
- Row 61: 5 cells
- Row 62: 5 cells
- Row 63: 5 cells
- Row 64: 5 cells
- Row 65: 5 cells
- Row 66: 5 cells
- Row 67: 5 cells
- Row 68: 5 cells
- Row 69: 5 cells
- Row 70: 5 cells
- Row 71: 5 cells
- Row 72: 5 cells
- Row 73: 5 cells
- Row 74: 5 cells
- Row 75: 5 cells
- Row 76: 5 cells
- Row 77: 5 cells
- Row 78: 5 cells
- Row 79: 5 cells
- Row 80: 5 cells
- Row 81: 5 cells
- Row 82: 5 cells
- Row 83: 5 cells
- Row 84: 5 cells
- Row 85: 5 cells
- Row 86: 5 cells
- Row 87: 5 cells
- Row 88: 5 cells
- Row 89: 5 cells
- Row 90: 5 cells
- Row 91: 5 cells
- Row 92: 5 cells
- Row 93: 5 cells
- Row 94: 5 cells
- Row 95: 5 cells
- Row 96: 5 cells
- Row 97: 5 cells
- Row 98: 5 cells
- Row 99: 5 cells
- Row 100: 5 cells

Icons and arrows pointing to the grid:

- Red pot icon pointing to Row 1, Column 1.
- Yellow shirt icon pointing to Row 2, Column 1.
- Purple ribbon icon pointing to Row 2, Column 2.
- Wood log icon pointing to Row 3, Column 1.
- Ball of purple yarn icon pointing to Row 4, Column 1.
- Orange vest and black pants icon pointing to Row 5, Column 1.
- Brown bowl icon pointing to Row 6, Column 1.

7

Hatun tarpuypi yanapanakusunchik

T'aqa

Yachaykuna rikhurichiq.

Ayllu runkunaqa ñawpaq watakunamantaraqmi, imaymana niraq muhukunata tarpurqanku.

Chakrakunaqa papa, sara, hawas, alwirhas, ulluku, huk mikhuykunata ima allinta quwaq kanchik. Aswanpas sapa watan tarpuy kinraytapuni unu ch'akimun wakin chakrakunapiqa manapunin kanchu. Chaymi sasachakuykunata apamun pacha t'ikrakuywan ayllupi imaymana tarpuypi yachaykunata qunqapuchkanku.

Allinta qhawaspa kutichiy.

- ¿Imatam siq'ipi runakuna rurachkan?
- ¿Kay llamk'aypi hayk'aqllapas yanapakurqankichu? Willakuy.

Atipayninchik.

¿Imatataq rurasunman imarayku tarpuy kinraypi unu pisiyasqan yachananchikpaq?

Rurasqa.

¿Imatataq rurasunman imarayku tarpuy kinraypi unu pisiyasqan yachananchikpaq?

1 Raphi

Tarpuy kinrayta imarayku unu pisiyasqanta riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan rimay.

¿Tarpuy kinray kasqanta ripararqankichikchu?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchasun.

¡Mana unu kanchu tarpunapaq!

Anti llaqtakunapi tarpuyqa unu raymi killapi qallarín, ñawpaqtaqa kutipakunaman **kinuwa**, uqa, ullukuta tarpunku. Chaymantataq qhichwakunapi sara, hawas, **tarwi**, alwirhasta ima **yunta**wan tarpullankutaq. Wakinkunaqa kay killamanta papa tarpuyta sumaqta ayni mink'api qallarillankutaq.

Ichaaq kunan qhipa watakunaqa ayllu runakuna ancha llakisqa kapunku imaraykuchus tarpuy kinraypi pisi unu qarpanankupaq kaqtin, hinallataq wakinqa parata suyakullankutaq, parapas pisita chayallantaq; Chaymi sasachakuykunata apamun pacha t'ikrakuywan ayllupi imaymana tarpuypi yachaykunata qunqapuchkanku.

Imaninantataq nin “Unu pisiyapuchkan”
chaymanta taytamamaykiwan
yachaqmasiykikunawan rimay.

3 Yachachiqniykiwan rimaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Imaraykun runakuna llakisqa kachkanku?
- ¿Imatataq rurasunman tarpuy kinraypi allin achkha unu kananpaq?
- ¿Imakunatatataq qhichwapi runakuna tarpunku? ¿Imatataq tarpunankupaq suyanku?

4 Rimaykunata ñawinchaspa allin kaqtin (Arí) nispa churay mana allin kaqtintaq (mana) nispa churay.

Ayllu runakunaqa unumanta ancha
llakisqa kachkanku.

Ayllu runakunaqa mana unullayuqta
tarpuspanku allinta mikhuyta uqarinku.

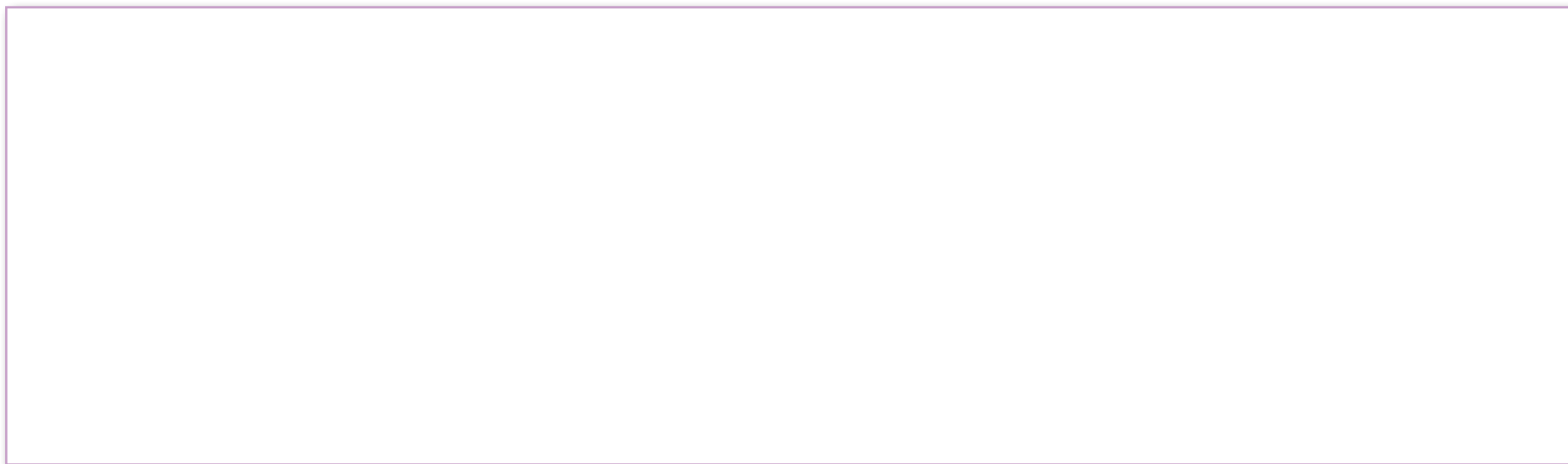
Wakin chakrakunaqa unu mana kaqtin
mana tarpusqa qhipapunku.

Parapas pisita chayan.

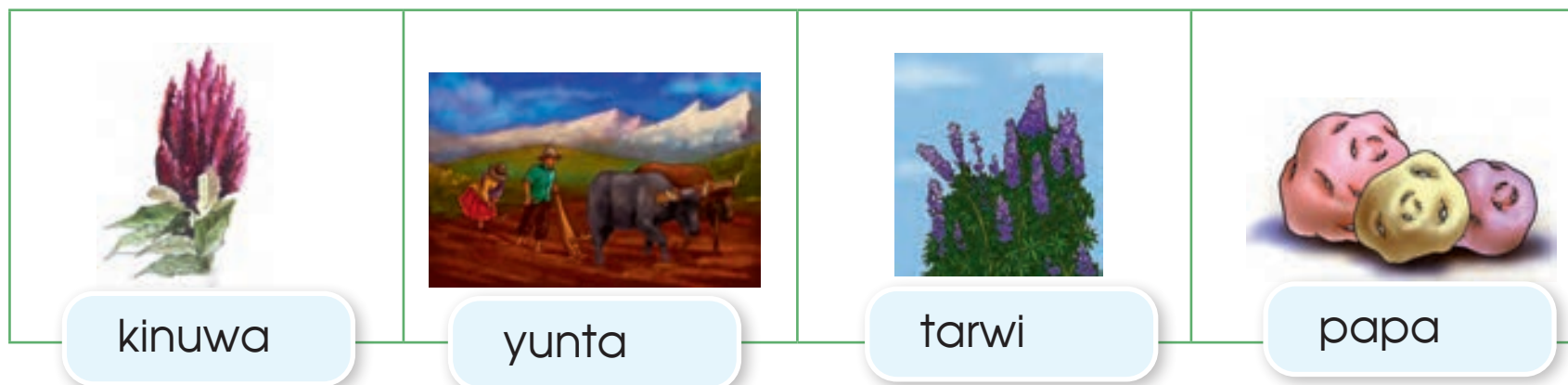
Qhichwakunaqa mana unullayuqta
tarpunku.

5 Imarayku tarpuy kinraypi unu pisi kapusqanmanta taytamamaykita tapurikuspa rimay.

6 Siq'ispa qillqay taytamamaykiq willasqanta.

7 Yachaqmasiykikunaman taytamamaykiman ima qhawachiy siq'ispa qillqasqaykita.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

8 Tapukuykunata ñawinhaspa, allin kutichisqata chimpuspa kutichiy:

¿Allinchi, imarayku tarpuy kinraypi unu pisi kasqan riqsisqanchik?

Arí Mana

¿Imarayku? _____

2 Raphi

Tarpuypi imarayku unu pisiyasqanmanta kartata ñawinhaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Imataq kananpuni tarpunapaq?

¡Kartata ñawinhasun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Tayta Tomaspa kartanta ñawinchay.

Quehue, 25 kantaray.

Killa 2022 watapi.

Ancha munasqay Micaela:

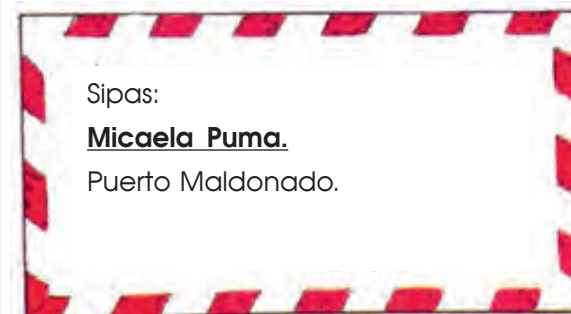
Allillanchá kapuwachkanki, ñuqapas allillanmi kachkani, qanllapipunin yuyayniy kachkan. Qillqamuyki kaykuna willamunaypaq.

Tarpuy kinraymi chayamuchkanña, chaypaqmi chakra, muhukuna, llamk'anakuna ima allichanay: papa, sara, kinuwa, tarwi, hukuna ima yuntawan tarpunaypaq.

Ichaga mana para kaqtin, nitaq qarpay unu aypawaqtinku sinchi llakisqa kachkani. Taytachaq munayninpi para chayaqtinqa wakin chakrallamanpas tarpuyman.

Munasqa hawayniy tupasunña. ¡Allinlla utqaylla kutinpuy!

Machulayki Tomas

2 Kartata ñawinchaspa kutichiy.

- ¿Kartata pin qillqasqa? ¿Pipaqmi qillqasqa?
- ¿Imapaqmi kartata qillqasqa?
- Imaninantataq kay rimaycha nin: **“taytachaq munayninpi para chayaqtinga wakin chakrallatapas tarpuyman”** riqsichiy.
- ¿Tayta Tomas, imatataq tarpunanpaq suyan?

3 Simita ñawinchaspa, 365 yupaymanta stikerta hurquspa maypin kanman chayman k'askachiy.

Stiker	Stiker	Stiker
kinuwa	yunta	tarwi

4 Siq'ikunapa sutinta muyuwan wichq'ay.

	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">yunta</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">wanu</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">yunta</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">wiswi</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">YUNTA</div> </div>
	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">mara</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">KINUWA</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">kinuwa</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">kinuwa</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">arma</div> </div>
	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">YTARWI</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">kuyu</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">tarwi</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">yuka</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">yuku</div> </div>

Micaela tarpunapaq muhukunapa sutinwan pukllan.

5 Simikunata, simi phatmakunatawan ñawinchaspa nisqanman hina tupachiy.

kinuwa	yun	ta	TARWI	
yunta	tar	wi	KINUWA	
tarwi	ki	nu	wa	YUNTA

6 Sapanka simiman simi phatmawan hunt'apay.

		
___nu___	yun___	tar___

Tarjetas lexicaswan yanapakuy.

7 Qallariypi kaq kikin simikunata llikapi machkaspa llimp'iy.

yunta	yuta	<i>yunta</i>	yuna	yunta	YUNTA
kinuwa	<i>yuku</i>	kinuwa	KINUWA	KIWA	KINUWA
tarwi	tarwi	<i>tarwi</i>	tawi	TARWI	arwi

8 Siq'ita qhawaspa sapanka llikaman sutinta qillqakunawan churay.

--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

9 Kinuwa, yunta, tarwi simikunapa qillqankunawan huk simikunata uray llikapi tariy. Tarisqayki simikunata qillqay.

p	w	k	i	n	u	w	a	k	y
t	a	r	w	i	t'	p	P	i	u
r	a	h	n	y	u	n	t	a	y
k	i	ll	a	a	u	l	l	u	u

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

10 Qillqasqakunata hunt'apasun.

Tayta Tomas _____, _____ muhukunata _____ kusionta tarpun.

Manuel hawaynintaq _____ muhuta churaspa yanapan.

 Yachasqanchikmanta hamut'asun

11 ¿Imapaqmi kartata ñawincharqanchik? ¿karta ñawinchasqaykipi imaymana kaqninkuna tarisqaykita willakuy?

3 Raphi

Kutichinanchikpaq kartata ñawinchaspa qillqasun

Yachananchikpaq allichakusun

¿Imapaqtaq tarpunchik?
¿Hayk'aqtaq tarpunchik?
¿Imawantaq tarpunchik?

Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Manaraq qillqasqata ñawinchachkaspa, kutichiy:

¿Imapaqtaq qillqasqata ñawinchasun?

¿Ima willanatataq tarisunman?

2 Qillqasqapa willananta ñawinchaspa, riqsisqayki simikunata wichq'ay.

Puerto Maldonado, 30 kantaray killa

2022 watapi.

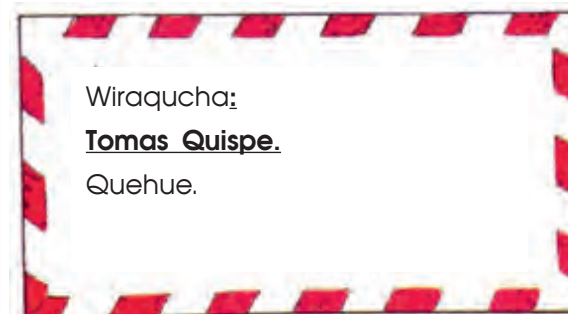
Ancha munasqay machuláy:

Kusisqan kani qanmanta karta apachimwasqaykita chaskispa, ñuqapas allillanmi kachkani.

Awichay ama sinchita unumanta llakikuychu, aswanpas pisi unupaqa kaq muhukunata tarpuwaq, yachayniykiwan, tukuy sunquykiwan tarpuqtiykiqa, hawas, kiwina, tarwipas kallanqan. Apukunapa, pachamamapa munayninwanqa parapas tarpunaykipaq kallanqan.

Qunqaylla yanapaqniyki chayamusaq, ¡Qanña sumaqlla!

Hawayniyki Micaela.

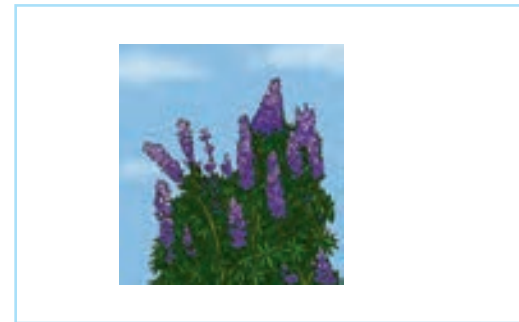
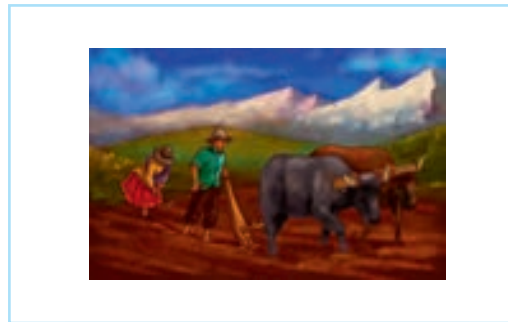
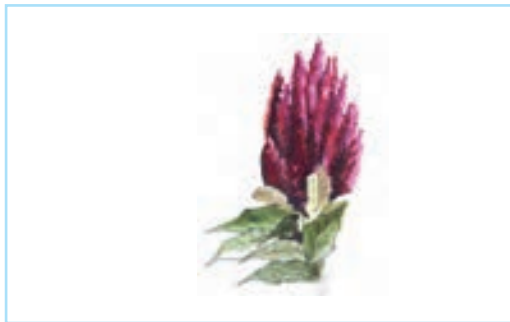

3 Qillqasqata ñawincharquspaqa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Hayk'aqmi chay kartata qillqasqa? ¿Maymantan kartata qillqasqa?
- ¿Imapaqmi karta qillqakurqan, pin qillqarqan?

4 Siq'ikunata qhawaspa simi phatmakunawan sutinta qillqay.

ki wa ta yun nu wi tar

5 Simikuna paqarichinaykipaq qillqakunata akllaspa siq'iwan tupachiy. Kuyuaq qillqakunawan yanapakuy.

kinuwa

tarwi

t		t		y
	n	a	r	
a	w	u	k	
	i	w		
i	n	a	i	

yunta

6 Kinuwa, yunta, tarwi qillqakunawan musuq simi phatmakunata paqarichinapaq pukllasun. Simi phatmakunata llikaman hunt'apay.

k		Ka	ki	ku	ak			k	
n			ni			in			n
w				wu				uw	w
y		Ya			ay				
t			ti			it			y
								t	

7 Siq'ikunapa sutinta simi phatmakunawan hunt'apay.

___ ka	___lla___	___ ti	___na
tak___	___ ___llu	wa___	wall___

8 Sapanka simiwan huk rimayta qillqay.

kinuwa

yunta

tarwi

9 Qillqasqata siq'inwan tupachiy.

Taytamamay yuntawan sarata tarpun.

Aylluypi yarqhata pichanku chakra qarpanankupaq.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Rimaspa kutichiy.

- ¿Imatataq karta qillqananchikpaq yachananchik? Riqsichiy.

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspata pukuykunaman kutichiy.

- ¿Imaraykutaq chay runa kusionta liqichukunata qhawan?
- ¿Imatataq liqichukuna willawanchik?
- ¿Imaninantaq nin achkha liqichu utaq pisi liqichu chayamuptin?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamamaykiwan yachasqanmanta, allinchi icha manachu tarpuy kanqa chaymanta rimay. Siq'ispa, qillqay taytamamaykipa willasqanta.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3 Yachaqpa nisqanta ñawinchay:

Tarpuy qallarinapaqqa imaymana pacha yachaykunata qhawanku. Tarpuy kinraypi liqichukuna phawaykachan chayqa para chayananpaq, sichus achkha liqichukuna phawaykachan chaytaq para wata kananpaq, chayqa llapan imaymana muhukunata tarpuna.

4 Imarayku tarpuy kinraypi pisi unu kasqanmanta rimasunchik.

5 Manaraq rimachkaspa, imarayku tarpuy kinraypi pisi unu kasqanmanta siq'ispa qillqay.

- 6 Tawa utaq pichqa huñukuspa imarayku tarpuy kinraypi pisi unu kasqanmanta rimaychik.
- 7 Sapanka huñu huk imarayku unu pisi kasqanmanta akllaspa riqsichinqa.

Yuyariy:

- Rimanaykipaq tupasqanta suyakuy.
- Allinta pachata qhawariy rimanaykipaq.
- Rimaqta allinta uyariy.
- Allin ch'ilata rimayninta riqsichiy.

- 8 Yachaqmasiykikunawan rispataq, rurasqaykita chaninchay. Chimpuy imakuna allin rurasqaykita

	Arí	Mana
¿Ch'uyatachu rimayninta riqsichirqani?		
¿Tupawasqanta, pachata imachu hunt'arqani rimanaypaq?		
¿Yachaqmasiykunata allintachu uyarirqani?		

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 9 Kutichiy.

- ¿Imatataq yachananchik rimananchikpaq?

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Aylluykipi imarayku tarpuy kinraypi pisi unu kasqanmanta riqsirichiwaqchu?

¡Huk willakuq raphita qillqasun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Willakuq raphi qillqanaykipaq umachakuy:

¿Imatan qillqasun?	¿Imamantan qillqasun?	¿Pipaqmi qillqasun?

2 Tarpuy kinraypi, imarayku unu pisi kasqanmanta rimaychakunata qillqay.

- 3 Tarpuy kinraypi imarayku pisi unu kasqanmanta willakuq raphi qillqanaykipaq imaynan kanman chayta yuyaychakuspa qillqay.

- 4 Qhawapaspa, nisqankunata uyarispa, willakuq raphita k'uychi qillqana raphipi qillqay. Chaymantataq aylluykipi llapalla qhawanankupaq k'askachiy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 5 Kutichiy.

¿Mayqammi chawpi yuyanin willakuq raphi qillqasqaykipi?

6 Raphi

Qhichwakunapa tarpuyninta riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Qillqasqapa siq'inkunata qhaway. ¿Imamantataq qillqasqa rimachkanman?, ¿Ima runa kawsaymantan rimapayawanchik? ¿Imapaqtaq qillqarqanku?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

¿Huk llaqtakunapa awayninta riqsiyta munawaqchu?

¿Imamantataq qillqasqa rimachkanman?

2 Yachaqmasiykikunapaq utaq taytamamaykipaq qillqasqata altumanta ñawinchay.

Qhichwa runakunaqa allintan tarpunankupaq yachanku, sichus chakra allpapi achkha llawq'akuna chayqa allin papa, kinuwa, sara, hawas kananpaq.

Paykunaqa papayuqtapuni ima mikhunatapas mikhunku, kinuwamantapas uchuta, p'isqita, lawata ruranku, hawastapas imaymanapi mikhullankutaq.

Awajun runakunapas chakra allpataqa allintan riqsillankutaq, tarpunapaqqa sumaq yana aqu allpa kanan. Paykunaqa allin yukapa k'aspinta allin yuka kananpaq tarpunku.

Awajunkunaqa yukamanta wayk'unku, yuka wayk'uta, yuka kankata, raphintataq lawaman churanku. Yukataqa imaymana mikhunayupta mikhukun.

3 Yachaqmasiykikunawan rimaspa tapukuykunaman kutichiy:

- ¿Imamantan qillqasqapi rimapayawasqanchik?
- ¿Qhichwa runakuna imaynanpitaq yachanku allin mikhuy kananpaq?
- ¿Awajun runakuna imaynanpitaq yachanku allin yuka kananpaq?
- ¿Qampaq, allinchu kasqa kay qillqasqakuna? ¿Imarayku?

4 Llikata hunt'apay. Qillqay utaq siq'iy.

Tapukuykuna	Awajun runakunapa	Qhichwa runakunapa
¿Imaynatataq allin mikhuy kananpaq yachanku?		
¿Ima mikhunakunatatataq wayk'unku?		

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 ¿Mayqamtaq aylluykiman rikch'akun? ¿Imarayku?

6 ¿Imatataq huk llaqtakunapa tarpuyninmanta yacharqanchik?

¿Imaraykutaq tarpuy kinraypi unu pisiyan?

Allin yachanapaq.

Unay watakunamantaraqmi, ayllu runakunaqa imaymana muhukunata tarpuqku. Chakra allpakunaqa allin wanuchasqa kaq chaymi, papa, kinuwa, qañiwa, tarwi, hawas huk mikhuykunata ima allinta phuturichiq. **Ichaqa unu mana kapuqtin pacha f'ikrakuywan tarpuykuna pisita rurunqa wakintaq mana tarpusqa qhipakapunqa aswantaqa mikhuyninchikmi pisiyapunqa.**

Allinta qhawaspas kutichiy.

- ¿Siq'ipi imatataq rikuchkankichik?
- ¿Kay llamk'aypi hayk'aqllapas yanapakurqankichu? Willakuy.

Atipayninchik.

¿Imaynatataq riqsichisunman iman kanman tarpuy kinraypi pisi unu kasqanmanta?

Rurasqa.

Iman kanman tarpuy kinraypi pisi unu kaptin chaymanta kasqan willayta willakuy.

1 Raphi

Iman kanman tarpuypi unu pisiyasqanmanta riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspa tapukuymen kutichiy.

¿Siq'ipi imaynataq chakra qhawarikun?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Yachachiyniykiq ñawinchasqanta uyarispa, ruk'anaykiwan ñawinchaspa qatipay

Tarpuy

Juan, warminwan, tarpunanpaq allichakun. Tarpuypiqa, wawakuna, awichakuna, wasimasinkunawan ima rumichaspa, **chhalla** q'upata pichaspa, muhuta churaspa yanapanakunku.

Juan, chakrakuq, chakra ch'aki kaqtin, papa muhuman **thuta** yaykuqtin, qarpanapaq mana unu aypaqtin sinchi llakisqa; qarpaywan, parawanpuni llapan chakrakunaman tarpukun, manahinaqa wakin chakrakuna mana tarpusqa qhipan, hinaspataq pisi mikhuy kapun.

Chayrayku, ayllupi runakuna rimanakunku rit'iyup apukuna, pukyukuna amachanankupaq, tarpuy kinraypi unu mana pisiyananpaq.

3 Qillqasqata ñawincharquspataq tapukuykunaman kutichisun.

- ¿Iman kanman tarpuy kinraypi pisi unu kaptin?
- ¿Wasi ayllukunapaq allinchi tarpuy?
- ¿Imataq kanman ayllu runakunapaq unayta ch'akiriqtin?

4 Rimaykunata ñawinhaspa 365 yupay p'anqamanta stikerkunata hurquspa maypin kanan chayman k'askachiy.

Juan ch'aki chakrakunaman muhunkunata tarpun.

STIKER

Chakrakuna ch'akipuni kachkan mana para kaptin.

STIKER

Mana para kaptinqa, mana tarpuy kanchu, mana tarpuy kaptintaq mana mikhuy kanchu.

STIKER

5 ¿Kanmanchu mikhuna ch'akiman mana wanuchasqa chakrakunaman tarpuqtinchik? Qillqay.

- 6 Iman kanman tarpuy kinraypi pisi unu kaptin chaymanta yachaqmasiykikunawan, taytamamaykiwan rimay. Chaymantataq mayqam ruraykunan allin unu kananpaq, para waqyanapaq chaykunata siq'iy.

- 7 Huk rurayta akllaspa yachaqmasiykikunaman utaq taymamaykiman willariy imanaptinmi allin unu, para tarpuykunapaq amachay.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 8 Tapukuykunata ñawinchaspa allin kutichisqata (X)wan ch'ikuy.

¿Allinchi, iman kanman tarpuy kinraypi pisi unu kaptin riqsisqanchik?

Arí

Mana

¿Imarayku? _____

2 Raphi

Correo electrónico nisqata ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspa yachaqmasiykikunawan rimay.

¿Hayk'aqllapas correo electronikuta ñawincharqankichu?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Manuela correo electrónico chaskisqanta ñawinchay.

¡Correo electrónicotaqa imaymana rimanata achkha runakunaman apachisunman!

3 Qillqasta ñawincharquspataq, yachaqmasiykikunawan rimaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Imamantataq qillqasqa rimasqa? ¿Qampaq tarpuy kinraypaq kananpunichu unu?
- ¿Imataq kanman mana unu kaptin, mana tarpuqtinchik ima?

Awicha muhukunata,
chakrakunata allichan
tarpunapaq, sutinkuna
tarinanpaq yanapay.

4 Siq'ikunata allinta qhawaspa sutinkunata qillqay.

5 Siq'ikunapa sutinta simi phatmakunawan hunt'apay.

____lla

____ta

ni ____

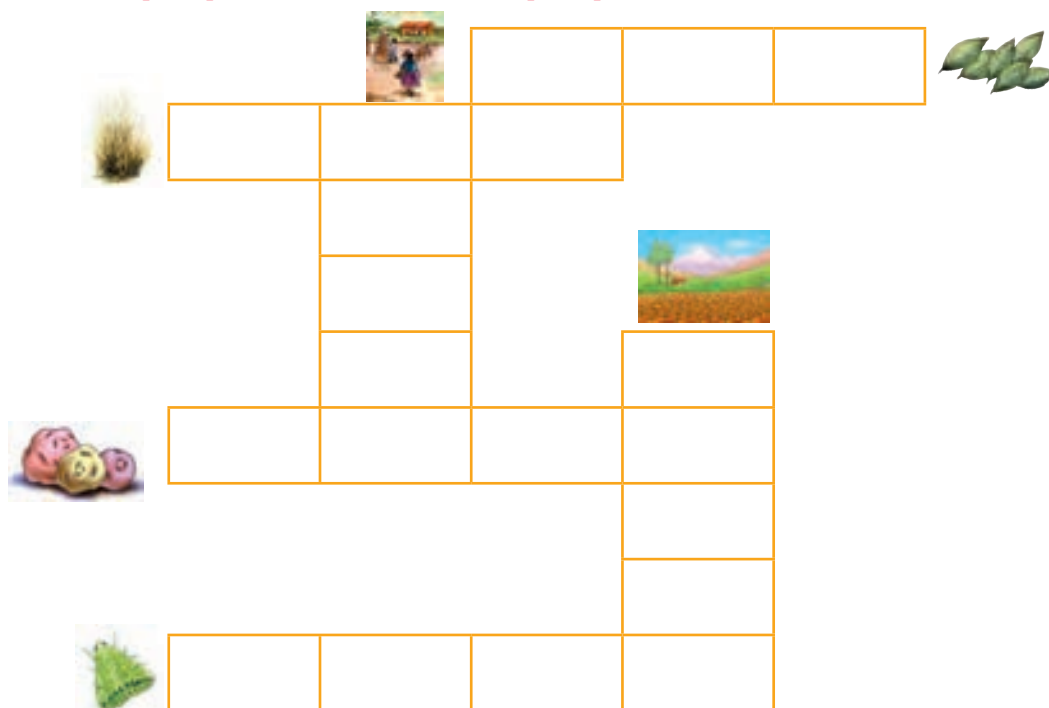
6 Kuyuq qillqakunawan simikunapa qillqankunata hunt'apay.

thuta				
-------	--	--	--	--

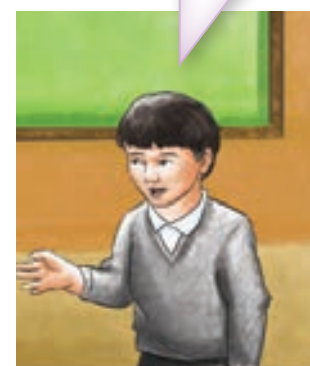
nina			
------	--	--	--

chhalla						
---------	--	--	--	--	--	--

7 Thuta, papa, chhalla qillqankunawan simikunata paqarichisun.

Siq'ikunapa sutinta
llikakunapi
qillqay.

8 Qillqasqaman simikunawan hunt'apay

Awichuy sara tarpunanpaq _____q'upakunata pichan, papa muhuman _____ yaykusqanta ima akllan.

Warmi awichaytaq _____q'upata _____ kanan _____tarpunanpaq. Sumaq pichasqa wanuchasqa chakrapiqa allin mikhuy kanqa.

9 Siq'ikunata qhawaspa qillqasqata qillqay.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 kutichiy.

¿Correo electroniconta imatapas willanakusunmanchu? Riqsichiy.

3 Raphi

Mensaje de texto nisqata tarpuyman ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

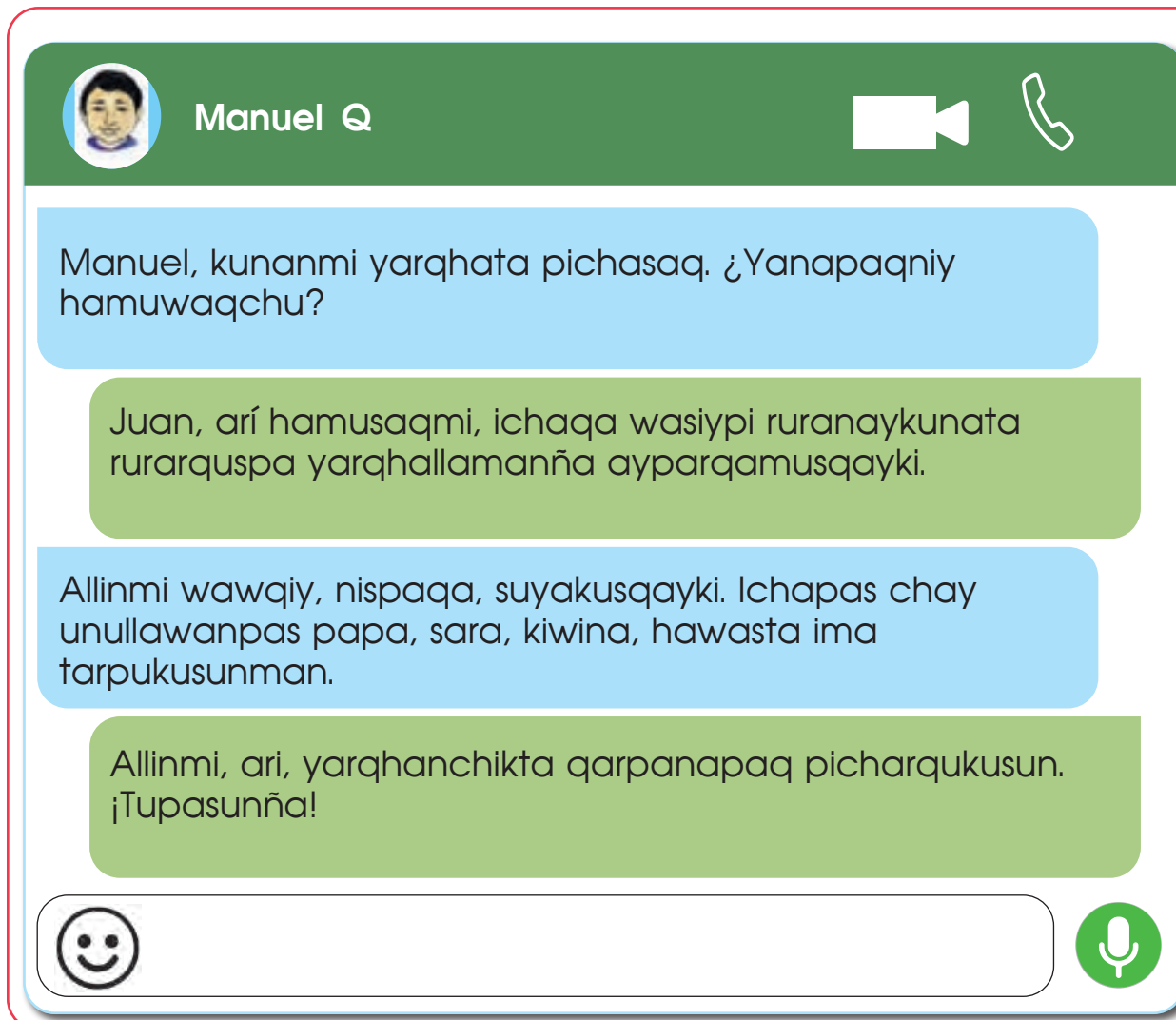
¿Hayk'aqllapas tarpuypi yanapakurqankichu?

¡Rimanakuyta ñawinchasun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Yarqha pichayman mensaje de texto nisqapi rimanakuyta ñawinchay.

¡Celularpi rimaykunata apachisunmanmi, hinallataq rimasunman ima!

2 Rimaspalla kutichiy.

- ¿Imamantan Manuel Juanwan rimanku? ¿Imapaqmi Manuel yanapanata munan? ¿Taytamamayki imatataq ruran unu tarinanpaq? ¿Imakunatatataq Manuel tarpunqa?

3 Sutikunata ñawinchaspa 365 yupay p'anqapi stikerkunata kuchuspa maypin kanman chayman k'askachiy. Chaymantataq qillqankunata llikakunaman qillqay.

STIKER	chhalla						
--------	---------	--	--	--	--	--	--

STIKER	thuta						
--------	-------	--	--	--	--	--	--

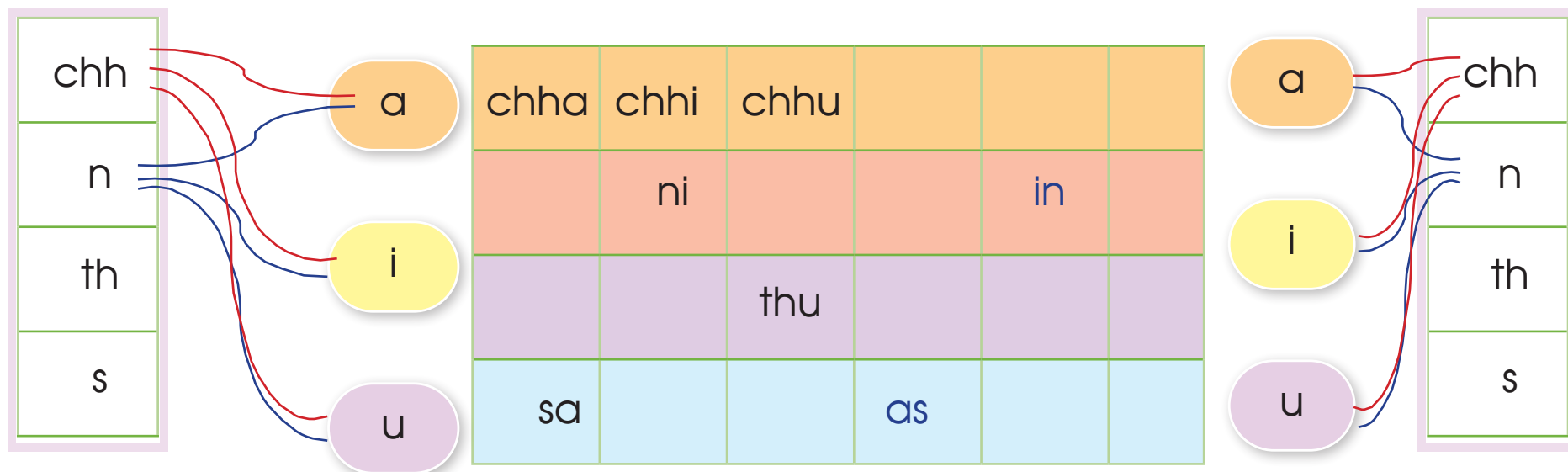
STIKER	nina						
--------	------	--	--	--	--	--	--

STIKER	sara						
--------	------	--	--	--	--	--	--

4 Qillqasqata hunt'apay simikunawan.

Taytay _____ q'upata pichan _____
kananpaq. Chaymantataq muhu papapi _____kuruta
usphawan hampin tarpunanpaq. Manuelqa taytamamanta yanapanpuni
tarpuypi, Micaela sullk'antaq uywakunata michin. Tarpuypiqa llapallanku
yanapakunku.

5 (Chala) chhalla, nina thuta, qillqankunawan musuq simi phatmakunata machkaspa pukllasun. Simi phatmakunata llikaman hunt'apay.

¡Micaela, musuq simi phatmakunata tarirqun!

6 Siq'ikunata qhawaspa simikunata qillqay.

7 Simi phatmakuna riqsisqaykiwan musuq simikunata qillqay.

8 Siq'isqakunata qhaway, chaymantataq huk qillqasqata sapankawan paqarichiy.

1

2

3

4

1.

2.

3.

4.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 kutichiy.

¿Imaynatataq musuq simikunata ñawinchayta qillqayta yacharqanchik?

4 Raphi

Rimasunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspata tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Siq'ipi imatataq rikuchkanki?
- ¿Sink'aywapa t'ikan imatataq willawanchik?
- ¿Imatataq rurananchik sink'aywapa achka t'ikanta rikuspa?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamamaykiwan, yachasqamasiykikunawan sink'aywapa t'ikanmanta rimay, imaraykutaq sink'aywapa t'ikanta qhawana. Willasqanta siq'ispa qillqay.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3 Yachaqpa willawasqanchikta ñawinchasun:

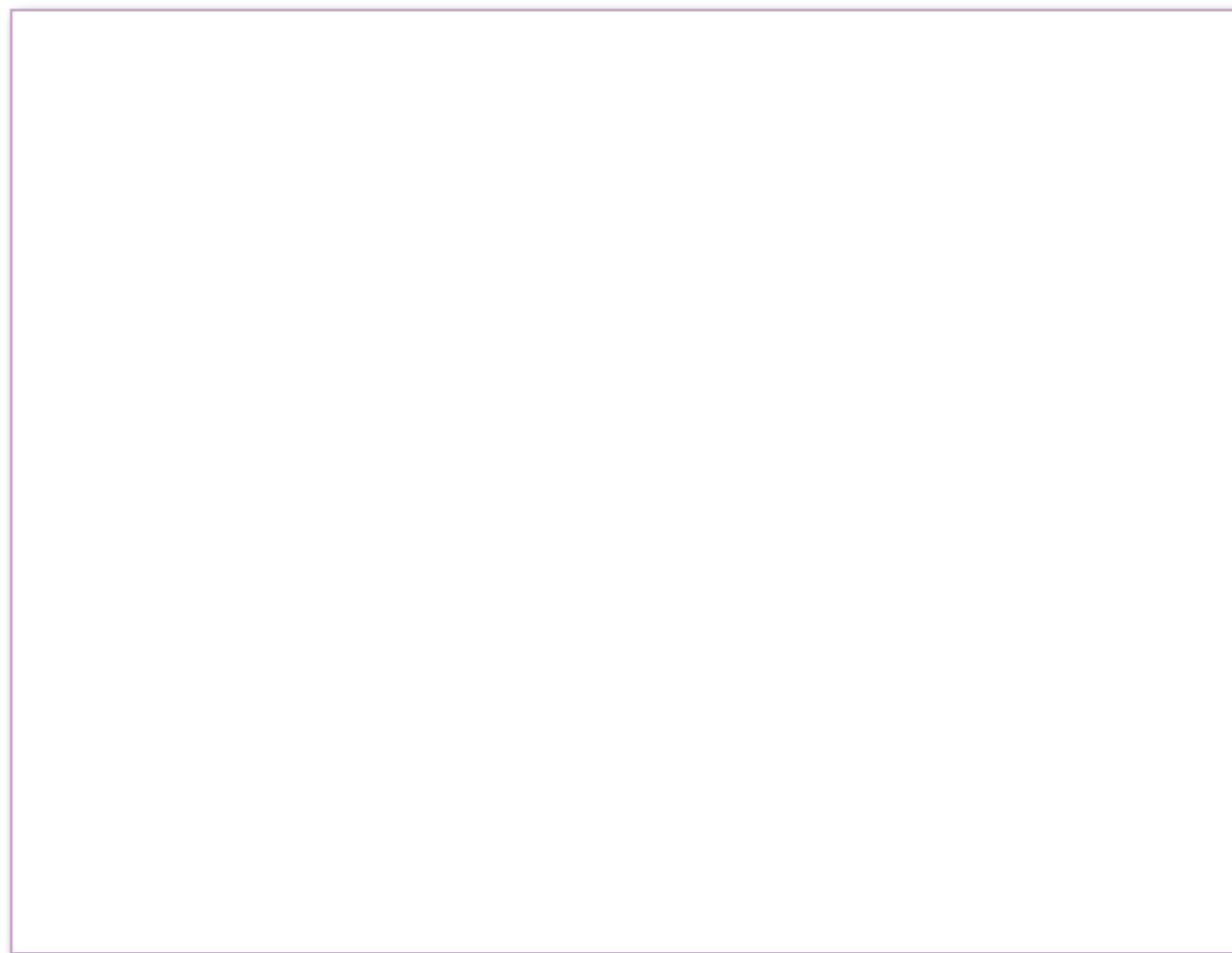
Sink'aywapa t'ikanqa tarpuypa chayamusqanta willawanchik. Anta sitwa killapi t'ikaqtinqa ñawpaq tarpunapaq, qhapaq sitwa killapi t'ikaqtintaq chawpi tarpunapaq, quya raymi killapi t'ikaqtintaq qhipa tarpunapaq.

4 Allin tarpuypaq pacha yachaykunamanta rimasun.

5 Manaraq rimachkaspa, allin tarpunapaq huk pacha yachayta akllakuspa siq'iy.

- ¿Imamantataq pacha yachayniyki?
- ¿Imatataq willawanchik?
- ¿Hayk'aq, imayna tarpunapaqtaq willawanchik?

6 Kunanqa yachaqmasiykikunawan rimay.

Ñuqaqa aka tanqakunapa rikhurisqanmanta.

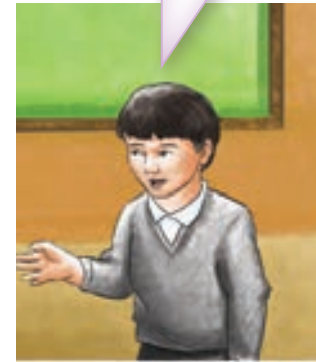
Ñuqataq, hamp'atukunamanta.

Yuyariy:

Tupawasqanchikta suyakusun rimanapaq.

Pachata hunt'aspa rimay.

Rimasqankuta allinta uyariy.

7 Yachaqmasiykikunawan rimaspataq, chaninchay rurasqaykikunata ch'ikuy.

	Arí	Mana
¿Pacha yachaymanta ch'uyata ch'ilatachu rimarqani?		
¿Yachaqmasiykunata allintachu uyarirqani?		
¿Tupawasqanta suyakuspachu rimarqani?		

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

8 kutichiy.

¿Imatataq yachananchik rimanakuypi allinta rimanapaq?

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Kasqan willakuyta willakuwaqchu iman kanman tarpuy kinraypi pisi unu?

¡Qasqan willakuyta willakusun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 1 **Manaraq kasqan willakuyta willakuchkaspa, siq'ikunata qhawaspa sapankamanta hamut'ay. Huk kaqta akllakuy kasqan willakuyta willakunaykipaq.**

- 2 **Akllakusqaykimanta kasqan willakuy willakunaykipaq umachakuy:**

¿Imamantataq kasqan willakuyta willakusaq?

¿Imaynataq kasqa?

¿Maypitaq tarikun?

¿Imatan rurachkanku?

¿Imaynan kayta rikuspa tarikuni?

Kay esquema nisqa yuyayniyki chaninchanaykipaq yanapasunki.

3 Yuyaychakusqaykiwan yanapakuspa, iman kanman tarpuy kinraypi unu pisi kaptin chaymanta kasqan willakuyta qillqay.

¿Imamantataq kasqan willakuyta?

¿Imaynataq kasqa?

¿Imanarqanmi?

¿Imaynan kayta rikuspa tarikuni?

Patan qillqa: _____

4 Yachaqmasyikunaman, taytamamaykiman kasqan willakuy qillqasqaykita qhawachispa imanisqantapas uyariy allichapanaykipaq.

Yachaqmasyikunaman,
taytamamaykiman
qillqasqaykita
qhawachiy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Rimaspalla kutichiy. ¿Mayqam llamk'aytaq qampaq aswan allin karqan?

¿Imarayku?

6 Raphi

Chota - Cajamarca Ilaqtapa papa tarpuyninta riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

- 1 Qillqaspa patan qillqata ñawinhaspa tapukuykunaman kutichiy: ¿Imamantataq qillqasqa rimachkanman? ¿Imaynan kanqa?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 2 Qillqasqata ch'inlla ñawinchay, chaymantatataq altumanta yachaqmasiykikunapaq utaq taytamamaykipaq ñawinchay.

Chotapi papa tarpuy

Cajamarca Ilaqtapiqa, Chota ayllu runakunaqa ancha yachayniyupmi kanku, paykunaqa ñawpaqta papa muhukunata, allin samasqa chakraman utaq, sarapa wiñasqan chakrakunaman tarpunku.

Paykunaqa quya raymi, kantaray killakunapi ñawpaq parapa chayasqanwan tarpuyta qallarinku. San Marcos, cajamarquinokunaqa yuntawan, wakinkunataq tractorwan, maquinariakunawan ima tarpunku, ichaqa kay chakrakunapiqa papata tarpunku qhatunallankupaqña.

3 Yachaqmasiykikunawan rimaspa tapukuykunaman kutichiy:

- ¿May llaqtamantan qillqasqa rimasqa?
- ¿Imaynatataq papa tarpunankupaq chakrakunata akllasqaku?

4 Cajamarquinokunapa papa tarpuyninta aylluykipi tarpuytawan siq'iy.

Cajamarca	

5 ¿Imakunapitaq rikch'akun, imakunapitaq mana rikch'akunchu aylluykipa tarpuynin Chota llaqtapa tarpuyniman? Siq'ispa qillqay.

--

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

6 ¿Imatataq yacharqanchik chotakunapa tarpuynimanta?

¡PUKLLASUNCHIK!

Qillqasqata ñawinchaspa willakuypa nisqanmanhina 288 yupay raphipi k'askachinakunata k'askachiy.

Manuel k'uski irqi

Manuel k'uski irqi
Muhu papaman winarqukusqa;
muhu papaqa hatun kasqa:
yarqhaman winarqukusqa.
Yarqhapiqa unu kasqa:
Wakapa phakanman winarqukusqa;
wakaqa hayt'aspa wikch'umusqa:
wanu ukhuman winarqukusqa;
wanuqa q'uñi kasqa
chaypi Manuel puñurqapusqa.

Siq'ikunata qhawaspa
yachaqmasykikunaman,
willakuyta willay.

Stiker

Stiker

Stiker

Stiker

8

T'aqa

Apunchikkunawan uywanakusunchik

¿Imaraykutaq apunchikkunata yuyarinanchikpuni?

Yachaykuna rikhurichiq.

Anti ayllukunapiqa runamasintin, apukunawan, Pacha Mamawan, pachamamapi imaymana kaqkunawan sumaqta lliwlla huñupi uywanakuspa kawsaqku. Ichaqa, kunan watakunaqa ayllukunapi imaymana sasachakuykunata, apunchikkuna yupaychay qunqapusqankuta ima rikunchik. Kayqa musuq kawsaykuna chayamusqanwan, qullqillataña sapanka runapas machkasqanwan.

Atipayninchik.

¿Imatataq rurasunman taytamamanchikman imarayku apunchikkuna yupaychay qunqasqanchikmanta willanapaq?

Qhawaspa kutichiy.

- ¿Imatataq siq'isqapi runakuna rurachkan?
- ¿Hayk'aqllapas rikurqankichu? Willakuy.

Rurasqa.

Imarayku apukuna yupaychay qunqasqanchikmanta ayllu runakunapaq huk kartata qillqay.

1 Raphi

Imarayku apukunawan uywanakuy chinkapusqanmanta riqsisun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

- 1 Wasiykipi huk kurak runawan rimay, willachikuy apunchikkuna yupaychay qunqapusqanchikmanta. Willasqanta siq'iy.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay

Tayta Tomas apukunamanta willawanchik.

Tayta Tomasqa ayllunpi allin yachaqa qhari runam, ichaqa ñawin pisitaña rikun, chaymi pay willakun imaynata apukunawan kawsasqanmanta, apukunaqa taytay ninatan munanku imaraykuchus ñuqanchikpaqqa apukunayá taytanchik, pachamamataq mamanchik. Ñuqanchikqa paykuna taytamamayumi paqarimusqanchikmanta pacha kanchik, paykunan imaymanamanta amachaspa sumaqta kay pachapi uywawanchik, paykuna kaptin mikhusqa upyasqa purinchik, ichaqa kunan runakunaqa apunchikkunata qunqapuchkanku imaraykuchus ayllukunaman musuq kawsaykuna chayamusqanwan, hinallataq runakuna karruta, qullqillataña llallinarikusparaq machkaptinku, ichaqa ñan kutiripunanchikña apunchikkuna, pachamamanchik tukuy sunquwan yupaychayman sumaq kawsay kananpaq.

Yachaqmasiykikunawan,
taytamamaykiwan, imarayku
apunchikkuna yupaychay
qunqasqanchikmanta rimay.

3 Tapukuykunaman rimaspa qillqaspa ima kutichiy.

- ¿Imanispataq tayta Nicacio apukunamanta willawanchik? ¿Apukunari imaninatataq munasqaku? ¿Imaraykutaq pastillasta wawakuna mañakun?
- ¿Imaraykutaq kunan runakuna apunchikkunamanta qunqapuchkanku?
- ¿Allinchu apukunawan sumaq kawsay? ¿Imarayku?

4 Allin kutichisqata (x)wan ch'ikuy ¿Imataq kanman wiñaypaq apunchikkunamanta qunqapuqtinchik?

Sumaq kawsay tukukapunman

Apukuna, Pachamama kusikunkuman.

5 Imarayku qura hampikunawan manaña hampinakusqanchikmanta taytamamaykiwan rimay.

6 Taytamamaykiwan rimay, tapuy ima imakunapiwanmi kanman runakuna apukunamanta qunqapusqanchikmanta.

7 Apukuna qunqasqanchikmanta taytamamaykipa willasqanta siq'ispa qillqay.

8 Yachaqmasiykikunaman, taytamamaykiman siq'ispa qillqasqaykita qhawachiy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Tapukuyta ñawinchaspa, allin kutichisqata llimp'iy.

¿Allinchu apunchikkunawan sumaq kawsay?

Arí

Mana

¿Imarayku?

.....

2 Raphi

Willakuypa siq'iyninta ñawinhaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Yachaqmasiykikunawan rimaychik:

¿Awichay imakunataq kanan?

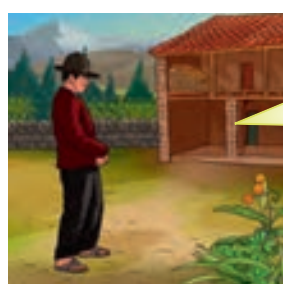

Ñawinchananchikpaq allichakusun.

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay imaynatan: ¡Chakraman purinapaq allichakunchik!

Tomas warmintin chakra rinankupaq allichakunku.

Yaw warmi, chakraman rinapaq allichakuy, wawakunata kamachiy kharmuta ima ruray.

¿Arí Tomas, qampas llamk'anakunata listunkiñachu?

Ñawpaqtaqa allintaraq kharmunchikta mikhurqusun.

Wawakuna hatariychik pachata llallisun.

Mamay, kukata aqhata imataq qunqawaq .

Haku, haku

Arí, ari quqawatapas apachkanin.

Haku, haku

Wawanchikkuna hamuchkanña, sumaq kawsasqankumanta kusikuni.

Runakuna sumaqta kawsaqtinqa ñuqanchikpas kuisqa kanchik.

Pachamama, sumaq ñust'a mamita anchata añanchakuyki sumaq uywawasqaykimanta.

Taytay kay k'intullata haywarimuyki

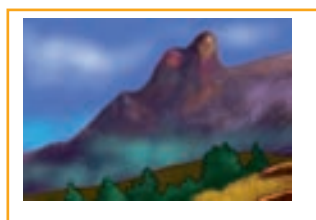
3 Tapukuykunaman rimaspalla kutichiy.

- ¿Willakuypa siq'inpi pikunamantataq rimasqa? ¿Imamantatataq rimasqaku?

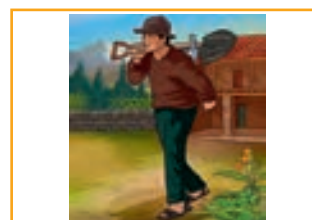
4 Siq'ikunapa sutinta ñawinchaspa, sapa simi phatma t'uqyasqanmanhina t'aqllakuy.

mikhunankupaq pukllanankupaq ch'allanankupaq

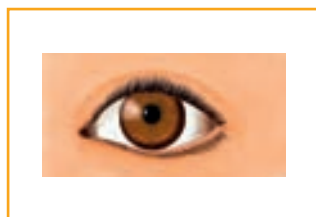
5 Siq'ikunapa sutinta ch'ikuy.

- añas
- apu

- qhari
- warmi

- ñawi
- simi

- kiru
- kuka

- wasi
- chakra

- kharmu
- khallu

6 Simi phatmakunawan simikunata wakichiy:

wi ña

ri qha

mu
khar

pa ma
cha ma

7 Simikunata ñawinchaspa rimayta qillqay.

Tomas tarpun tayta papata

chakraman Kharmuta Micaela q'ipin

warmintin sumaqta Tayta apukunaman ch'allarin. Tomas

8 Sopa de letras nisqapi simikunata maskhay.

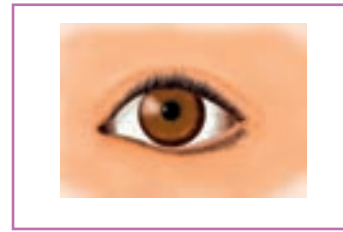
p	a	ch	a	m	a	m	a	a	a
a	s	ñ	a	w	i	a	s	r	q
s	t	f	m	q	m	q	p	u	h
h	u	r	k	i	l	l	a	a	l
a	w	s	w	d	s	c		n	i
m	s	a	q	qh	a	r	i	a	n
a	h	ch	q	n	k	i	n	p	t
kh	a	r	m	u	u	s	h	u	i

- killa kharmu ñawi qhari apu pachamama inti

9 Siq'ikunapa sutinta rimaspa tukukuyninpi simi phatmawan qallariq simikunata muyuwan wichq'ay.

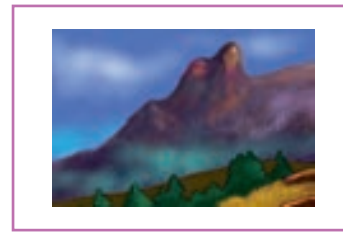
rit'i
runa
runtu

ñakch'a
waka
wiqru

khaya
llukhay
phaway

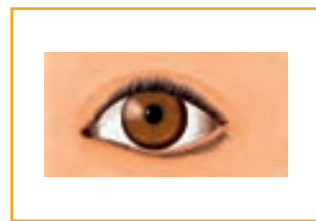

awa
punku
papa

10 Siq'ikunapa sutin qallarisqan simi phatmakunawan iskay simita qillqay.

.....
.....

.....
.....

.....
.....

Yachasqanchikmanta hamut'asun

11 Rimaspalla kutichiy.

- ¿Willakuypa siq'iynin ñawinchay sasachu kasqa? ¿Imaynatataq ruraraqanki?
- Taytamamaykiwan rimay huk willakuypa siq'iynin qillqanaykipaq.

3 Raphi

Kawsasqamanta willakuyta ruraytukunapaq ñawinchaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¡Kawsay willakuyta ñawinchasun ruraytukunapaq!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspa, kutichiy:

¿Ima willaykunatataq qillqasqapi tarisunman?

¿Imatataq willawasunman?

2 Kawsasqamanta willakuyta ñawinchay.

Wañuqkunamanta willakuy

Aya marq'ay killapi, huk p'unchaw qallariyta, chawpi p'unchawta, sayk'usqa yarqasqa, almakunaqa wasinchikman qhawayupninchik chayamunku, kawsaqqunataq wasipi aqha, mikhuna, piña, frutakunata, t'antakunata, wawakunata, llamakunata, kawallukunata, hank'akunata, qantu t'ikata, siwilla tuquruta ima huk yana waytapi, utaq chusi patapi mast'arquspa suyachinku. Chaymantataq llamaman, kawalluman hanku mikhunakunata, siwilla tuquruta, qantu t'ikata ima q'ipichispa huk allquchantinta almakunata kacharparipunku, chay siwilla tuqurupis aqha rin ñanpi ch'akiqin qantus t'ikapi upyananpaq, chayhinatam almakunatapapas sumaqta chaskispa kacharparipunku, chaymi ñuqanchiktapas paykunaqa sumaqta qhawawanchik.

3 Qillqasqata ñawincharquspataq kutichiy:

- ¿Imamantan qillqasqa rimasqa? ¿Aya marq'ay killapi, huk p'unchawta pikunan chayamusqa?
- Imatataq kawsasqamanta willakuymanta yacharqanchik?

¡Rimaykunata wakichisun!

4 Sapanka llikachasqata ñawinhaspa siq'iwan tupachiy rimay wakinanpaq.

Almakunaqa sapa

Almakunapas

Almakunatapas

sumaqta
qhawawanchik.

huk p'unchaw aya marqa
killapi chayamunku.

yarqan, ch'akin ima.

5 Rimaykunata qillqay.

8 Stikerkunata 367 yupay p'anqapi machkaspam llikachasqakunaman k'askachiy. chaymantataq, sapanka siq'ipa sutinta hunt'apay.

Stiker	Stiker	Stiker	Stiker
qha_____	_____wi	_____mu	a_____
Stiker	Stiker	Stiker	Stiker
qan_____	war_____	wa___kuna	qa_____

9 Qillqasqata riqsisqayki simikunawan hunt'apay.

Tayta Tomasqa allin yachayniyuq (dib varón) _____runa, ichaqa(dib ojo) _____pisitaña rikupun.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

10 Kutichiy.

- Kawsasqanchik willakuykunata willawanchik. ¿Imakunatatq chay willakuykunamanta yacharqanchik?
- Taytamamaykiwan rimay aylluykipi apukunapa sutinkuna qillqanaykipaq.

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspa tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Siq'ipi imatataq rikuchkanki?
- ¿Imaraykutaq runakuna llakisqa, mancharisqa kachkanku?
- ¿Imatataq aya marq'ay killapi ruphasqa tanta willawanchik?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan rimay, ima yachaykunan kan aya marq'ay killapi t'anta ruraypi. Willasqanta siq'ispa qillqay.

3 Awichapa willawasqanchikta ñawinchay:

Aya marq'ay killapiqa wañuqkunapaq t'antata rurakun, sichus hurnupi t'anta rupharqapun chayqa pipas ayllumasinchik, wasimasinchik wañunanpaqmi, chaymi wakinqa llakisqa mancharisqa kanku, ichaqa kayqa allinta yuyaywan purinapaq willawallanchiktaq.

4 Imaynata almakunata suyasqanchikta, kacharparipusqanchikta, utaq t'anta ruraymantapas dramatizay.

5 Manaraq dramatizachkaspa yachaqmasiykikunawan, taytamamaykiwan allichakuy kaykunata qhawarikuspa.

- Rimanaykipaq tupasqanta atinaykikama yachay.

- Rimanaykipaq tupasqanta atinaykikama yachay.

- Rimanaykipaq tupasqanta atinaykikama yachay.

- Rimanaykipaq tupasqanta atinaykikama yachay.

- Allinta uyarinankupaqhina rimay.

6 Taytamamaykiwan, yachaqmasiykikunawan dramatizasqaykimanta willanaykipaq huñukuy.

¿Munaychachu kasqa dramatizay?

¿Ima kawsasqanchikmanta willakuyta dramatizarqankichik? ¿Pitaq qamri karqanki?

7 Taytamamaykipa, yachaqmasiykikunapa dramatizacionmanta rimasqanta uyariy.

8 Taytamamaykita, yachaqmasiykikunata uyarispataq, ima rurasqaykikunata llimp'iy.

Ch'uyatachu rimarqani.

Allinta, uyarinankupaqhinchu rimarqani.

Akllakusqaymanhinachu hunt'arqani.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Rimaspalla kutichiy.

- ¿Imaynan dramatizacionpi rurayniykikuna karqan? ¿Ruranaykipaq akllakusqayki allinchu karqan? ¿Imarayku?
- ¿Imakunamantawantaq chayhinata dramatizakuman?

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq alichakusun

¿Taytamamaykiman
yachaqmasykikunaman
willawaqchu imarayku
apunchikkuna,
pachamamanchik, wañuqkuna
qunqasqanchikmanta?

¡Kartata qillqasun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

1 Kartata manaraq qillqachkaspa kaykunata yachanayki:

Ñawpaqtaqa pachata
churay.

Pipaqmi karta
qillqasqayki, sutinta
churay.

Tukukuyninpi sutiykita,
suti qillqaykitawan
churay.

2 Qillqanaykipaq umachakuy.

¿Imatan qillqasun?	¿Imamantan qillqasun?	¿Imapaqmi qillqasun?

3 Kartaykita qillqay. ¡Yuyariy, pisillan kanan!

4 Yachaqmasykikunapaq kartaykita ñawinchay, ima nisqankunatapapas uyariy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Rimaspalla kutichiy:

- ¿Karta qillqasqayki imarayku apunchikkuna, pachamamanchik, almakuna qunqasqanchikmanta riqsichinapaq allinchi?

Taytamamaykiman,
yachaqmasykiman
qhawachiy qillqasqaykita.

✦ Yachananchikpaq allichakusun

- 1 Qillqasqata manaraq ñawinchachkaspa, kutichiy.
 - ¿Qillqasqari imamantataq rimachkanman?
 - ¿Apu Qurupunari imaynataq kanman?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 2 Qillqasqata ñawinchay.

Apu Qurupuna

Ayllukunapa kawsayninpiqa
wañuqkunapas
kawsachkanmanpashinas,
chaymi wakinkunaqa ninku
wañuq runakunaqa mana
hanaq pachamanchu
rinku, aswanpas Apu
Qurupunamansi ripunku nispa.

Apu Qurupunaqa Arequipa
hatun llaqtapi tarikun,
kay apuqa manan sinchi
hatunchu, ichaqa allin
willka chaysi wañuqkunaqa
chayman ripunku.

Qurupunaman chayanapaqqa mana ima sasachakuyniyuq sumaq
runas kawsayninchikpi kananchik nispa ninku, chayman chayaqtiykiqa
urqu ukhupis huk hatun munay anti llaqta kachkan, chaypis sumaqta
runakunaqa kawsanku.

3 Tapukuykunamanhina yachaqmasyikikunawan rimay:

- ¿Maypitaq apu Qurupunari tarikusqa?
- ¿Qillqasqapa nisqanmanhina pikunataq kaypiri tiyasqa?

4 Qillqasqapa nisqanmanhina apu Qurupunata anti runakunapa tiyasqanta siq'iy.

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Rimaspa kutichiy.

- ¿Apu Qurupunamanta yachasqayki allinchi? ¿Imarayku?
- ¿Aylluykipiri imaynataq apukuna?
- ¿Aylluykipiriima kawsasqamanta willakuykunatataq apukunamanta willakunku?

¿Imaraykutaq apunchikkunata yuyarinanchikpuni?

Qhawaspa kutichiy.

- ¿Imatataq runakuna siq'ipi rurachkan?
- ¿Qam hayk'aqllapas kayhina ruraypi yanapakurqankichu? Rimay.

¿Imaynatataq iman kanman apunchikkuna qunqasqanchikmanta riqsichisunman?

Rurasqa.

Huk willakuypa siq'inta paqarichiy imataq kanman apunchikkuna qunqapusqanchikmanta willakuspa.

Yachaykuna rikhurichiq.

Anti ayllukunapi runakunaqa sumaqta runamasintin, apukunawan, pachamamawan ima kawsanku. Ichaqa, kunan watakuna imaymana runamasintin, ayllumasintin, llaqtamasintin ch'aqwaykuna, kay mana allin kawsaykuna runakunata mana allin ñanman churan sapallan imapas rurayman, imapas qullqiwan rantiyma. Kayhina kawsaykunam pachamamanchikwan, apukunawan sumaq kawsayninchikta pisimanta chinkachipuchkan.

Atipayninchik.

Imarayku apunchikkunata, pachamamanchikta qunqasqanchikmanta riqsirquspaqa.

1 Raphi

Iman kanman apukunawan kawsayninchik chinkaptin riqsisunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Yachaqmasiykikunawan utaq taytamamaykiwan rimay.

¿Imataq kan llapallanchik apunchikkunata qunqaptinchik?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

Apunchikkuna

Ayllukunapa kawsayninpiqa wiñaypuni runakunaqa apukunawan sumaqta sunqunkuwan, kusikuywan uywanakuspa kawsaaku, paykunaga allintan yachaq hayk'aq mikhuna, alkansu apukunaman haywayta, chayraykun ñawpa runakunaqa willka wasikunata pirqarqanku, Machupicchu, Saqsayhuaman, Tipon, hukkunata ima apukuna, pachamama, inti tayta, mamakilla, ch'askakuna, yakumama yupaychanankupaq. Kunanri ¿Imaynatataq kawsachkanchik kay llapallan apunchikkunawan? Kay kawsasqanchikmantaga hamut'ananchikmi, hinasqataq sunqunchikwan qhawarisun, yuyarisun llapallan apunchikkunata sumaq kawsananchikpaq.

Imataq kanman apunchikkunata
qunqapuqtinchik, chaymanta
rimay.

3 Tapukuykunata rimaspa kutichiy.

- ¿Ima apukunatatataq ñawpa runakuna yupaychaqku? ¿Qillqasqapi ima allin kawsaytataq qhawarichiwanchik?
- ¿Imaraykutaq allin apunchikkunawan sumaq kawsay?

4 Rimaykunata ñawinhaspa, siq'iwan tupachiy.

Pachamamaqa mamanchikmi, paypin
paqarinchik, kawsanchik, payqa sumaqta
yuwawanchik.

Sapanka aylluqmi apunkunaqa kan,
paykunaqa kay pachapi sumaqta khuyakuspa
wawankunata qhawawanchik, uywawanchik.

5 Kutichiy ¿Qhawarisqaykimanhina, sumaq kawsay kanmanchu apunchikkunta qunqaptinchik? ¿Imarayku?

- 6 Taytamamaykiwan utaq yachaqmasyikikunawan rimay imakunapiwantaq kanman apunchikkuna qunqanachikpaq, imatataq rurasunman kawsarichinapaq.
- 7 Imakunapiwanmi kanman apunchikkunata qunqapuqtinchik, manaña haywaptinchik, imatataq kawsarichinanchikpaq rurasunman, chaykunamanta taytamamaykipa willasqanta siq'ispa qillqay.

Imakunapiwanmi kanman apunchikkunata qunqapuqtinchik.	Imakunatatataq kawsarichinapaq rurasunman.

- 8 Taytamamaykiman, yachaqmasyikikunaman siq'ispa qillqasqayki qhawachiy.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

- 9 Tapukuykunata ñawinchaspa, allin kutichisqata (X)wan ch'ikuy.

¿Allinchi imakunatatataq kanman apunchikkuna qunqasqanchikmanta riqsisqanchik?

Arí **Mana**

¿Imarayku? _____

¿Imakunatatataq kawsarichinapaq rurasunman?

2 Raphi

Rimanakuspa chaninchasqanchikta ñawinhaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

- 1 Ayllunchikpi yachaqkunam apunchikkunawan sumaq kawsayta mana chinkananta munankuchu.

¿Imapaqmi huñunakunqaku?

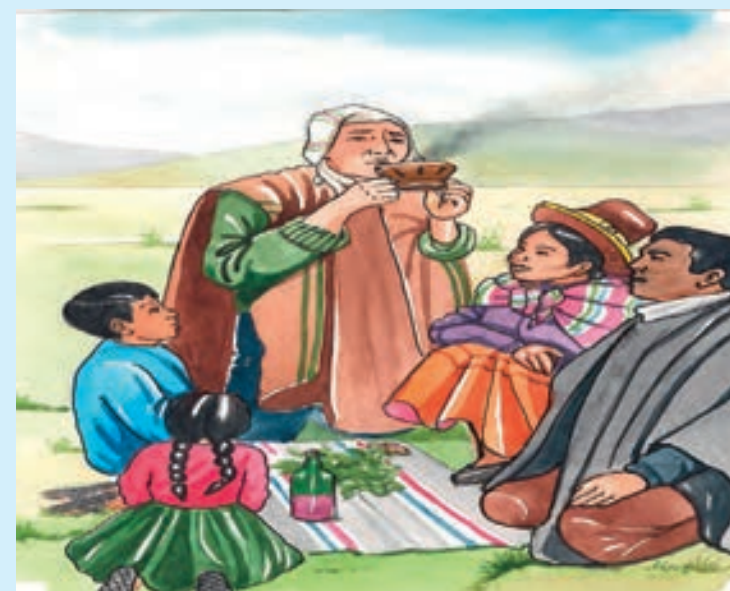
¡Apunchikkuna mana qunqanapaq chaninchanqaku!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

- 2 Qillqasqata ñawinchay.

Rimanakuspa chaninchasqakuna

1. Sapa illapa p'unchaw, yachaqkuna yachay wasiman ringaku wawakunaman apukunamanta imaymana yachaykuna yachachiq.
2. Yachaqkunaqa huk pachalla yachachinqaku.
3. Sapa killa p'unchaw, quyllur punchawpiwan yachaqkuna ayllu wasipi apukunamanta rimanankupaq huñunakunqaku.
4. Ayllu umalliq, ayllu runakunantin hayk'aq apukunaman, pachamamaman, hukkunamanwan haywanankupaq qhawarinku.
5. Waynasipaskunapas, wawakunapas yanapakunqaku.

3 Qillqasqata ñawincharquspataq tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Pikunataq apukunamanta yachaykunata yachachinqa? ¿Maykunapitaq yachachinqaku?
- ¿Hayk'atataq yachaqkuna chanincharqanku? ¿Imapaqtaq chanincharqanku?

4 Llikachasqapi simikunata ñawinchaspa sopa de letras nisqapi machkaspa llimp'iy.

yachaq - ayllu - wasi - umalliq - yachaqkuna - wawakuna

y	a	ch	a	q	k	u	n	a	a
a	a	c	s	m	t	s	m	p	y
ch	i	w	a	s	i	w	a	k	ll
a	n	q	w	k	l	r	l	h	u
q	s	u	m	ll	i	q		m	u
q	u	y	l	l	u	r	i	s	p
m	w	a	w	a	k	u	n	a	ñ

5 Llikachasqapi simikuna tarisqaykiwan rimayta hunt'apay.

- Yachay wasipi _____wawakunaman yachachinqa.
- _____runakunaqa sumaqta apukunawan kawsanku.
- _____yachaywasipi apukunamanta yachanku.

6 Simi phatmakunawan simikunata qillqay.

wa wa
na ku

chaq yaq

llu ay

si na
wa ku

7 367 yupay p'anqapi stikerkunata k'askachispa rimaykunata qillqay.

Stiker

Stiker

8 Siq'ikunata qhawaspa crucigrama nisqata hunt'apay.

The crossword puzzle grid consists of the following empty cells:

- Row 1: 8 cells
- Row 2: 10 cells
- Row 3: 1 cell
- Row 4: 4 cells

✦ Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Rimaspa kutichiy

- ¿Imaraykutaq chaninchaykuna allin? ¿Imakunapaqwantaq chaninchasunman?

3 Raphi

Aktata ñawinhaspa qillqasun

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Yachaqkuna chaninchaykunaman chayanku, paykunaqa llapallan ayllu runakunapa hunt'ananta munanku.

¿Imaynatataq chaninchasqakunata hunt'achisunman?

¡Llapallanchikmi aktapi suti qillqanchikta churananchik chaninchasqanchikmanta?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

Rimanakuspa chaninchasqakuna

29 qhapaq sitwa killapi 2022 watapi, San Juan ayllu yachaqkuna huñunakunku chaninchanankupaq.

CHANINCHASQAKUNA

1. Sapa illpa p'unchaw yachaqkuna yachaywasita rinqaku apunchikkunamanta wawakunam yachachiq.
2. Inti p'unchaw, quyllur p'unchaw, ch'aska p'unchawkunatataq yachaqkuna ayllu wasipi huñunakunqaku yachaqkuna apukunamanta wawakunaman yachachinankupaq.
3. Ayllu umalliq, ayllu runakunantin hayk'aq apukunaman, pachamamaman, hukkunamanwan haywanankupaq qhawarinku.
4. Waynasipaskuna, wawakunapas haywarikuykunapi yanapakunqaku.

yachaq ayllu umalliq yachaq

Suti qillqa Suti qillqa Suti qillqa

3 Qillqasqata ñawincharquspaqa, tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Ima qillqasqapitaq chaninchasqakuna qillqakurqan?
- ¿Pikunataq akta chaninchasqapi suti qillqanta churarqan? ¿Imaraykutaq aktapi situ qillqankuta churanku?

Ñawinchasun

4 Rimaykunata ñawinhaspa X wan ch'ikuy siq'iman tupaqta.

Yachaq apukunaman haywakun.

Wawakuna pukllan.

Yachaq wawakunaman yachachin.

Yachaq pukllachkan.

Ayllupi runakuna huñunakunku.

Yachaq wasinpi tiyan.

5 Crucigrama nisqapi siq'ikunata qhawaspa sutinkunata qillqay. Kuyuq qillqakunawan yanapakuy.

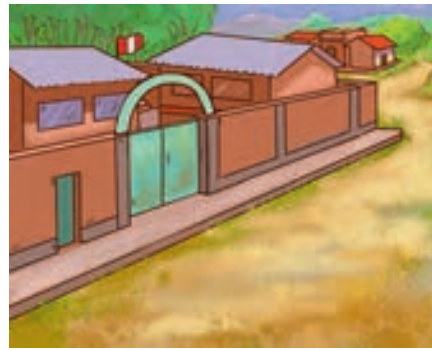
The crossword puzzle grid consists of 10 empty cells. The clues are as follows:

- Clue 1: A group of people (5 people) pointing to the first cell.
- Clue 2: A colorful striped blanket pointing to the second cell.
- Clue 3: A mountain landscape pointing to the third cell.
- Clue 4: A couple with backpacks pointing to the fourth cell.

6 Crucigramapi sapanka simiwan huk rimayta qillqay.

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

7 Siq'ikunata qhawaspa rimaykunata hunt'apay.

- Yachaqkuna wawakunaman _____ haywayta yachachin.
- Yachaqkuna _____ apukunamanta yachachin.
- _____ yachay wasipi apukunamanta yachanku.
- _____ wawakunawan riman.

✚ Yachasqanchikmanta hamut'asun

8 Kutichiy.

- ¿Qampaq allinchi llapallan ayllu runakuna aktapi suti qillqan churasqa?
- ¿Imarayku?

4 Raphi

Rimasunchik

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Siq'ita qhawaspata tapukuykunaman kutichiy.

- ¿Imatataq yachaqa runapiwan qhawachkan?
- ¿Imaninantataq chay yuraq uspha nin?
- ¿Hayk'aqllapas rikurqankichu alkansu kanasqankuta?

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

2 Taytamamaykiwan yachaqmasiykikunawan apukunapaq alkansu kanasqaspi yachaykunamanta rimay. Siq'ispa qillqay willasqanta.

3 Yachaqpa willawasqanchikta ñawinchay.

Apukunaman haywaspa alkansu kanasqanku sumaq yuraq uspha chayqa, apukuna, Pachamama sumaqta chaskiwanchik hinaqa ayllupipas, wasipipas sumaq kawsay kananpaqmi.

Iman kan apukunamanta qunqaptinchik, chaymanta churanakuspa rimanakuyta aparichisunchik.

4 Manaraq churanakuspa rimachkaspa, iskay huñuta wakichiy rimanaykichikpaq:

“Imaynatataq apunchikkunata yuyachkanchik, iman kanman qunqapuqtinchik”.

5 Sapanka huñu rimasqanta kallpachanqa.

6 ¿Mayqam yuyaywanmi qhipakunki? “X”wan chimpuy

Ñuqaqa niyman apukunawan sumaq kawsayman kutipusun nispa.

Ñuqaqa amaña apukunataqa yuyasunchu nispa niyman.

7 Churanakuspa rimanakuypi, kaykunata qhawarispá rimay.

- 1 Huñu: Apunchikkunawan sumaq kawsaman kutipunapaq churanakuspa rimañqa.
- 2 Huñu: Apunchikkunamanta wiñaypaq qunqanapaq churanakuspa rimañqa.
- Sapanka huñu, yuyaykunata chaninchanqa churanakuspa rimañanpaq.

8 Churanakuspa rimayta tukuspataq, rurasqaykikunata qhawariy.

Churanakuspa rimaypi:	Arí	Mana
¿Imarayku yuyaynin nisqaymanta nirqanichu?		
¿Rimanaypaq tupawasqantachu suyakurqani?		
¿Yachaqmasyikunata allintachu uyarirqani?		

Yachasqanchikmanta hamut'asun

9 Rimaspa kutichiy

- ¿Imaraykutaq churanakuspa rimanakuypin yuyaychakuspa rimapakunanchik?

5 Raphi

Rurasqayta riqsichini

✦ Yachananchikpaq allichakusun

¿Munawaqchu taytamamaykiman yachaqmasyikikunaman iman kanman apunchikkuna qunqasqanchikmanta willakuyta?

¡Willakuypa siq'iyinta rurasun!

✦ Yachasqanchikta mat'ipasun

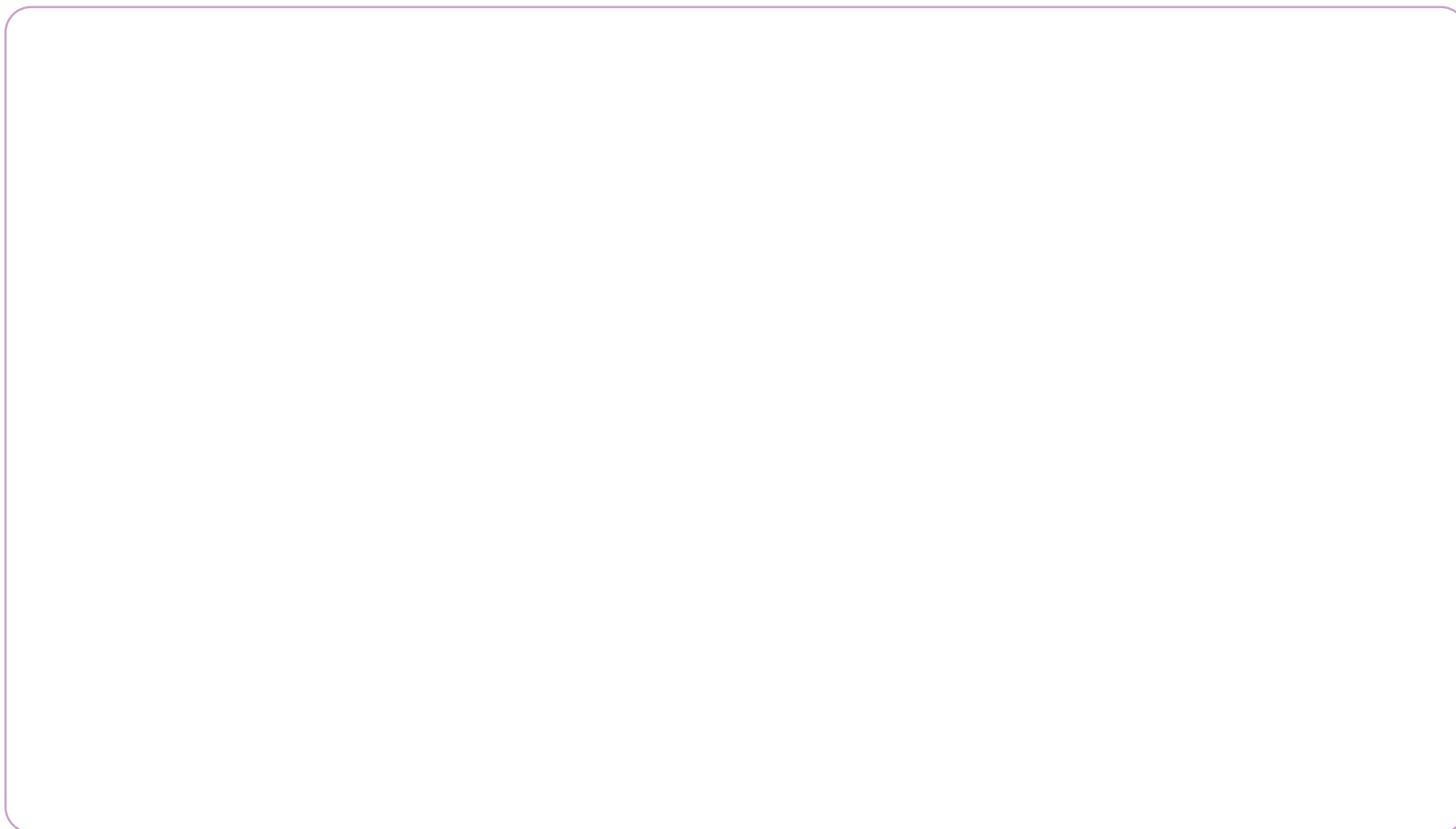
1 **Manaraq qillqachkaspa, yachaqmasyikunawan rimaspa kutichisaq.**

- ¿Imaraykutaq apunchikkunawan sumaq kawsayta qunqapuchkanchik?
- ¿Imakunataq kanman apunchikunamanta qunqapuqtinchik?

2 **Kunanqa, willakuypa siq'inta qillqanaykipaq umachakuy.**

¿Imatataq qillqasun?	¿Imamantataq qillqasun?	¿Pikunapaqtaq qillqasun?	¿Imaynatataq qillqasun?	¿Pikunamantaq rimaqqa?

3 Willakuypa siq'inta qillqay umachakusqaykimanhina.

4 Taytamamaykiman, yachaqmasiykikunaman willakuypa siq'iynin qillqasqaykita qhawachispa, uyariy allichapanaykipaq.

 Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Rimaspa kutichiy:

- ¿Allinchu, iman kanman apunchikkuna qunqasqanchikmanta riqsichisqanchik? ¿Imarayku?

✦ Yachananchikpaq allichakusun

1 Manaraq qillqasqata ñawinchachkaspata pukuykunaman kutichisun.

- ¿Imamantataq qillqasqa rimachkanman? ¿Imaynataq kanman shawikunapa apukunawan kawsaynin?

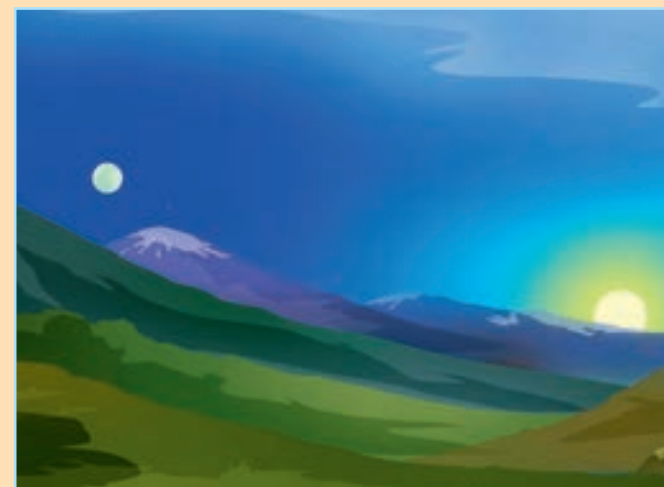
✦ Yachananchikpaq mat'ipasun

2 Qillqasqata ñawinchay.

Inkakunapa kawsayninpi apukunamanta

Inkakunapaq intita, killata, apukunata, ch'askakunata, yakumamata taytachatahina yupaycharqanku, Inti Taytaqa, yakumamawan kuchka pachamamaman kallpata quspa imaymana mikhuykunata runakunaman, uywakunaman llapallan kawsaqkunaman quwasqanchikmanta.

Inti Taytaqa imaymana kawsayninchik qhawaraq kasqanmanta, hatun apukunaman siqaspa inti taytawan rimaqku yupaychaqku sumaqta kuka k'intuta, aqhata haywarispa. Chayhinallatataq mamakillawanpas akllasqa p'unchawkunapi yupaychaqku, rimaqku.

3 Yachaqmasiykikunawan tapukuykunamanhina rimay.

- ¿Inkakuna, imaynatataq intita, killata qhawarirqanku? ¿Imaraykutaq yupaycharqanku?

4 Inkakunata siq'iy quyllurit'ipi intitayta, mamakilla yupaychachkaqta.

Yachasqanchikmanta hamut'asun

5 Rimaspa kutichiy.

- ¿Inkakunamanta yachasqayki allinchu qampaq? ¿Imarayku?
- ¿Aylluykipi intitaytata, mamakillata yupaychankuchu? ¿Imaynatataq yupaychanku?

¡PUKLLASUNCHIK!

367 raphipi tarikuq siq'ikunata llimp'ikunata machkaspa, may tupasqanman machkaspa k'askachiy, hinaspa qillqanta hunt'apay.

A	CH	H	I	LL	M
N	Ñ	I	K	K	KH
P	P´	PH	Q	Q´	QH
R	S	T	T´	T	U
W	Y	CH´	CHH		

Musiq simikuna

Qichwa simipi	Kastilla simipi
Yachananchikpaq	Experiencia de aprendizaje
Allin yachanapaq	Situación significativa
Atipayninchik/ atipanapaq	Nuestro reto
Rurasqa/ ruranapaq	Producto
1 raphi	ficha nº 1
Yachananchikpaq allichakusun	Nos preparamos para aprender
Yachasqanchikta mat'ipasun	Profundizamos nuestros aprendizajes
Yachasqanchikmanta hamut'asun	Reflexionamos sobre lo que aprendimos
Rimasunchik	Nos comunicamos
Llamk'asqayta riqsichisaq	Presento mi producto
Patan qillqa	Título

Musuq simikuna

Qichwa simipi	Kastilla simipi
Patan qillqa	Título
Qura hampi	Plantas medicinales
Imarayku	¿Por qué?
Hatun ñay	Carretera
Pinkiy	Saltar
chaninchaykuna	Acuerdo
Kikin t'uqyaqpi tukuqkuna	Rima
Achala	Adorno
Qhipa raphi	Anexo
Túqyaqkuna	Sonidos
Huch'uy raphipi siq'i	Tarjetas

CARTA DEMOCRÁTICA INTERAMERICANA

I La democracia y el sistema interamericano

Artículo 1

Los pueblos de América tienen derecho a la democracia y sus gobiernos la obligación de promoverla y defenderla. La democracia es esencial para el desarrollo social, político y económico de los pueblos de las Américas.

Artículo 2

El ejercicio efectivo de la democracia representativa es la base del estado de derecho y los regímenes constitucionales de los Estados Miembros de la Organización de los Estados Americanos. La democracia representativa se refuerza y profundiza con la participación permanente, ética y responsable de la ciudadanía en un marco de legalidad conforme al respectivo orden constitucional.

Artículo 3

Son elementos esenciales de la democracia representativa, entre otros, el respeto a los derechos humanos y las libertades fundamentales; el acceso al poder y su ejercicio con sujeción al estado de derecho; la celebración de elecciones periódicas, libres, justas y basadas en el sufragio universal y secreto como expresión de la soberanía del pueblo; el régimen plural de partidos y organizaciones políticas; y la separación e independencia de los poderes públicos.

Artículo 4

Son componentes fundamentales del ejercicio de la democracia la transparencia de las actividades gubernamentales, la probidad, la responsabilidad de los gobiernos en la gestión pública, el respeto por los derechos sociales y la libertad de expresión y de prensa. La subordinación constitucional de todas las instituciones del Estado a la autoridad civil legalmente constituida y el respeto al estado de derecho de todas las entidades y sectores de la sociedad son igualmente fundamentales para la democracia.

Artículo 5

El fortalecimiento de los partidos y de otras organizaciones políticas es prioritario para la democracia. Se deberá prestar atención especial a la problemática derivada de los altos costos de las campañas electorales y al establecimiento de un régimen equilibrado y transparente de financiación de sus actividades.

Artículo 6

La participación de la ciudadanía en las decisiones relativas a su propio desarrollo es un derecho y una responsabilidad. Es también una condición necesaria para el pleno y efectivo ejercicio de la democracia. Promover y fomentar diversas formas de participación fortalece la democracia.

II La democracia y los derechos humanos

Artículo 7

La democracia es indispensable para el ejercicio efectivo de las libertades fundamentales y los derechos humanos, en su carácter universal, indivisible e interdependiente, consagrados en las respectivas constituciones de los Estados y en los instrumentos interamericanos e internacionales de derechos humanos.

Artículo 8

Cualquier persona o grupo de personas que consideren que sus derechos humanos han sido violados pueden interponer denuncias o peticiones ante el sistema interamericano de promoción y protección de los derechos humanos conforme a los procedimientos establecidos en el mismo. Los Estados Miembros reafirman su intención de fortalecer el sistema interamericano de protección de los derechos humanos para la consolidación de la democracia en el Hemisferio.

Artículo 9

La eliminación de toda forma de discriminación, especialmente la discriminación de género, étnica y racial, y de las diversas formas de intolerancia, así como la promoción y protección de los derechos humanos de los pueblos indígenas y los migrantes y el respeto a la diversidad étnica, cultural y religiosa en las Américas, contribuyen al fortalecimiento de la democracia y la participación ciudadana.

Artículo 10

La promoción y el fortalecimiento de la democracia requieren el ejercicio pleno y eficaz de los derechos de los trabajadores y la aplicación de normas laborales básicas, tal como están consagradas en la Declaración de la Organización Internacional del Trabajo (OIT) relativa a los Principios y Derechos Fundamentales en el Trabajo y su Seguimiento, adoptada en 1998, así como en otras convenciones básicas afines de la OIT. La democracia se fortalece con el mejoramiento de las condiciones laborales y la calidad de vida de los trabajadores del Hemisferio.

III Democracia, desarrollo integral y combate a la pobreza

Artículo 11

La democracia y el desarrollo económico y social son interdependientes y se refuerzan mutuamente.

Artículo 12

La pobreza, el analfabetismo y los bajos niveles de desarrollo humano son factores que inciden negativamente en la consolidación de la democracia. Los Estados Miembros de la OEA se comprometen a adoptar y ejecutar todas las acciones necesarias para la creación de empleo productivo, la reducción de la pobreza y la erradicación de la pobreza extrema, teniendo en cuenta las diferentes realidades y condiciones económicas de los países del Hemisferio. Este compromiso común frente a los problemas del desarrollo y la pobreza también destaca la importancia de mantener los equilibrios macroeconómicos y el imperativo de fortalecer la cohesión social y la democracia.

Artículo 13

La promoción y observancia de los derechos económicos, sociales y culturales son consustanciales al desarrollo integral, al crecimiento económico con equidad y a la consolidación de la democracia en los Estados del Hemisferio.

Artículo 14

Los Estados Miembros acuerdan examinar periódicamente las acciones adoptadas y ejecutadas por la Organización encaminadas a fomentar el diálogo, la cooperación para el desarrollo integral y el combate a la pobreza en el Hemisferio, y tomar las medidas oportunas para promover estos objetivos.

Artículo 15

El ejercicio de la democracia facilita la preservación y el manejo adecuado del medio ambiente. Es esencial que los Estados del Hemisferio implementen políticas y estrategias de protección del medio ambiente, respetando los diversos tratados y convenciones, para lograr un desarrollo sostenible en beneficio de las futuras generaciones.

Artículo 16

La educación es clave para fortalecer las instituciones democráticas, promover el desarrollo del potencial humano y el alivio de la pobreza y fomentar un mayor entendimiento entre los pueblos. Para lograr estas metas, es esencial que una educación de calidad esté al alcance de todos, incluyendo a las niñas y las mujeres, los habitantes de las zonas rurales y las personas que pertenecen a las minorías.

IV Fortalecimiento y preservación de la institucionalidad democrática

Artículo 17

Cuando el gobierno de un Estado Miembro considere que está en riesgo su proceso político institucional democrático o su legítimo ejercicio del poder, podrá recurrir al Secretario General o al Consejo Permanente a fin de solicitar asistencia para el fortalecimiento y preservación de la institucionalidad democrática.

Artículo 18

Cuando en un Estado Miembro se produzcan situaciones que pudieran afectar el desarrollo del proceso político institucional democrático o el legítimo ejercicio del poder, el Secretario General o el Consejo Permanente podrá, con el consentimiento previo del gobierno afectado, disponer visitas y otras gestiones con la finalidad de hacer un análisis de la situación. El Secretario General elevará un informe al Consejo Permanente, y éste realizará una apreciación colectiva de la situación y, en caso necesario, podrá adoptar decisiones dirigidas a la preservación de la institucionalidad democrática y su fortalecimiento.

Artículo 19

Basado en los principios de la Carta de la OEA y con sujeción a sus normas, y en concordancia con la cláusula democrática contenida en la Declaración de la ciudad de Quebec, la ruptura del orden democrático o una alteración del orden constitucional que afecte gravemente el orden democrático en un Estado Miembro constituye, mientras persista, un obstáculo insuperable para la participación de su gobierno en las sesiones de la Asamblea General, de la Reunión de Consulta, de los Consejos de la Organización y de las conferencias especializadas, de las comisiones, grupos de trabajo y demás órganos de la Organización.

Artículo 20

En caso de que en un Estado Miembro se produzca una alteración del orden constitucional que afecte gravemente su orden democrático, cualquier Estado Miembro o el Secretario General podrá solicitar la convocatoria inmediata del Consejo Permanente para realizar una apreciación colectiva de la situación y adoptar las decisiones que estime conveniente. El Consejo Permanente, según la situación, podrá disponer la realización de las gestiones diplomáticas necesarias, incluidos los buenos oficios, para promover la normalización de la institucionalidad democrática. Si las gestiones diplomáticas resultaren infructuosas o si la urgencia del caso lo aconsejare, el Consejo Permanente convocará de inmediato un período extraordinario de sesiones de la Asamblea General para que ésta adopte las decisiones que estime apropiadas, incluyendo gestiones diplomáticas, conforme a la Carta de la Organización, el derecho internacional y las disposiciones de la presente Carta Democrática. Durante el proceso se realizarán las gestiones diplomáticas necesarias, incluidos los buenos oficios, para promover la normalización de la institucionalidad democrática.

Artículo 21

Cuando la Asamblea General, convocada a un período extraordinario de sesiones, constate que se ha producido la ruptura del orden democrático en un Estado Miembro y que las gestiones diplomáticas han sido infructuosas, conforme a la Carta de la OEA tomará la decisión de suspender a dicho Estado Miembro del ejercicio de su derecho de participación en la OEA con el voto afirmativo de los dos tercios de los Estados Miembros. La suspensión entrará en vigor de inmediato.

El Estado Miembro que hubiera sido objeto de suspensión deberá continuar observando el cumplimiento de sus obligaciones como miembro de la Organización, en particular en materia de derechos humanos.

Adoptada la decisión de suspender a un gobierno, la Organización mantendrá sus gestiones diplomáticas para el restablecimiento de la democracia en el Estado Miembro afectado.

Artículo 22

Una vez superada la situación que motivó la suspensión, cualquier Estado Miembro o el Secretario General podrá proponer a la Asamblea General el levantamiento de la suspensión. Esta decisión se adoptará por el voto de los dos tercios de los Estados Miembros, de acuerdo con la Carta de la OEA.

V La democracia y las misiones de observación electoral

Artículo 23

Los Estados Miembros son los responsables de organizar, llevar a cabo y garantizar procesos electorales libres y justos. Los Estados Miembros, en ejercicio de su soberanía, podrán solicitar a la OEA asesoramiento o asistencia para el fortalecimiento y desarrollo de sus instituciones y procesos electorales, incluido el envío de misiones preliminares para ese propósito.

Artículo 24

Las misiones de observación electoral se llevarán a cabo por solicitud del Estado Miembro interesado. Con tal finalidad, el gobierno de dicho Estado y el Secretario General celebrarán un convenio que determine el alcance y la cobertura de la misión de observación electoral de que se trate. El Estado Miembro deberá garantizar las condiciones de seguridad, libre acceso a la información y amplia cooperación con la misión de observación electoral. Las misiones de observación electoral se realizarán de conformidad con los principios y normas de la OEA. La Organización deberá asegurar la eficacia e independencia de estas misiones, para lo cual se las dotará de los recursos necesarios. Las mismas se realizarán de forma objetiva, imparcial y transparente, y con la capacidad técnica apropiada. Las misiones de observación electoral presentarán oportunamente al Consejo Permanente, a través de la Secretaría General, los informes sobre sus actividades.

Artículo 25

Las misiones de observación electoral deberán informar al Consejo Permanente, a través de la Secretaría General, si no existiesen las condiciones necesarias para la realización de elecciones libres y justas. La OEA podrá enviar, con el acuerdo del Estado interesado, misiones especiales a fin de contribuir a crear o mejorar dichas condiciones.

VI Promoción de la cultura democrática

Artículo 26

La OEA continuará desarrollando programas y actividades dirigidos a promover los principios y prácticas democráticas y fortalecer la cultura democrática en el Hemisferio, considerando que la democracia es un sistema de vida fundado en la libertad y el mejoramiento económico, social y cultural de los pueblos. La OEA mantendrá consultas y cooperación continua con los Estados Miembros, tomando en cuenta los aportes de organizaciones de la sociedad civil que trabajen en esos ámbitos.

Artículo 27

Los programas y actividades se dirigirán a promover la gobernabilidad, la buena gestión, los valores democráticos y el fortalecimiento de la institucionalidad política y de las organizaciones de la sociedad civil. Se prestará atención especial al desarrollo de programas y actividades para la educación de la niñez y la juventud como forma de asegurar la permanencia de los valores democráticos, incluidas la libertad y la justicia social.

Artículo 28

Los Estados promoverán la plena e igualitaria participación de la mujer en las estructuras políticas de sus respectivos países como elemento fundamental para la promoción y ejercicio de la cultura democrática.

Kuyuq qillqakuna.

a	a	a	a	u	u
u	u	u	i	i	i
i	ch	ch	ch	h	h
h	l	l	ll	ll	ll

Kuyuq qillqakuna.

U	U	A	A	A	A
I	I	I	U	U	U
H	H	CH	CH	CH	I
LL	LL	LL	L	L	H

Kuyuq qillqakuna.

k	k	k	m	m	m
m	n	n	n	ñ	ñ
ñ	p	p	p	p	q
q	q	r	r	r	r

Kuyuq qillqakuna.

M	M	M	K	K	K
Ñ	Ñ	N	N	N	M
Q	P	P	P	P	Ñ
R	R	R	R	Q	Q

Kuyuq qillqakuna.

s	s	s	t	t	t
w	w	w	y	y	y
ch'	ch'	ch'	ch'	k'	k'
k'	k'	p'	p'	p'	p'

Kuyuq qillqakuna.

T	T	T	S	S	S
Y	Y	Y	W	W	W
K'	K'	CH'	CH'	CH'	CH'
P'	P'	P'	P'	K'	K'

Kuyuq qillqakuna.

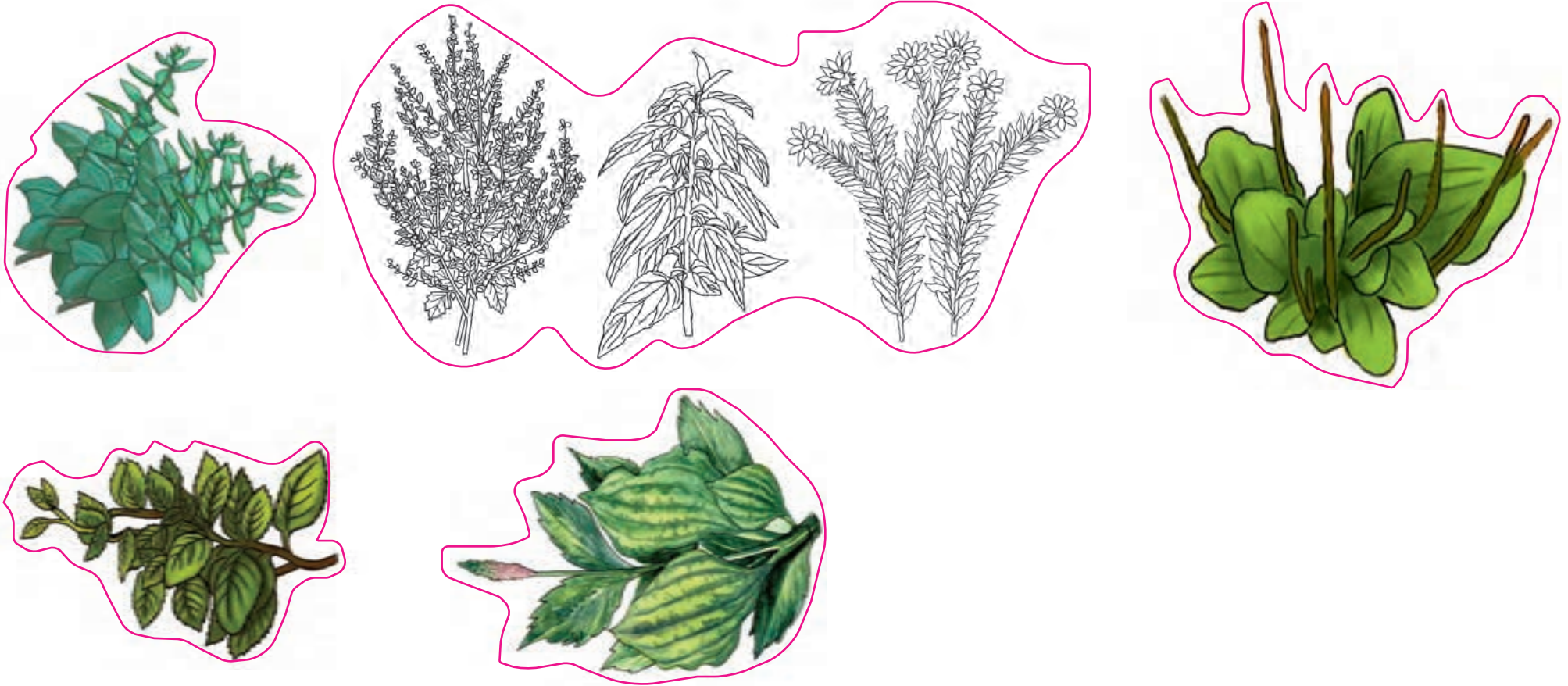
q'	q'	q'	q'	t'	t'
t'	t'	chh	chh	chh	kh
kh	kh	ph	ph	ph	qh
qh	qh	th	th	th	th

Kuyuq qillqakuna.

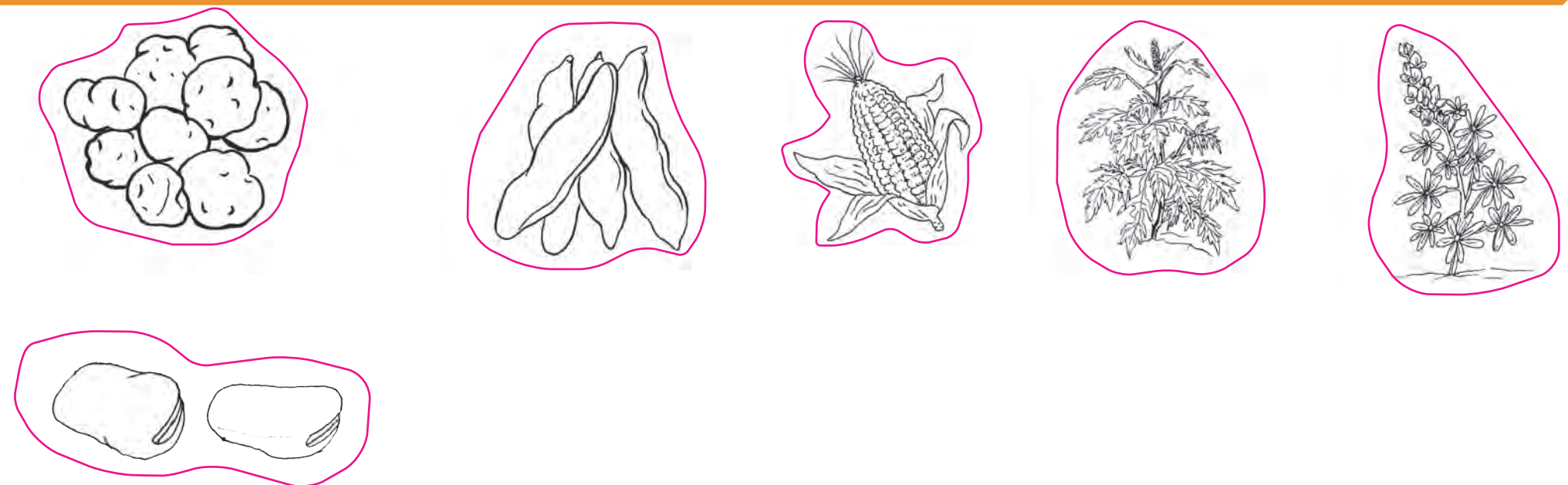
T'	T'	Q'	Q'	Q'	Q'
KH	CHH	CHH	CHH	T'	T'
QH	PH	PH	PH	KH	KH
TH	TH	TH	TH	QH	QH

K'askachinakunapaq

48 raphi

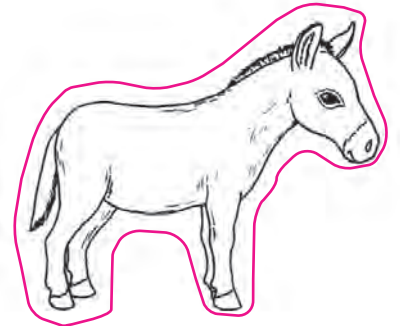

74 raphi

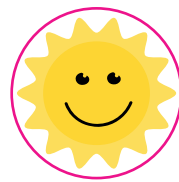
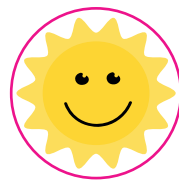
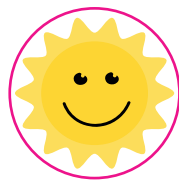
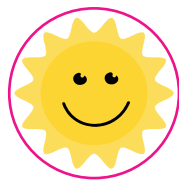

K'askachinakunapaq

128 raphi

215 raphi

K'askachinakunapaq

255 raphi

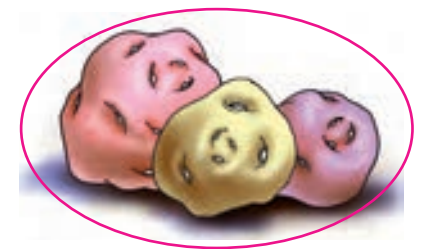
271 raphi

278 raphi

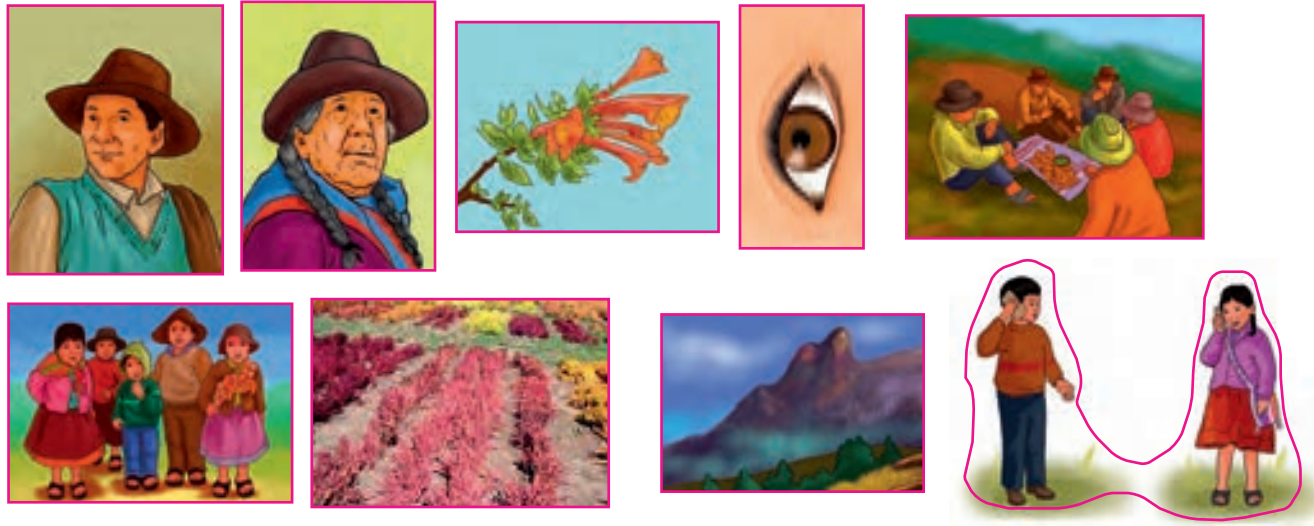

288 raphi

K'askachinakunapaq

301 raphi

315 raphi

328 raphi

Ñawinchanapaq siq'ikuna

		
<p>Hampi</p>	<p>Inti</p>	<p>Llantin</p>
		
<p>Rawk'ana</p>	<p>Hampiq</p>	<p>Unqusqa</p>

Ñawinchanapaq siq'ikuna

LLANTIN

INTI

HAMPI

UNQUSQA

HAMPIQ

RAWK'ANA

Ñawinchanapaq siq'ikuna

Chakra

Runa

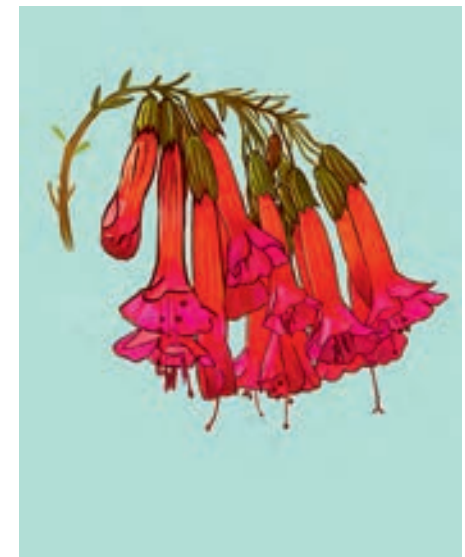
Warmi

Irqikuna

Kuka

T'ika

Ñawinchanapaq siq'ikuna

WARMI

RUNA

CHAKRA

T'IKA

KUKA

IRQIKUNA

Ñawinchanapaq siq'ikuna

Sara

Papa

Qañiwa

Ch'uñu

Ullaku

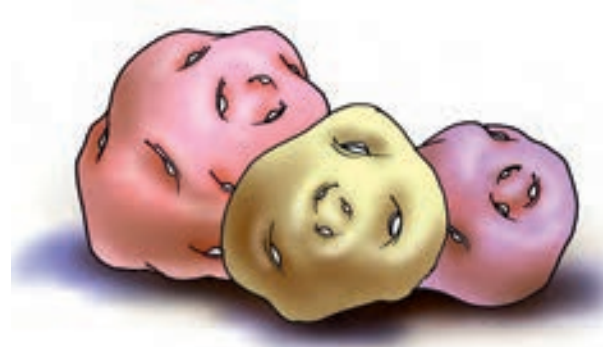

Tarwi

Ñawinchanapaq siq'ikuna

QAÑIWA

PAPA

SARA

TARWI

ULLAKU

CH'UÑU

Ñawinchanapaq siq'ikuna

Llama

Wik'uña

Paqucha

Quwi

Atuq

Wallata

Ñawinchanapaq siq'ikuna

PAQUCHA

WIK'UÑA

LLAMA

WALLATA

ATUQ

QUWI

Ñawinchanapaq siq'ikuna

K'aspi

T'uru

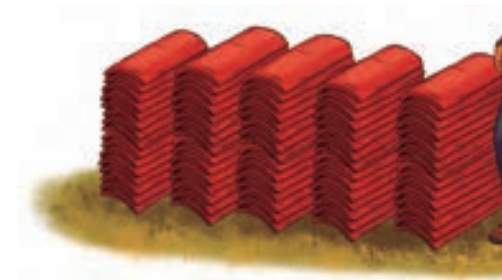
Rumi

Hacha

Listun

Tiha

Ñawinchanapaq siq'ikuna

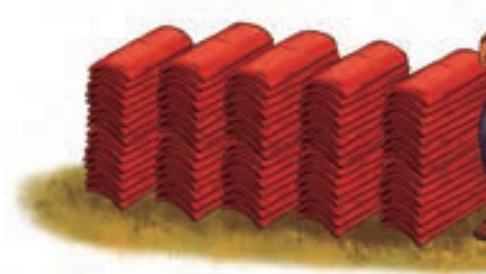
RUMI

T'URU

K'ASPI

TIHA

LISTUN

HACHA

Ñawinchanapaq siq'ikuna

Manka

P'acha

Phullu

Kustal

P'uku

Punchu

Ñawinchanapaq siq'ikuna

PHULLU

P'ACHA

MANKA

PUNCHU

P'UKU

KUSTAL

Ñawinchanapaq siq'ikuna

Kinuwa

Tarwi

Yunta

Chhalla

Thuta

Nina

Ñawinchanapaq siq'ikuna

YUNTA

TARWI

KINUWA

NINA

THUTA

CHHALLA

Ñawinchanapaq siq'ikuna

Qhari

Ñawi

Kharmu

Pachamama

Apu

Ayllu

Ñawinchanapaq siq'ikuna

KHARMU

ÑAWI

QHARI

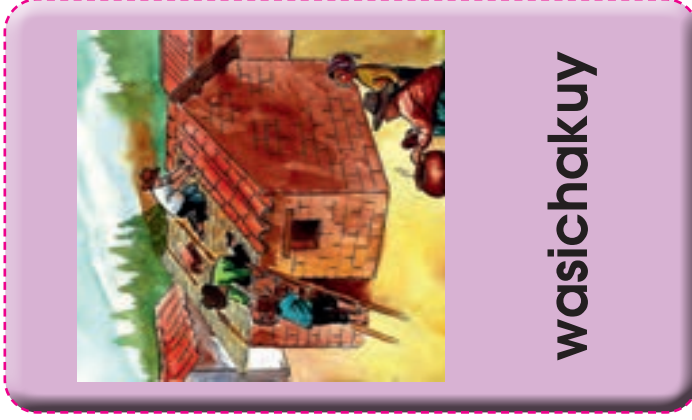
AYLLU

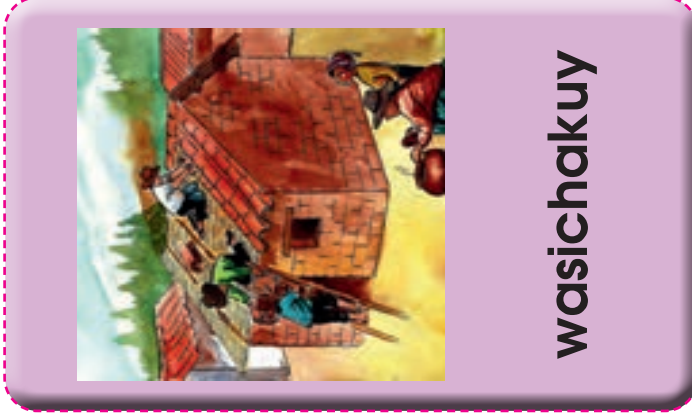
APU

PACHAMAMA

wasichakuy

wasichakuy

Hampiq

Hampiq

uywakuna

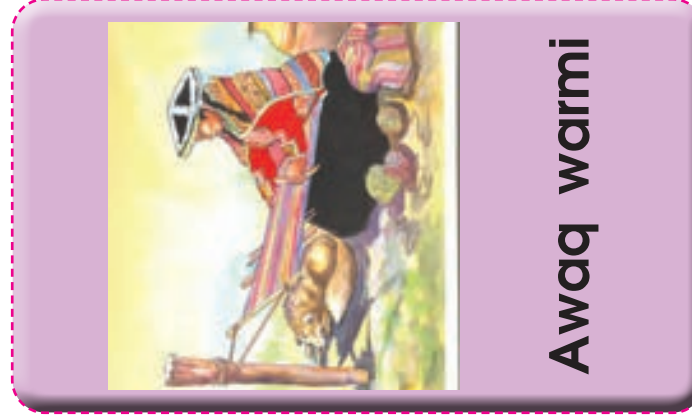
uywakuna

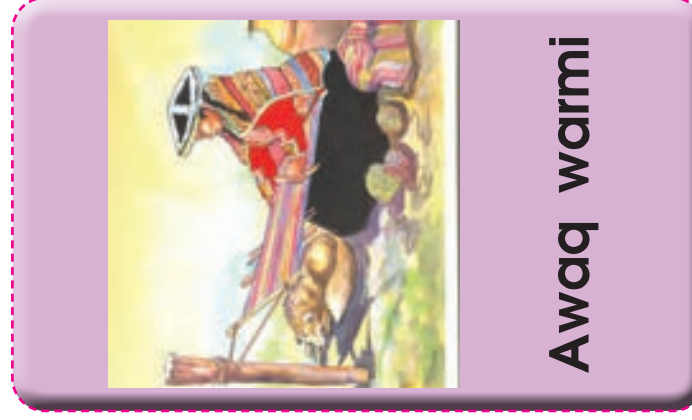
Aymuray

Aymuray

Awaq warmi

Awaq warmi

Chhalay

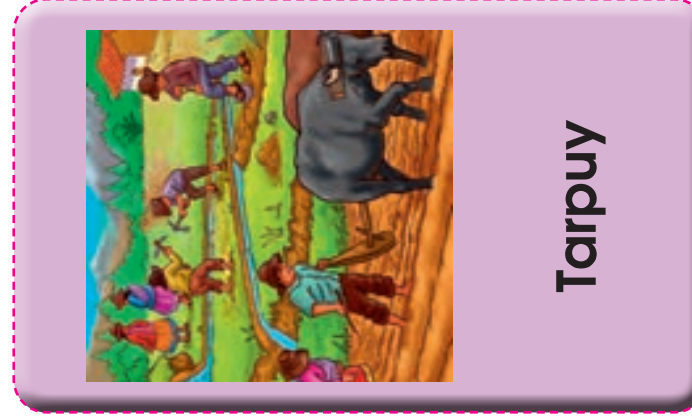
Chhalay

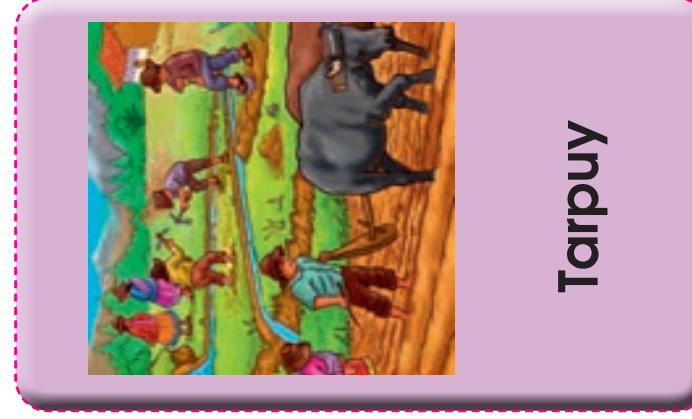
Apunchikkuna

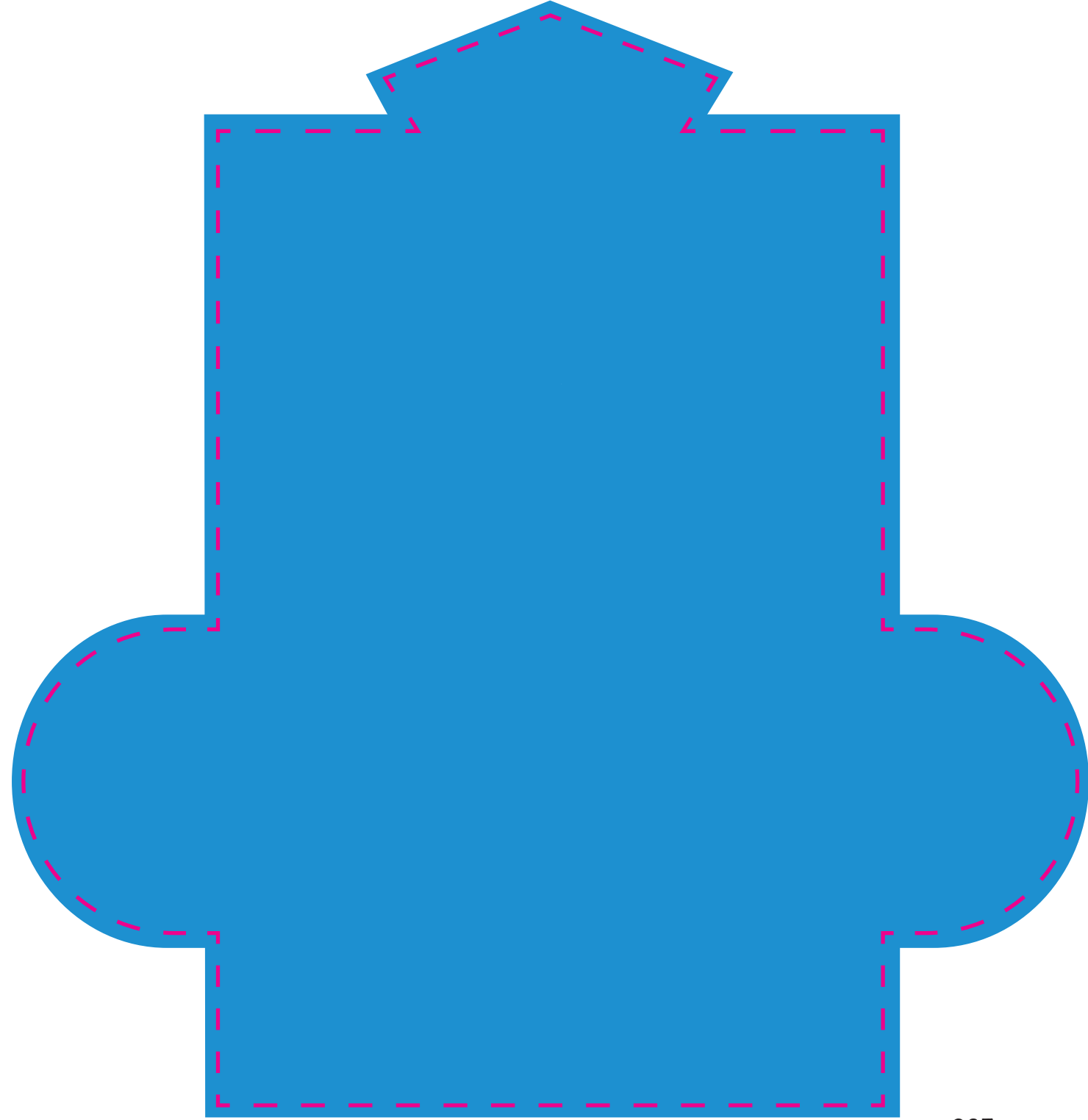
Apunchikkuna

Tarpuy

Tarpuy

Huch'uy raphi tuqyaqkuna

a	i	u	ha	hi	hu
cha	chi	chu	la	li	lu
lla	lli	llu	ka	ki	ku
ma	mi	mu	na	ni	nu
ña	ñi	ñu	pa	pu	pi
qa	qi	qu	ra	ri	ru

Huch'uy raphi tuqyaqkuna

HU	HI	HA	U	I	A
LU	LI	LA	CHU	CHI	CHA
KU	KI	KA	LLU	LLI	LLA
NU	NI	NA	MU	MI	MA
PI	PU	PA	ÑU	ÑI	ÑA
RU	RI	RA	QU	QI	QA

Huch'uy raphi tuqyaqkuna

sa	si	su	ta	ti	tu
wa	wi	wu	ya	yi	yu
ch'a	ch'i	ch'u	k'a	k'i	k'u
p'a	p'i	p'u	q'a	q'i	q'u
t'a	t'i	t'u	chha	chhi	chhu
kha	khi	khu	pha	phi	phu

Huch'uy raphi tuqyaqkuna

TU

TI

TA

SU

SI

SA

YU

YI

YA

WU

WI

WA

K'U

K'I

K'A

CH'U

CH'I

CH'A

Q'U

Q'I

Q'A

P'U

P'I

P'A

CHHU

CHHI

CHHA

T'U

T'I

T'A

PHU

PHI

PHA

KHU

KHI

KHA

Qillqanaykiwan siq'isqata qatipachispa, tarisqayki siq'ita llimp'iy.

Qillqanaykiwan siq'isqata qatipachispa, tarisqayki siq'ita llimp'iy.

